

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ОБЩЕПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
МІСЯЧНИК

5

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видас

Українська Видавнича Спілка

LIBERATION PATH

Ukrainian Political,
Social, Scientific & Literary
Magazine

Published monthly by
Ukrainian Publishers Ltd.

A REFEREED

No. 5 (410), May, 1982, Vol. XXXV

Редагує Колегія

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів

Заступник Відповідального Редактора — М. В. Поврозник

Члени Редакційної Колегії:

проф. д-р Г. Васюкович, проф. д-р С. Галамай, Ю. Заблоцький,
проф. д-р М. Кушнір, інж. В. Олеськів, ред. Л. Полтава,
проф. Б. Романенчук, д-р Б. Стебельський, проф. П. Цимбалістий.

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF, Tel.: 607 6266/7

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1982-ий РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Чвертьрічна передплата	Окреме число
Австралія	30 дол.	15 дол.	8 дол.	3 дол.
Австрія	500 шіл.	260 шіл.	150 шіл.	55 шіл.
Аргентина	90.000 пез.	45.000 пез.	23.000 пез.	8.000 пез.
Бельгія	1,200 бфр.	650 бфр.	400 бфр.	150 бфр.
В. Британія	15 ф.	8 ф.	4.50 ф.	1.50 ф.
Канада	40 дол.	22 дол.	12 дол.	4 дол.
США	35 дол.	20 дол.	12 дол.	3.50 дол.
Німеччина	70 н.м.	40 н.м.	25 н.м.	8 н.м.
Франція	150 фр.	80 фр.	50 фр.	20 фр.
Швеція	150 кор.	80 кор.	50 кор.	20 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.

Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адресу
Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам ви-
гідніше — на адреси наших Заступників як на стор. 3-ій обкладинки.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 5 (410)

ТРАВЕНЬ, 1982

Річник XXXV

Зміст V-ої книжки

У свято Героїв

С. Ковбець: У МІСЯЧНУ НІЧ (вірш)	515
Іван Франко: МОЯ ЛЮБОВ ДО УКРАЇНИ (вірш)	516
В. Щербій: С. БАНДЕРА — РЕЧНИК І СИМВОЛ ЕПОХИ (У свято героїв)	517

Матеріали VI ВЗ ОУН

— МОЛИТВА НА VI ВЕЛИКОМУ ЗБОРІ ОУН	527
— ЗВЕРНЕННЯ VI ВЗ ОУН ДО ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ	528
— ЗВЕРНЕННЯ VI ВЗ ОУН ДО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ПОЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ	533

В 40-ліття УПА

Володимир Макар: ПРОПАГАНДИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ УПА І Ї ДОПОВНЕННЯ ДО ПРОПАГАНДИ ОУН	536
Я. Гайвас: ГОВОРИТЬ ІСТОРІЯ	545

На актуальні теми

Л. Рихтицький: СТАТУС КВО АНТЕ — У СВІТІ МІНЯЄТЬСЯ	553
Б. Озерський: »ДИСИДЕНТСТВО« — ВИЗРІВАЮЧА РЕВОЛЮЦІЙНА СИТУАЦІЯ	561
Іван Задорожний: НАСТУП КІВ НА ІСТОРИЧНУ ЕПОХУ ІСТОРІЇ	564

У 90-ліття Патріярха Отця Йосифа

Володимир Яніс: ПАТРІЯРХОВІ ІСПОВІДНИКІВ У ТВОРЧЕ 90-ЛІТТЯ	566
--	-----

Матеріали й документи з поневоленої України

— ДРУЖИНА М. СИМЧИЧА НА ЗАХИСТ ЧОЛОВІКА	575
— В. СПИНЕНКО — ЗАБУТИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТВ'ЯЗЕНЬ	576
— НОВІ ІНФОРМАЦІЇ ПРО АРЕШТ М. ПЛАХОТНЮКА І С. ПАРАДЖАНОВА	578
— Г. ШИЛЮК: »ПРАВО НА БЕЗПРАВ'Я«	580

Поетів з нескореної України

Зімовій Красівській: Мій хлопче! — 583, Помани — 583, На Новий Рік Дружині — 584, Можливо — 584, Чого? — 585; Євген Крамар: Над історією України — 585, Жниця — 586, Челегко... — 587, Образок дитинства — 587.

З галерії творчості наших поетів

Юрій Буряківець: Пророк — 588; Лариса Мурович: Опортуністові — 589, З думок Г. Сквороди — 590; Ярослав Курдидик: Баяда про шість днів Страсного Тижня — 590; Михайло Лавренко: Наш дух живий... — 593.
--

Наука і дослідження

Проф. д-р О. С. Підгайний: ПОХОДЖЕННЯ КИЄВА НА РУСИ-УКРАЇНІ	595
Б. Лівчак: »... ЦАРЕВИ МОСКОВСЬКОМУ КОНЯ НАПОЇЛА...« (Закінч., 2)	605
Ганна Черінь: УКРАЇНСЬКА КРОВ (Оповідання, продовження, 6)	617

З класичної літератури

Олександр Монцібович, M.Sc.: ГЕРОДОТ ПРО СКИТИВ (Книга 1, 15)	629
---	-----

•

Я. Василюк: З ХРОНІКИ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ	636
ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД »ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ«	640
ПРИЄДНАЛИ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ	(внутрішня обкладинка)

ВИДАЄ »УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА«

ЛОНДОН

СЛАВА УКРАЇНІ! — ГЕРОЯМ СЛАВА!
Кліша-дереворит роботи Ніла Хасевича
«Бей-Зота», серія «Кличі ОУН» для друку
пропагандивних листівок.

4. На крові тих, що впали на полі бою в обороні рідних хат, сімей і населення, в наступі на гестапівські і енкаведівські гнізда і загони, в індивідуальному двобою в час конспіративної підпільної роботи на крові тих, що замучені по тюрмах і таборах виростала безсмертна легенда воюючої поневоленої нації, що вогненним смолоскипом горить у серцях і душах народу і освічує шлях у майбутнє. Україна живе й бореться та силою здобуває перемогу. Хай же вічна буде слава впавшим героям, що склали своє життя на жертівнику нації!

(З Деклярації Проводу ОУН після закінчення Другої світової війни, БУП ч. 1, стор. 141)

С. КОВБЕЛЬ

У МІСЯЧНУ НІЧ

Дніпро сивоусий береги полоче
І в плавнях таємно, як місяць зійде,
Тихенько осоці хвилию шепоче
Про все, що минуло, і що ще буде.

Послухай дитино. Послухай юначе,
Про що сивоусий нишком гомонить,
Спитайся, чого він сумує та плаче;
Невже шлях далекий старого томить?

Чи може водиці так жалко старому,
Що з рідної ниви несе в чужину?
Чи тому, що служить на старість чужому?
А може віщує грізну новину?

Як колись могутні полки Святослава
Носив він на спині, утоми не знав,
Думна Візантія корилась кровава
Як Стамбул могучий в поросі конав.

Як в степах безкраїх монгольська навала
Скликала вороння на кровавий пир,
Як народ хрещений на базарі гнала,
Пустиню толочив північний опир.

Усе те він бачив, усе пам'ятає,
Тоді він не плакав, а громом гримів,
Чого ж він в цю пору тяженько зітхає?
Послухай. Він скаже, щоб ти зрозумів.

Для тебе, юначе, він думу таємну
У ясну нічку тихенько співа,
Колише на хвилях ту вістку приемну,
Що скоро вже прийдуть кроваві жнива!

Вже скоро неситий червоний катюга,
Що волю народу у ланци скував,
Відбере заплату по своїм заслугам,
Про яку ще в світі ніхто не чував.

Послухай, що сивий там шепче осоці
У місячну нічку, як ворог дріма,

Він бачив як в степу, там на другім боці,
Встає із могили вже пімста німа.

Він бачив, як нічню лицарі чубаті
Приспані віками встають із могил,
Як лиман вкривають байдаки крилаті,
Не бійся! Старому ще вистане сил.

Навчися дитино ту думу старого,
Як щиру молитву що ранку співають,
Вона тобі в душу вле вогню святого,
Як слухний час прийде всім на прох ставать.

Іван ФРАНКО

МОЯ ЛЮБОВ ДО УКРАЇНИ

Вона так гарна, сяє так
Святою, чистою красою,
І на лиці яріє знак
Любови, щирости, спокою.

Вона так гарна, а проте
Так нещаслива, стільки лиха
Знесла, що квилить лихо те
В її кожніській пісні стиха.

Її пізнавши, чи-ж я міг
Не полюбить її сердечно,
Не відречися власних втіх,
Щоб їй віддатись доконечно?

А полюбивши, чи-ж би міг
Я божую її подобу
Згубити з серця мимо всіх
Терпінь і горя аж до гробу?

І чи-ж перечить ця любов
Тій другій, а святій любови
До всіх, що ллють свій піт і кров,
До всіх, котрих гнетуть окупи?!

Ні, хто не любить всіх братів,
Як сонце Боже всіх зарівно,
Той щиро полюбить не вмів
Тебе, кохана Україно!

В. ЩЕРБІЙ

СТЕПАН БАНДЕРА — РЕЧНИК І СИМВОЛ ЕПОХИ

(У свято Героїв)

»... Я суцций, бо живий бо невмирущий
в племені невмирущих.
Розмножуся у віках й до матері-вдови
Прийду крізь війни, запустіння й пущі...«
(З твору нескореного поета з України)

Це — голос предка, голос бунту, це голос крові вічно молодий. Це голос не дисидентів, як це прийнялось в чужій та й в українській пресі називати визвольний бій України. Це голос воїнів, яких породили невмирущі предки, їхній бій за повну національну й політичну волю Вітчизни.

Кажуть, наче б то епохи породжують людей, які своєю непересічною величчю духу й ума витискають свою печать на даній епосі. Не погоджуючись з такою філософською думкою, скажемо: люди, що їх Творець нагородив найціннішими скарбами — духом і умом, не заковують цих скарбів-талантів, а творять епохи, що позначаються печаттю їхнього духу та ума, найменовуються їхніми іменами, стають невмирущими своїми ділами. Вони зберігають невмирущість племені, народу-нації, з яких зродились.

Ми не маємо на думці створеної фантазією Ніцше надлюдини, ми й не маємо на гадці створеної такою ж фантазією Енгельса-Маркса матеріальної людини-робота. Віримо в людину, твір вічного Духу, Того, що на короткий проміжок часу трансформував Себе в постать людини і своїми ділами-жертвами, включно з найвищою жертвою життя, вказав своєму творові на те, що людина, одержавши від Творця частинку Його самого, незнищимого й безсмертного, здатна міняти напрям бігу історії розвиткових людських процесів, здатна творити нові епохи, витискаючи на них своє знамено.

На цьому ідеалістичному світогляді як на наріжному камені розбудувала Організація Українських Націоналістів свою ідеологію та впливаючу з неї практичну політику. Це ж бо світогляд української нації, утверджений знаменами святих Ольги і Володимира Великого, які створили нову епоху на землі українській, спрямували біг історії нації на новий шлях культурного, цивілізаційного, плідотворчого державного розвитку.

Багато суспільств у різних періодах, переможені під час воєнних ударів міцнішими, цілком зникали, немов затоплені лавіною вулкана. Україна, якої ніколи не оминали війни-вулкани впродовж її довгої, героїчної історії, збереглась як нація, не зважаючи

на те, що через довгі віки займанці, опанувавши її землі і граблячи її матеріальні добра, всіляко намагались поповнити насильство над її духовою непорочністю.

У грізних епохах історії нашої Вітчизни, коли над нацією зависло мариво духового й біологічного знищення, виростали люди, немов втілені духи української стихії. Спершись на вірі рідної стихії — за віру й народ, вони відвертали від свого народу ворожий присуд долі, спрямовували українську стихію у спасенне річище, кермували нею. Вони творили нові епохи, найменовуючи їх печаттю свого великого, незламного духу: доба Хмельниччини і хмельничан, епоха Мазепи й мазепинців, роки Визвольних Змагань, Петлюра й петлюрівці, Відновлення Української Державности в червні 1941 року, ОУН, УПА, АБН, УГВР, Бандера й бандерівці.

Займанці намагались всіляко знищити невмирущість духу народу, знищуючи фізично творців світлих епох. Але вони все одно відроджувались у віках, у племені українському, невмирущому...

Після весни українського народу в 1918-1920 роках, над розчетвертованою займанцями країною зависла чи не найчорніша гроза. Песимізм, що межує з розпукою — це питомі прояви суспільного розкладу народу, що програв у війні. Видавалось, що Україну, яку протягом віків у ярмі грабовано з її матеріальних і духових скарбів, якій тільки на мить загорівся промінь волі, після програного бою, її діткне розклад дошкульніше ніж будь-якій іншій народ. Її розп'ято на крючках тортур між чотирьома окупантами.

І світ не визнав священної боротьби України за її волю, за Божий та справедливий лад. Західні альянти, переможці в Першій світовій війні, не тільки не визнали Української Держави, але, заперечуючи окремішність українського народу як такого, розшматували Україну. Її ціною вони реставрували захитану московську імперію, її ціною будували бутафорний поліційний пояс, організований з малих держав: Польщі, Чехо-Словаччини, який, із погляду домінуючої тоді у світі англійської політики балаянсу між Сходом і Заходом, мав бути язичком ваги в тому балаянсуванні. Американська політика, яка тоді вийшла щойно з пелюшок свого ізоляціонізму, проголосила декларацію волі з відомими тезами тодішнього президента Вілсона, основою яких було самовизначення народів. Та ця декларація була менше вартісною, ніж кусень паперу на якому її записано. Відбудовано волю напасників, відремонтовано грабіжницьку московську імперію.

Лише чудо за таких умов могло врятувати націю перед потопом. Таке чудо творили українські люди своєю непохитною вірою в Бога й націю. Холодний Яр, Союз Визволення України, Спілка Української Молоді у східньоцентральної Україні і мережа Української Військової Організації з її творцем полк. Євгеном

Коновальцем на західніх окраїнах своїми діями не дозволили окупантам і т. зв. вільному світові поставити націю на коліна, зберегли честь народу і відвернули розлад у суспільстві. Вони зберегли живую ту світлу добу, яку найменовано ім'ям Симона Петлюри.

Азіатська жорстокість московських інквізиторів вогнем і мечем, масовою людською м'ясорубкою, тюрмами-підвалами, таборами смерті, голодом, нечуваними в історії людства тортурами виполювала світлу епоху в Україні, епоху Петлюри.

Акти експропріації, якими УВО на Західніх Українських Землях непокоїла західніх сусідів-окупантів, зокрема Польщу, та зберігала мораль поконаного народу, по своїй природі не могли діяти на довшу мету. Історичною konieczністю було: повна революційна переміна української політичної думки і спрямування стихійного українського націоналізму в організоване, цілеспрямоване річище. Залишки українського політичного проводу після поразки у 1918-1920 роках не були спроможні доконати цієї революції в українській політичній думці. На них лягла важка пляма чужої політичної школи, важка втома програного змагу й легалізм відбудованих партій.

Симон ПЕТЛЮРА
(* 10.5.1879—† 25.5.1926)

Молоде покоління, що родилося серед пожеж на крові батьків, вийшло на барикади, щоб зберегти невмирущість, віковічність нації, серця якого палив вогонь сорому за поразку батьків; покоління, яке було вільне від впливів чужої політичної школи; покоління, яке жилося соками із джерел рідної національної стихії, речником якої став невмирущий Тарас Шевченко, що змістовно з'ясував вічну живучість нації у словах — мертві, живі і ненароджені.

Молодий легіон, який включився у військову формацію УВО, вийшов на барикади заки окупанти змогли притемнити пам'ять про визвольну боротьбу в Україні. Полум'я пожеж, в якому горить майно чужих поміщиків і насаджуваних на українських землях польських колоністів, освічує прихід молодого зміни, запідає досвіток нової епохи...

За помітним впливом молодого зміни, військова формація УВО, обмежена рамками бойових актів, вимірюваних проти окупантів України, перетворилася в політично-революційний всеукраїн-

ський націоналістичний рух, в основу завдань якого покладено духову мобілізацію народу, політичну підготовку мас до нової всеукраїнської національної революції, продовжуючи рівночасно і бойові акції УВО як допоміжний засіб у вдержуванні народніх мас у тривалій революційній готовості.

В українській політиці зарисувався двоподіл: в духовій площині — націоналізм проти інтернаціоналізму, а в практичній політиці — орієнтація на власні сили народу проти інтервенціонізму та орієнтації на чужосторонні сили, а в світогляді — ідеалізм проти матеріалізму. Молода генерація, зорганізована в націоналістичному русі, запліднила ідеями націоналізму народні маси Західної України, Галичини, Закарпаття, Буковини, просочуючи свої ідеї революційного націоналізму через річку Збруч у Центральну Україну. Оборонцями політики інтервенціонізму, нехіті до ідеології як духового підґрунтя політики стали відновлені в Західній Україні легальні партії, хоч внутрі цих партій були гарячі прихильники також ідейно-політичних концепцій націоналістичного руху.

Євген КОНОВАЛЕЦЬ
(* 14.6.1891—† 23.5.1938)

В 1929 р. УВО перетворюється на всеукраїнський націоналістичний Рух (ОУН), хоч на Україні ця трансформація закінчується щойно під кінець 1931 р.

У тридцятих роках вся Західня Україна, майже всі міста, містечка й села покриваються мережею членів ОУН, апостолів нової української національної віри, які продістаються на Центральні Землі України, що їх заповнює шалом терору московський номад. Поруч закріплювання в українських масах віри в тому, що... »Український націоналізм є духовим і політичним рухом, який зродився з внутрішньої природи української нації в час її зусильної боротьби за підстави і цілі творчого життя«, dokonуються революційні акти та експропріяції: підпалювання майна польських колоністів на українських землях, вибухи бомб у польських установах, постріли в московському дипломатичному представництві, виконувані смертні присуди на польських окупантах, а деякі таки у столиці окупанта, широка протипольська акція шкільної молоді ставлять окупанта з одного боку у непев-

ність його позицій на пограбованій ним українській землі, а з другого — підсилюють віру у власні сили народу.

В народі закріплюється поняття нації, яка «...є вихідне заложення кожної чинности та метове назначення кожного прямування українського націоналізму». А всесторонній вияв нації та її розквіт гарантує лише вільна Українська Самостійна Соборна Держава.

На львівському судилищі Степан Бандера веде себе так, ніби то не він на лаві підсудних. Своєю поставою речника визвольного бою України за її повну волю ставить у ряд обвинувачених польського окупанта за поповнювані наїзником злочини на душі й тілі України. Там же й виявляє свою шляхетну душу, свою жертвну любов до своїх ближніх. Це одна з духових прикмет людини, яка не губиться в гущі, яка її переростає і яка здатна нею керувати.

Степан БАНДЕРА
(* 1.1.1909—† 15.10.1959)

Лише ровесники Степана Бандери деколи помічали, як він від наймолодших років свого життя готовив себе самотужки для служби своїм ближнім, своєму народові. Юнака бачили часто в церкві мовчазного, у глибоких роздумуваннях, коли він у молитві-розмові з Творцем вишукував в собі частинку, цю Його невмирущу частинку, яка визволяє людину від страху перед загрозами у фізичному житті. Ровесники приглядались, як цей молодий юнак стає волею, яка перемагає примхливі вимоги тіла, яка перемагає фізичний біль. Він вкладав свої руки в отвір дверей, замикав їх, волею перемагаючи нестерпний фізичний біль.

Очима своєї благородної душі вже у своєму ранньому юнацтві Степан Бандера бачив свій тернистий шлях, яким мусить прямувати, не знаючи страху. І, прямуючи, нести важкий, але почесний хрест, призначений йому Провидінням і вимогами народу. Хрест цей він мусить донести до кінця своєї туземної творчої мандрівки з найбільшою честю.

Степан Бандера вчився служити чистій ідеї Бога і Правді нації, служити їм не знаючи жодного компромісу, і в чинній службі бути готовим скласти найвищу жертву, жертву свого життя.

За жертовну службу цій ідеї польський окупант присудив Степана Бандеру, крайового провідника ОУН, на кару смерті... Зі спокоєм у душі сприйняв Степан Бандера засуд окупанта, що його окупант не виконав, знаючи, що мученича смерть Провідника легіону безстрашних, яких Степан Бандера очолював, загострить іще потужніше бій українського народу проти польського наїзника. Смертний присуд замінено досмертним ув'язненням. Та хворіючи на манію потуги тодішня Польща не проіснувала так довго, щоб Степан Бандера увесь свій вік провів у льохах її в'язниць.

Після її розвалу у вересні 1939 р., Степан Бандера, як і всі українські революціонери-націоналісти, які були замкнені в різних польських тюрмах, виривається на волю. Він не знає, що таке відпочинок... Зорієнтований, перебуваючи у в'язниці, в ситуації світової політики, наснаженої динамізмом, що може кожночасно вибухнути, спричинюючи світову пожежу, він поспішає туди, де в цих місяцях формувались політика й кадри для вирішних подій.

Було видно, що пакт неагресії, підписаний Рібентропом та Молотовом, є лише спробою Німеччини і Московії обманити одну одну. Московія готовилась до війни за реалізацію «світової революції», точніше — за поширення московської імперії. Гітлерівська Німеччина, натомість, за «Нову Європу», а точніше — за життєвий простір, зокрема за шпихлір Європи, за Україну. Західні альянти також виявили свою позицію. Вони стали по боці Москви, погоджуючись мовчазно на захоплення Гітлером Австрії, відтак Польщі і Чехо-Словаччини — маріонеток, яким західні альянти гарантували непорушність кордонів. У такій ситуації концепція інтервенціонізму, що домінувала серед легальних західньоукраїнських партій та, як вийшло на яву, також і в закордонному ПУН-і, очоленому полк. А. Мельником, після вбивства москвинами полк. Є. Коновальця, — була самовбивством для України. Політика інтервенціонізму й орієнтація на чужосторонні сили спихала Україну до ролі предмету майбутніх воюючих сторін, запечатувала труну її духової і біологічної смерті.

Степан Бандера із Крайовим Провідником Тимчієм-Лопатинським пробиваються на Захід. Зустрівшись з головою ПУН-у, він з'ясовує йому політичне положення. Разом із Тимчієм-Лопатинським ставить проект-вимогу, підперту кадрами ОУН на рідних землях, щоб ліквідувати розлад, який заіснував всередині ПУН-у й устійнити тверду політичну лінію української самостійницької політики ОУН.

Основним постулятом цієї самостійницької політики ОУН, як цього домагалися кадри ОУН, і як цього вимагав тоді життєвий інтерес України, було: в наближенні воєнної пожежі до українських земель — організований революційний авангард народу, ОУН, поставить народ у бойовий стан, не дозволяючи ніякій сто-

ронній силі трактувати Україну як предмет, який кожна чужа сила використовувала б на свій лад.

Полк. Андрій Мельник рішуче відкинув цей проект-вимогу крайової ОУН, викладену Степаном Бандерою і Тимчієм-Лопатинським. Рішуча відповідь полк. А. Мельника була: ОУН не буде втручатись у воєнні події Німеччини проти будь-яких сил. ОУН займе вичікуjące становище... »Навіть, коли б ми мали втратити багато з існуючих сил і позицій через масове виселення західніх земель...« Німеччину треба трактувати як союзника у випадку воєнного конфлікту з Московією. Це було невідкличне рішення полк. А. Мельника, голови ПУН.

Чіткий двоподіл українського політичного світу напередодні світової пожежі, зокрема двоподіл внутрі ОУН, що стосувався життєвих інтересів нації, сповнив турботою серця українських патріотів. Цей двоподіл довів до роздвоєння революційної сили народу — ОУН. Концепція визвольницької політики, сперта в своїй основі на власні сили народу, невгнутим прихильником і реалізатором якої був Степан Бандера, мала на меті продовжити життя нації і завершитися в дальшому процесі її повною державною і національною волею.

Політика інтервенціонізму і розрахунку на чужі сили, мусіла б у своїй послідовності поставити націю у стан маразму, а то й повної духовної і біологічної смерті. Компромісу між життям і смертю не могло бути.

З важким серцем, але з незламною душею, з невідкличним рішенням зберегти життя нації її активним виявом вертався Степан Бандера до Кракова, де містився актив ОУН. Він із питомою йому рішучістю лелівав надію, яка була надією »проти сподівань«, — об'єднати мисль української політики в часі, коли над нацією завис грізний Дамоклів меч.

В 1940 році він переводить переговори з поодинокими залишками ліквідованих в 1939 р. українських політичних партій, представники яких поселилися у Кракові. Найважчі переговори були із двома групами, що зберігали свою легітимність державних центрів на чужині: із УНР та її президентом в екзилі А. Лівицьким, і з Гетьманським Рухом. У висліді мозольної праці організується Український Національний Комітет у Кракові. Всі політичні фракції, крім середовища полк. А. Мельника, взяли участь у цьому Комітеті зі складом Президії: голова — генерал Всеволод Петрів, соціал-демократ; заступник — д-р В. Горбовий; голова Екзекутиви — полк. Євтимович, гетьманець. Степан Бандера, ініціатор цієї національної єдності, тоді вже Провідник ОУН, обраний на цей пост у березні 1941, не взяв участі в цьому Комітеті, хоч йому робили закиди, наче б він, спрагнений влади, роздвоїв ОУН. Дешева пропаганда, будована на зумисне вигаданих фантазіях і на-

низана нерозбірливою ворожістю, розбилась скоріше ніж була змонтована.

Проголошення Державного Акту віднови Української Держави 30-го червня 1941 р. була історичною конечністю, бо не дозволила воюючим сторонам — Німеччині і Московії — гратись українською нацією, як їхнім предметом.

Відповідальність за збереження нації як предмету у грі бездушної світової політики важким хрестом лягла на рамена Степана Бандери. Особистий важкий біль він замкнув у собі. Його родичів закатували московські кати на засланні за те, що їхній син, Степан, став втіленням, символом і реалізатором великої ідеї нації. Німецький жорстокий кат замучив двох братів Степана — Олексу і Василя, в німецьких млинах смерти, в концтаборах.

Благородна душа підказувала Степанові Бандері, що йому присуджено без нарікань пройти тернистий шлях, діючи та нести важкий хрест відповідальности за долю народу аж до своєї мученичої смерти. Бо лише так він не вмере, а залишиться могутнім голосом молододі крови, голосом бунту грядучих поколінь, видним знаком живучости нації.

Плянуння Проводу ОУН не обмежувалися тільки до одноразової демонстрації політики власних сил народу — до проголошення Державного Акту. Акт у плянуванні Проводу мав стати наріжним каменем для розширення і поглиблення Української Національної Революції у всій Україні та вщепленням ідеї національних революцій всіх поневолених Москвою народів.

Реалізатором плянувань Проводу стали Похідні Групи українських націоналістів-революціонерів, які жертвою свого життя організували всю соборну Україну в революційний фронт та ланцюговим ладом розпалювали національні революції інших поневолених народів. Державний Акт 1941 р. у логічному наслідку породив потужне збройне рам'я нації — Українську Повстанську Армію, під командуванням ген.-хор. Тараса Чупринки — Романа Шухевича, героїчні чини якої не мають собі рівних в історії народів.

Ген.-хор. Роман-ШУХЕВИЧ
(* 17.7.1907—† 5.3.1950)

Під охоронним крилом УПА-ОУН в лісах України народжується АБН, координатор національних революцій. Ярослав Стецько, якого не зламали німецькі кати в своїх таборах смерти, розширив антикомуністичні й антимосковські національні

бляки народів, запліднюючи їх вірою в національну правду проти всіх виявів інтернаціоналізму, рівночасно керуючи дією Української Національної Революції з такою самою натугою, як вічно живий Степан Бандера.

Ми не спроможні віддзеркалити, чи вповні проаналізувати задуми, чини і життя С. Бандери, тієї великої і творчої людини, якою він був і залишився після своєї героїської смерти з рук ката України — Москви.

Він — це нова епоха в історії України, епоха ще не завершена, не закінчена; епоха така багатюща у встановленні нації...

Не думаємо, що сучасникам Степана Бандери треба вказувати на те, хто саме відзначив печаттю свого духу цю нову епоху в історії нашої Вітчизни. Це робили за життя Степана Бандери та ще більше заповадливо роблять після його смерти вороги України, що ведуть запеклий бій проти його живого духу.

Не перерахувати мені московських газет, а в цьому й тих, що їх друкують на українській мові, не перерахувати нам сучасної московської пропагандивної літератури, де майже в кожному реченні натрапляється на лайливі вислови: «... український буржуазний націоналізм... бандерівський націоналізм... бандерівщина...» Не перерахувати нам всяких аранжованих з'їздів в Україні, на яких московські вожаки та їхні малоросійські лакеї закликають українців до боротьби проти бандерівщини.

Навіть вживання в Україні української мови окупант називає бандерівщиною. Ось зразок: в одному з київських клубів має відбутися вечір читання української поезії. Цей вечір московські наставники забороняють. Українці все таки рішають відбутися цю імпрезу. Йдуть до одного з київських парків. Поети починають читати свої твори. На підвищення вдирається москаль Глазирін, голова місцевому, зі своєю бандою, і дику лайкаю намагається розпорошити зібраних українців. Запінівшись з люті, почав верещати: «Товариші, не слухайте оцих українських націоналістів-бандерівців! Чому вони все читають бандерівською мовою?!...»

Жорстокий бій веде Москва проти духу Бандери, вже 36 років від закінчення останньої війни, а 22 від часу, коли то її руками замордовано Степана Бандеру.

Під прапорами революційної ОУН і Степана Бандери народ веде багатогранний бій за здобуття волі й незалежності Україні.

Більше ніж чверть століття тортурований в московських тюрмах і концтаборах, Михайло Сорока незадовго перед своєю мученичою смертю писав: «На суді я вважав за відповідне заявити про моє відношення до Організації Українських Націоналістів. Уважаю, що кожен народ має право розпоряджатись своєю працею і добрими, які сам створює... Значить, якщо український народ зможе здобути свої права лише у самостійній і ні від кого незалежній державі, то я за самостійну державу. Тому що ОУН є одинокою ре-

альною силою, що стремить до здійснення ідеї самостійності українського народу, моє відношення до ОУН є позитивне...»

Цієї характеристики всестороннього теперішнього бою України не має потреби окремо коментувати. ОУН діє окрилена безсмертним духом Степана Бандери. Іншої ОУН ніхто не знає в Україні. Ворог у безсилій люті окреслює всю теперішню боротьбу України «буржуазним бандерівським націоналізмом», але Україна вкладає в це окреслення глибоку пошану та пієтизм.

В нашу добу, голоднішу від вовчиці, являється виразнішою ніж будь-коли єдина правильна істина, будована Степаном Бандерою: це революційна боротьба народу, сперта на непорушному фундаменті, на чинному ідеалізмі, на ідейно-політичному принципі політики власних сил народу.

В нашій добі т. зв. надпотиуги бавляться меншими народами як м'ячиками по своїй вподобі і для своїх потреб. Жоден з малих народів не може очікувати від правлячих надпотуг чогось, крім ограблювання дїбр тих народів, або їхнього тотального поневолення. Концепція інтервенціонізму серед частини українських політиків в діяспорі позбавлена будь-яких, хоч би найменших, можливостей.

Залишається істина Степана Бандери: власні сили українського народу в координації з такими ж національними силами поневолених і загрожених надпотиугами народів — це певна гарантія завтрашнього кращого, вільного світу, в тому й України.

»Тяглість і цілеспрямованість характеризують визвольну боротьбу українського народу за останніх 35 років. Воєнні і післявоєнні роки, аж до 1952 року, це — збройна боротьба, пляцдармом якої стали передусім західні частини українських земель. Це найбільш героїчний період в новітній історії українського народу. Основні ідеологічні, програмові і політичні заложення українського визвольного руху, зформульовані в цьому періоді, були освячені кров'ю і життям сотень тисяч найкращих синів і дочок українського народу, безстрашних носіїв тих дій. Караванський назвав цей період українським всенароднім повстанням, і таким цей період насправді був. Наперекір усякій логіці, у здавалося б безвихідній ситуації, проти порад всяких «обережних» — український нарід під керівництвом ОУН дав доказ своєї живучості і національно-державницької зрілості, бо єдино збройна конфронтація утверджує в народі віру у його сили і волю до дальшої боротьби. І хоч в тому періоді не досягнуто ще остаточної мети українського народу — УССД, закладено дуже сильні підвалини для неї».

МОЛИТВА НА VI ВЕЛИКОМУ ЗБОРІ ОУН

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа, Амін (3 р.)

Господи Боже, Творче неба і землі! Ти в своєму Провидінні покликав до життя кожний нарід і кожному народові призначив волю і долю! Ти покликав до життя і Український Нарід і казав йому жити на грані двох світів — Європи й Азії.

Ти, Всевидючий Боже, обдарив Його не тільки молоком і медом текучою землею, але й вплив у серця Українського Народу любов до вільного і свobodного життя. Не тільки любов, але Ти, Боже, дав цьому Народові силу, міць і завзяття тієї волі і свободи боронити перед навалами ворогів.

Крім цього, Ти, Вселаскавий Боже, призначив Українському Народові ще спеціальну місію-післанництво — бути авангардом у боротьбі за свободу народам і людині. Від самого зарання нашої тисячолітньої історії Український Нарід гідно сповняв Твої заповіді. За волю і свободу, за правду і справедливість, за Церкву і Нарід. На жаль, цієї волі ми ще не маємо. Як її здобути, Тебе, Боже, благаємо. Вкажи нам правильну путь, як дійти до обітваної землі — вільної України. Бо в тій цілі ми відбуваємо оцей черговий Великий Збір. Зішли на нас Духа Святого, Духа розуму, Духа істини, як зіслав Ти на своїх Апостолів у виді вогненних язиків, які навернули весь світ на віру Христову, які покорили под ноzi Твої всякого врага і супостата.

Ми, націоналісти, є і хочемо далі бути тими Апостолами, тими хрестоносцями, щоб вивести Нарід з дому неволі і завести до святого українського Сіону — золотоверхого Києва.

На кінець благаємо Тебе, Отче Небесний, як вірні твої діти: пошли з небесних висот безсмертного вічного духа Степана Бандери, щоб він на цьому найважливішому історичному Великому Зборові нами невидимо керував, щоб інстинктом наших душ і сердець Його прихильність ми відчували, його ідеями кермувалися, а його наслідникові, теперішньому нашому Провідникові Ярославові Стецькові вірно служили і йому повинувалися, щоб він довів нас до нового Акту 30 червня, але вже вічно тривалого.

Ісусе Христе, Пречиста Діво, Мати і Царице України, благословіть цей Великий Збір, щоб тут між нами вітало і нам присвічувало весь час нарад братолюб'є і єдиномисліє. Амін.

Боже, вислухай благання (співали всі учасники).

*Свобода Народам!**Свобода Людині!*

ЗВЕРНЕННЯ ШОСТОГО ВЕЛИКОГО ЗБОРУ ОУН ДО ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ

Епоха розвалу імперій

Поневолені большевизмом народи! Борці за спільні ідеали!

Живемо й боремося в періоді розвалу імперій і поставання незалежних держав досі поневолених народів. Проте ж цей процес хвилює затримався на кордонах російської комуністичної імперії, яка свої впливи й панування поширила на численні народи Африки, Азії, Латинської Америки. Вільний світ не хоче пізнати й розкрити суті СССР — як багатонаціональної імперії, а не однаціональної держави. Це намагаються приховати московські імперіялісти, пропагуючи заіснування т. зв. советського народу, як якоїсь нової історичної спільноти, а на ділі російської супернації. Це вияв типового расизму.

Детерміністична ідеологія марксо-ленінізму в симбіозі з російським історичним імперіялізмом і російським месіанізмом унаслідок виявляється в постійній агресії СССР — московської імперії, тобто тоталітарного світу проти вільного світу.

Змаг до досконалости людини може у різноманітному вільному світі більше чи менше свobodно проявлятися й може вести людство шляхом спроб і помилок до кращого, як бачимо на прикладі упадку імперіялізму й колоніялізму західних великодержав.

Москва зі своїми вислужниками свідомо ролі національної ідеї і прагнення соціальної справедливості, ехидно зловживає прагненням народів і одиниць, висуваючи по цей бік залізної заслони ідеї національної незалежності і соборності, ліквідації феодално-капіталістичного ладу у користь умасовлення приватної власності, прикриваючися навіть гаслами націоналізму й демократії. Наївні й безкритичні дають себе обманути, коли на ділі комуністичне суспільство це пекло. США програли у В'єтнамі війну тому, що не враховували питомених властивостей в'єтнамської нації й не висунули ідеї соборності В'єтнаму, її не здійснювали, а, навпаки, перешкоджали це робити національним в'єтнамцям. Існування т. зв. санктуаріїв у сусідніх з південним В'єтнамом країнах було співвирішальне для перемоги комуністів. А вільний світ, замість створити т. зв. санктуарії з в'єтнамців-утікачів у Тайланді, формувати з них повстанські загони, допомагати зброєю, харчами, медикаментами, пропагандою — здав позиції. Зрештою, якщо б хтось чинив це, вільний світ накинувся б на нього, як на палача війни. Це діється у користь Москви. У вільному світі перехрещується маса суперечних інтересів. І тому Москві дуже легко стосувати засаду «діли і пануй». Вільний світ мусить зрозуміти, що головною загрозою для всіх є російська імперія. Він мусить відсунути

на другий плян усі льокальні непорозуміння, бо інакше большевицька загроза залле рещту ще вільного людства.

Тому, щоб опертися агресії тоталітарного світу, репрезентованого російською імперією, вільний світ мусить бути рішений боронитися навіть збройною рукою. Інакше постійно буде у полоні російського терору й це доведе до його капітуляції. Щойно прийнявши таку рішучу поставу, зможе вільний світ протидіяти диявольським замислам Москви. Він зможе підтримати національно-визвольні рухи в російській імперії, які — без атомової війни — є спроможні завалити імперію й большевицьку систему.

За суцільний протибольшевицький фронт

Без суцільного фронту вільного світу з поневоленими націями немає його перемоги. Усі дотеперішні концепції політики стосовно СССР з боку Заходу провалилися. Політика детанту й рівноваги сил привела Захід до катастрофи, бо в тіні детанту СССР перевищив озброєнням НАТО, загарбав низку нових країн. Концепція рівноваги сил без існування спільної мети партнерів, коли один змагає завоювати весь світ, а інший — зберегти статус кво — є абсурдом. Єдино політика визволення поневолених народів є порятунком світу від термоядерної війни. Немає іншої альтернативи до атомової війни як національно-визвольні революції поневолених народів, які зсередини завалять імперію й большевицьку систему. А втім, коли народи й одиниці борються за шляхетні цілі, за здійснення Божого й людського права, за волю, справедливість, за правду й віру в Бога — проти тиранів, народобивців, загарбників, воюючих безбожників, — вони в пляні Божого Провидіння знищені бути не можуть. У руки кремлівських злочинців не може бути покладена доля людства, його знищення термоядерною зброєю. Про існування людства рішає Боже Провидіння. Обов'язком поневолених народів і одиниць — боротися, з вірою в Божу справедливість, з ризиком життя за перемогу Божої правди на землі, за перемогу волі народів й волі людини в їхніх національних незалежних демократичних державах в етнографічних межах з рівними правами для усіх людей без різниці раси, релігії, багатства.

Антибольшевицький Бльок Народів (АБН), який стоїть на порозі свого сорокріччя від заіснування у двофронтівій війні України, організованій ОУН-УПА проти большевизму й націонал-соціалізму, 21-22 листопада 1943 року в лісах України, є координаційним осередком національно-визвольних рухів поневолених в СССР і в сателітних країнах народів, є ідейним і стратегічно-політичним орієнтиром у визвольній боротьбі проти російського імперіялізму й комунізму. Без спільного фронту уярмлених націй у СССР і в сателітних країнах — немає розвалу імперії й визволення народів!

ОУН підтримує визвольну боротьбу польського народу за його волю й незалежність у етнографічних межах та засуджує його

окупацію наємниками Москви. ОУН сподівається, що польський народ і Польська Католицька Церква будуть респектувати й обороняти національні, політичні, релігійні і культурні права української, білоруської, литовської й інших національних груп. ОУН солідаризується з хороброю збройною боротьбою афганського народу й засуджує російську інвазію його землі, закликаючи афганських борців за волю вести теж доцільну політично-психологічну війну розкладу советської армії, яка є багатонаціональною армією, і трактувати воєнно-полонених, які відмовилися воювати проти афганського народу, як приятелів і друзів по зброї, а не як ворогів Афганістану! ОУН уважає, що лише спільним фронтом уярмлених націй можна досягти перемоги. Сепаратна, ізольована революційно-визвольна боротьба не досягне мети.

З розвитком воєнної техніки зростає теж значення озброєних народів, повстанської стратегії, яка рятуватиме людство від атомового знищення.

Банкрутство комунізму у поневолених країнах

Стверджуємо наявне банкрутство комуністичної системи, способу життя за залізною заслоною, чого черговим доказом після Новочеркаська, Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Донбасу, Берліну, Будапешту, Праги, Братіслави, Мінська є Польща, де Москва при допомозі військової польської комуністичної хунти, комуністичної міліції і московських вояків в лавах польської армії веде терористичну війну проти мільйонів робітництва, проти цілого польського народу. Це банкрутство комунізму є фактом у всіх поневолених народів. Тому російський імперіялізм вже відкрито діє з расистської позиції російської супернації під назвою т. зв. советського народу. Русифікація це є явна метода старої воалшованої збанкрутованим комунізмом формули винародовлення народів.

Комунізм-марксизм програв ідейний бій в імперії. Визвольний націоналізм і народовладна, демократична система, притаманна кожній нації, виходять переможними. Релігія також перемагає у боротьбі з воюючим безбожництвом.

Коли російська імперія усіми зусиллями зброїться, щоб завоювати світ, — поневолені народи, які розривають її зсередини, тримають ключ до розв'язки світової політичної кризи. Це нова ідейно-політична суперпотуга, яка розпоряджає теж модерною зброєю, бо сини поневолених націй є в арміях імперії. Наближається час, коли вони скерують нищівну зброю проти окупанта їх батьківщин. Революційні армії поставатимуть, щоб докінчити зброєю діло визволення. А бійці советської армії й армій сателітів переходитимуть на бік повстанців, або валитимуть російську окупацію прямою акцією, скеровуючи свою зброю проти своїх гнобителів-наказодавців.

Знехтована потуга

Треба ствердити, що політика вільного світу, зокрема НАТО і

США, не узгаляючись сьогодні чинника — поневолених у російській імперії націй, — зберігає непорушним статус кво, загарантувавши фактично в гельсінських домовленнях неподільність російської імперії й непорушність сучасного стану загарбництва російського імперіалізму, тобто сучасних кордонів російської сфери панування в Європі й Азії. Наша мета — цей стан змінити, завалити імперію і знищити комуністичну систему. Процеси дестабілізації є сприятливі нашим визвольним рухам. Нашим завданням є скріпляти ці процеси стосовно російської тюрми народів. Національно-визвольні процеси у Польщі і визвольна війна в Афганістані постійно вказують на слабкість обох суперпотуг з їхньою термоядерною й ракетною зброєю, яка не має вартості в аспекті ситуації, коли постають уярмлені народи до боротьби за своє визволення.

Щоб не бути розторощеним большевицькою навалою, Захід мусять розбудувати конвенційну зброю, а одночасно зменшити воєнний потенціал ворога та створити ситуацію, щоб фронт був на території ворога. Це означає перехилити на свій бік бійців советської армії, зокрема поневолених народів. Це можливе лише за умов застосування зовсім іншої політичної концепції щодо СРСР — з детанту і рівноваги сил переключитися на політику визволення при визнанні ідеї розвалу російської імперії!

Центральною справою, яка стоїть перед поневоленими народами, є довести до планової систематичної координації революційно-визвольних дій, які в остаточному створили б революційну ситуацію в уярмлених країнах, яка вможливила б одночасний революційний зрив. Найширші кола еміграції поневолених народів і їхні політичні представництва мусять проявляти величезну активність у напрямку всебічних акцій від масового типу до наукових конференцій, щоб змобілізувати прилюдну думку, масові середники інформації, науковий світ у напрямку роз'яснення суті СРСР як російської колоніальної імперії, комуністичної системи як камуфляжу російського імперіалізму й необхідності всебічної підтримки революційно-визвольної боротьби поневолених народів, яка зменшує вирішально воєнний потенціал ворога і внеможливіє термоядерне знищення. Післанництво еміграцій, як нерозривної частини поневолених народів, це бути речником їхніх змагань і захисником цілей їхньої боротьби серед народів вільного світу!

Церкви поневолених народів треба скерувати на оборону каткомських Церков, проти воюючого безбожництва і цезаропапистських церков, які є речниками комуністичного безбожницького режиму.

Треба зірвати екуменічний діалог з російською православною псевдоцерквою Загорська! Профспілки вільного світу повинні зосереджувати свою увагу на захист робітничої класи поневолених народів, сколективізованого безвласницького селянства, що є предметом нечуваного визиску тоталітарною системою російсько-го державного капіталізму.

Інтелектуальний світ вільних народів мусить бути мобілізований для акцій привернення вільної творчості творцям культури поневолених народів через розвал російської імперії, що є тюрмою народів і одиниць.

Україна — в спільній визвольній боротьбі

Ахіллесовою п'ятою російської імперії й комуністичної системи є Україна з погляду свого незнищенного революційного людського потенціалу, геополітичного положення, економічних багатств, 50-мільйонного державницько виробленого народу, свого світу ідей та визвольно-революційною концепцією. З її унезалежненням валиться російська імперія, відновлюються незалежні держави уярмлених народів, змінюється політична мапа світу, бо зникає світового розміру колоніальна тюрма народів, яка сягає вже не лише Європи й Азії, але Африки й Латинської Америки. Система ідей і вартостей України — національна проти імперіальної ідея, культивована нею героїчна мораль та героїчне християнство каткомбних Церков, ідея притаманної для кожної нації демократії, рідного народовладдя, захищувана Україною засада справедливого ладнання прикордонних спорів з виєлімінуванням імперіалізму — на засаді етнографічній — вносять нові елементи у світопорядкування.

У дружній співпраці на фронті боротьби проти російського окупанта еднаються з Україною в єдиному фронті народи християнства, ісламу, буддизму. Зростає протиросійський фронт, зростає протибезбожницький фронт.

Біологічно меншає зріст російського населення, великими розмірами зростає населення ісламського комплексу народів (Туркестан, Азербайджан і інші). Бій русифікації дають усі поневолені народи й вона не здолає їх, бо вже сьогодні москалі є в меншості в СРСР. Терор, концтабори, тюрми, психіатричні заведення для ламання волі, заслання не зламають духа народів. Масове народовбивство вже неможливе так, як за сталінських часів. Народи втратили страх. Імперія на вулкані. Їй визов кидають теж відкрито мужні борці! Не тільки підпільні національно-визвольні організації, але поодинокі активісти явно й гідно виявляють свою ідею: Ми прагнемо волі й національної незалежності! Кінець імперії!

Методи визвольної боротьби, які тепер стосують поляки, були стосовані в Україні (страйки, змаг за вільні профспілки).

АБН стоїть незмінно як моральна сила і політичний орієнтир, свідомий того, що воля з ласки — волею не є! Він не чекає визволення чужими багнетами, але здійснює ідею спільного фронту уярмлених націй проти большевицької імперії й тиранії!

Великий Збір ОУН закликає усі поневолені в СРСР і в сателітних країнах народи спільними зусиллями революційним шляхом йти незмінно до завітної мети: розвалу російської імперії — СРСР,

з його сателітними колоніями і відвоювання незалежних національних демократичних держав на етнографічних територіях поневолених народів!

Свободолюбні народи й люди всього світу, єднайтеся в боротьбі за національну незалежність і волю проти російського імперіалізму й колоніалізму!

Свобода Народам! Свобода Людині!

*Президія Шостого Великого Збору
Організації Українських Націоналістів*

Осінь, 1981

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЕ ПОЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ!

*Звернення VI Великого Збору Організації Українських
Націоналістів (ОУН)*

Ти напевно ознайомлена зі змістом Звернення Воюючої України за підписом Голови Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради, Головного Командира УПА, Голови Проводу ОУН на Рідних Землях — Генерала Романа Шухевича—Тараса Чупринки—Лозовського—Тура. Там мовилося про завдання української молоді за кордонами України, тієї, що перебуває в країнах вільного від большевизму світу. Там закликалося українську молодь на еміграції йти в авангарді визвольної боротьби, як у ньому йде молодь на Українських Землях; віддати себе інтересам Воюючої України й бути готовою на поклик, щоб стати поруч своїх друзів, що зі зброєю в руках борються за визволення Народу, за щастя, за радість і вільну творчу працю молоді в Українській Державі. В тому Зверненні вказувалося на те, що Ти, Молоде, мусиш бути високоорганізованою й активною, мусиш постійно сталити свою ідейність та невпинно підносити свій рівень загального й фахового знання та політичної вироблености. Свое перебування серед інших народів маєш широко використати для того, щоб навчитися всього, що в них доброго й корисного, щоб засвоїти собі їхній досвід праці в усіх галузях життя й державного будівництва. В Зверненні наголошено було осторогу, щоб Ти пильно зберігала себе перед розкладовими впливами, які розхищували б Твою ідейність та підривали моральну стійкість.

З того часу, коли було писане це Звернення минуло вже понад тридцять років. Однак Україна ще й далі знаходиться в боротьбі за своє право бути вільною між вільними народами світу. Україна ще й далі кривавиться в боротьбі проти московського окупанта, що заставляє українську молодь гинути в Афганістані й на важких роботах терпіти голод і нужду. За той час в Україні виросло нове покоління, яке не хоче гнути шиї під московським ярмом і чимраз відважніше промовляє до світу про облудну політику московсько-

го Кремля, про жорстоке поневолення й русифікацію народів, в тому України, про нахабне топтання людських і національних прав усупереч підписуваним міжнародним конвенціям, про нечувану колоніальну експлуатацію України в користь Москви й її плянів світової революції для підбиття решти вільного світу, про обкрадання України з її багатотисячної культури й насаджування варварських норм соцреалізму для спотворення духовости народу. Про поставу цього авангарду української молоді з України говорять нам кожночасно документи самвидаву та свідчення тисячів осіб, які вийшли з нашої Батьківщини останніми роками, частіше неукраїнського походження. Це вказує на те, що окреслення Воююча Україна з часів дії УПА залишилося й надалі дійсним, що боротьба з площини збройно-військової перейшла в широко-політичну, поглиблюючи свій ідейно-політичний зміст і розгортаючи на світовий масштаб свій засяг. Україна стає світовою проблемою й це відповідальні за світову політику починають чимраз краще розуміти й оцінювати. Відповідальні за політику московського Кремля знають про це вже віддавна. Тому з такою звірячою нахабністю намагаються скрити перед світом правду про дійсний стан поневолення народів, відкидаючи навіть назву політичних в'язнів, що від них тріщать тюрми й концтабори. Усім їм Москва причіпляє ярлик «кримінальних елементів» і судить за кодексом кримінального права.

Коли ж в Україні процес національного освідомлення й політичного вироблення в умовах ворожого поневолення досягає зеніту, то на еміграції, де діє примана гедонізму, морального розкладу і сваволі, українська молодь наражена на небезпеку духової демобілізації й життєвого матеріалізму, як це було передбачено у Зверненні з 1949 року.

Усе ж таки, Ти, Українська Молоде, в загальному залишилася вірною Україні й виконувала, як могла, вимоги поставлені Україною. Ти в численних маніфестаціях і демонстраціях в обороні України брала активну участь, штурмувала ворожі амбасадки в обороні нескорених борців, роз'яснювала серед свого оточення фальш ворожої пропаганди й говорила про боротьбу України за волю й державну незалежність. У той спосіб Ти сама включилася в ту боротьбу в світовому масштабі й за це Тобі належить признание. Однак тут у вільному світі є ще безмежні можливості для дії, яких ще й досі не використано. Нам ще далеко до високої організованості, про яку говорить Звернення. Наші молодечі організації, як Спілка Української Молоді, Пласт і інші ще далеко не охопили всієї української молоді, а українське шкільництво подекуди й занепадає. Немає також ще належного відсотка молоді на високих студіях, у військових академіях, у журналістиці, в масових засобах інформації, на підготовці до дипломатичної й загально-міжнародної дії. Замало також молоді присвячує себе науці богослов'я, щоб потім як священики послужити Україні, де

руйнують релігійне життя. Не можна добре послужити українській справі, якщо бракує знання з ділянки українознавства на вищому поземі, не можна здобути того знання, якщо бракує знання рідної української мови, для якої існує велика українська література, видаються українські часописи й журнали. Їх потрібно читати й студіювати. Українські школи від народної, через гімназії, семінарії до університету, таборування з українознавчими курсами й вишколами, що їх улаштовують молодечі організації, стоять до Твоєї диспозиції. Вони мусять охоплювати теж військовий вишкіл!

Українська Молоде!

Гряде неухильно час, коли згідно зі Зверненням з 1949 року треба буде стати поруч Твоїх друзів з України до остаточного, вирішального бою проти ворога України й людства. Питання стоїть, чи Ти готова! В політичній міжнародній атмосфері чимраз згущуються хмари світового конфлікту, які одного дня можуть заскочити навіть найкомпетентніших політиків. І що найважливіше, в Україні й у російській імперії взагалі визріває революційна ситуація. Стоїмо перед революційно-визвольними зривами поневолених народів, в авангарді яких стоїть Україна. 80-ті роки принесуть світові величезні політичні злами, доосновну зміну політичної мапи світу! Тому, Ти, мусиш бути кожночасно готова до завдань, які в той відповідальний час вимагатиме від Тебе Україна. Бо саме вона, Україна, буде в осередку цього конфлікту, навіть коли театром воєнних дій була б Польща, чи Західня Європа. Пам'ятай про це за всяких обставин і приготуйся до всіх можливих дій, які випадуть на Твою долю. А тому не вільно гаяти часу на сумнівної вартості розваги, а зосереджуватися на справах, що мають фундаментальне значення в пов'язанні з майбутньою долею України. Присвяти свою особливу увагу вивченню військового діла. Місцем Твоєї визвольної дії буде передусім Україна!

Почуття відповідальності, яке тяжить на сучасному молодому поколінні України повинно бути співзвучне з Твоїми діями тепер і всебічно спрямоване під кутом потреб воюючої України. Ти мусиш усвідомити собі, що дійсно на Тобі «мільйонів стан стоїть і що за долю мільйонів мусиш дати Ти одвіт», як це заповітно висказав Іван Франко. Пам'ятаючи про ці святі заповіді й вимоги ровесників Твого покоління в Україні, що рішені на все, Ти знайдеш вірний шлях — шлях, яким іде Організація Українських Націоналістів (революціонерів) і єдино який веде до здобуття й закріплення Української Самостійної Соборної України — Держави Українського Народу на його віковичній скропленій власною й ворожою кров'ю Землі.

Київ Проти Москви!

Слава Україні!

Героям Слава!

*Президія Шостого Великого Збору
Організації Українських Націоналістів*

В 40-ЛІТТЯ УПА

Володимир МАКАР

ПРОПАГАНДИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ УПА І ЇЇ ДОПОВНЕННЯ ДО ПРОПАГАНДИ ОУН

Вступні зауваження

Коли йде мова про Українську Повстанську Армію, на думку приходять насамперед бойові дії нашого війська як збройного рани українського народу у його тотальній боротьбі за своє існування, конкретно — за здобуття і закріплення власної незалежної держави як форми і засобу для розгортання і забезпечення свобідного природного розросту і всебічного розвитку народу.

Але проблема визволення народу, зорганізування і ведення збройної визвольної боротьби, є складна і многогранна. В цьому комплексі УПА і вся її діяльність — це тільки один із складових елементів всенационального руху народу в поході до волі.

На конкретному етапі, від початку 1940-их до початку 1950-их років, головну роль відіграла Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери, як еманация найкращих сил українського народу і як речник, надхненник і організатор та керівний чинник всенационального революційного руху та всієї визвольної боротьби України. Переломовою датою на цьому етапі було проголошення 30 червня 1941 року Акту відновлення української державности.

Хронологічно, перша офіційно віднотована ляконічна згадка про виступ УПА на політичну арену припадає на місяць лютий 1943 року, тобто по Третій Конференції ОУН, як це стверджено у Постановах Третього (Надзвичайного) Великого Збору ОУН з серпня 1943 року:

»... Після цього, на теренах Полісся й Волині виступили перші збройні відділи Української Повстанської Армії (УПА). З того часу оборону українського населення Полісся й Волині взяла на себе українська військова сила. УПА, крім завдань оборони, приняла зразу також завдання кадрової організації майбутньої Української Народної Армії... В перших числах липня 1943 року виступили збройні відділи Української Народної Самооборони в Галичині (УНС)... Таким чином уже в липні 1943 року 12 областей України стали на шлях збройної боротьби проти окупантів за Самостійну Соборну Українську Державу...»

Про початки організування УПА в місяцях вересні-жовтні 1942 року на Поліссі членом ОУН Остапом згадано офіційно щойно при нагоді відзначування 5-річчя УПА в Наказі Головного Командира УПА з 14 жовтня 1947 року.

Імпонуючі успіхи відділів УПА вже в перших місяцях після їх

виступу були зумовлені м. ін. довготривалою інтенсивною діяльністю ОУН, зокрема широким розпропагуванням ідей українського націоналізму та розпрацьованої програми ОУН, з подрібним вказанням цілей і завдань, за які йде боротьба, та інструкцій, яким шляхом і якими способами можна і треба реалізувати наші пляни, досягати намічені цілі, доходити до мети.

Тут ми підходимо до ролі і завдань пропаганди як необхідного могутнього засобу у кожній організованій діяльності, розрахованій на найбільш масові розміри, на всенациональні масштаби.

Слово «пропаганда» має кілька означень, як от:

- а) репродукувати, відтворювати, розмножувати, помножувати;
- б) розсівати, ширити, розповсюджувати;
- в) вперто і витривало повторювати, роз'яснювати, втовкмачувати, усвідомлювати, подавати вказівки й аргументи, впливати з метою неутралізувати ворожі гасла і сили, а неутральних приєднувати, втягувати у свій засяг, мобілізуючи до дії і заставляючи їх далі діяти в бажаному нам і єдино правильному напрямі.

Рами пропаганди

В історії українського націоналістичного руху вперше найчіткіше ці справи були поставлені і з'ясовані на Другому Великому Зборі ОУН у квітні 1941 року, коли Організація, очистившись з опортуністичних і непевних елементів, згуртована навколо революційного Проводу під головуванням Степана Бандери, приступила до підготовки себе, своїх організаційних кадрів, найширших кіл суспільства і всього українського народу, до активного виступу на історичну арену в ролі єдиного справжнього господаря своєї землі і коваля своєї долі. Це було готування до чергової важкої війни України з Московщиною.

Пропагандивні напрямні, сформульовані у Постановах Другого Великого Збору ОУН у квітні 1941 року, лягли в основу пропагандивної діяльності УПА, яка розпочала свої плянові дії півтора року пізніше — в м. жовтні 1942 року. Це були вимоги:

- поширювання серед найширших мас українського народу ідей і політичної програми українського націоналізму;
- мобілізування їх до боротьби за ідеї української національної революції;
- побороювання ворожої пропаганди, явного і замаскованого наступу ворожої протиукраїнської політики;
- приєднування до протимосковської боротьби також позаукраїнських сил.

Далі Постанови ІІ ВЗ ОУН говорили, що цілість української пропагандивної роботи мусить бути централізована й узалежнена від політичної тактики ОУН.

Тут же було подано, що пропаганда ОУН, її зміст, методи, тактика й організація поділяються на такі три відділи:

- а) протимосковська і протибольшевицька пропаганда для українців на Україні і в цілому ССРСР;
- б) для інших поневолених і загрожених Москвою народів;
- в) закордонна пропаганда для зовнішнього світу чи — як у нас ще й досі популярно, хоч дещо дискримінуючо, звикли називати — для «чужинців».

До т. а): В протимосковській пропаганді серед українського народу, поневоленого і закріпощеного в ССРСР, одним із важливіших завдань було — виказати найширшим колам населення слабкість кремлівського режиму й можливість його повалення, та визволити їх від психози страху, скріпити віру у власну силу народу;

до т. б): Серед інших поневолених Москвою народів українська пропаганда змагає до скріплення національної свідомості кожного з них, бажання стати суверенним власником своєї землі і керівником своєї долі, вказуючи при тому на спільність інтересів усіх поневолених народів з Україною в одному фронті боротьби. На терені цілої московської імперії, в тім серед самих москалів і обмосковлених елементів та комуністичних низів, наша пропаганда спрямовує своє вістря передусім проти тиранського і нелюдського режиму, браку всяких свобод, економічного і соціального гніту, переслідування релігії, розгулу великоросійського імперіялізму і шовінізму, проти облуди інтернаціоналізму, забріханости і упривілейованої партійної кліки і т. д. Особливу увагу ця пропаганда звертала на Червону Армію і промислові осередки;

до т. в): Поза московською займанщиною, у громадській opinіi народів, загрожених московським імперіялізмом, та в opinіi чужинецьких кіл взагалі, метою української пропаганди було і є — здобути прихильність для української революції, вказуючи спільність їх інтересів з нашою боротьбою та демаскуючи, де треба, невірну і тенденційну пропаганду польську, мадярську і іншу, ворожу українській справі.

Другим важливим документом, в якому були подані основні політичні вказівки для працівників української пропаганди до вибуху війни і в перших її початках, була інструкція Проводу Революційної ОУН з *травня 1941 року* п. н. «Боротьба й діяльність ОУН під час війни». В ній читаємо м. ін.:

«Дуже важливі є пропагандивні осередки, зокрема радіонадавачі станції, яких захоплення й використання, хоча б кілька годин, — це переважлива справа на початку збройної боротьби... Завжди (треба) тямити, що ніякі малі, дрібні кличі, але велика, фанатична ідея пірве народ до боротьби...»

І далі: «Серед советського війська ОУН веде скріплену розкладову і позитивну пропаганду, наставлену на здемобілізування ворожих військових частин і перетягнення їх у наші

лави та творення спільно з ними української визвольної революційної армії, проголошуючи велику мету нашої боротьби: революцію на одній шостій земної кулі, з ідеями: Свобода народам, свобода людині, і соціальної справедливості! При організуванні військових акцій треба мати на увазі зокрема здобуття таких військових пунктів, які стратегічно мають велике моральне і пропагандивно-політичне значення: Київ, Львів, і їхні радіостанції...»

По лінії цих постанов і вказівок діяли Пропагандивні Осередки ОУН і працівники Похідних Груп ОУН, а згодом і УПА.

Ідейно-політичний зміст пропаганди

Подані вище інструкції-вказівки були радше технічного порядку. Вони стосувалися справи засобів і методів пропагандивної праці, маючи на меті можливо найдосконалішу розбудову пропагандивного апарату, поставлення *рам*, в яких та діяльність мала бути ведена.

Важливішою, бо суттєвою, була справа *змісту* національної пропаганди, ясне чітке зформулювання ідей, цілей, гасел, а насамперед — найголовнішої мети, першого завдання української нації, яке вона мусить виконувати і його досягнути, якщо не хоче безславно загинути. Перші загальні означення, зобов'язуючі не тільки для авангарду українського націоналістичного руху — основоположників ОУН, але і для цілої нації, дав Перший Великий Збір ОУН, в січні-люті 1929 р. Постанови І ВЗ ОУН — це було «Кредо», «Вірую» українського націоналізму і його визнаєвців і борців на всю дальшу майбутність.

Для широких народніх мас і для постороннього світу цього було замало. У практичній діяльності треба було мати конкретні, ясно накреслені ударні гасла, які всім відразу зрозумілі, пориваючі і напрямлюючі. Такі гасла дав «Маніфест ОУН» з грудня 1940 р. В них чітко висловлено і перераховано, *за що ми боремося і проти кого боремося*.

Основний мотив «Маніфесту» — це — повний розвал московської імперії шляхом національних повстань, за свободу всіх поневолених, за свою владу, за землю, за людське життя.

Всі дальші Великі Збори і Конференції ОУН тільки розвивали і краще прецизували ці первісні основні ідеї і напрямні, спираючись на досвід життя і важкої боротьби, яка в міжчасі широко розгорнулася на українських землях у ході жорстокої війни між двома ворожими воєнними потугами.

Як жоден інший Великий Збір ОУН перед тим, Третій (Надзвичайний) Великий Збір в серпні 1943 р. чітко сформулював *низку ідейно-політичних основ*, які природно оформилися і утвердилися у вогні 16-літньої (на той час) визвольної-революційної боротьби, зокрема в Другій світовій війні, як непроминаючі вартості. Ось основні з них:

1. Ідея Української Самостійної Соборної Держави;
2. Українська нація — як вихідна всіх чинностей і кінцева всіх змагань;
3. Політична і військова революційна Організація як хребет народу і його Провід у визвольний період;
4. Незалежна політика і орієнтація на власні сили;
5. Революційна стратегія й тактика визвольної боротьби;
6. Модерна програма в побудові державного життя і нового, як тоді висловлювано, безкласового суспільства;
7. Спільний фронт поневолених народів проти російсько-большевицького імперіялізму;
8. Міждержавна система вільних самостійних держав.

Як стверджено у підсумках Постанов ІІІ НВЗ ОУН в розділі «Два роки боротьби» (вони являлися) — «конкретним оформленням майбутньої української держави. Програма, оформлена цим НВЗ стала у свою чергу, могутньою зброєю, що мала причинитися до побільшення українських сил та улéгшити перемогу».

По думці Збору — «єдино політично і мілітарно зорганізований народ може зберегти себе перед знищенням та продовжувати свою боротьбу за українську державу».

В розгарі збройної боротьби ці ідеї українського революційного руху і визвольної війни стали єдиними правдами для українського народу, стали вірою, освяченою життям і кров'ю найкращих його борців.

По лінії цих правд велася і далі ведеться вся боротьба українського народу і діяла та діє українська націоналістична революційна пропаганда.

Постанови ІІІ НВЗ (з серпня 1943) були згодом повторювані, розроблювані і поширювані в дальших документах Проводу ОУН і рішальних форумів, як —

- у Деклярації Проводу ОУН після закінчення Другої світової війни в Європі, з травня 1945 р.;
- в Постановах Конференції Проводу ОУН на Українських Землях з червня 1946 р.;
- в Резолюціях І Конференції ЗЧ ОУН з вересня 1947 р., і
- в Постановах ІІ Надзвичайної Конференції ЗЧ ОУН в серпні 1948 р.

В усіх цих документах дуже виразно згадується і підкреслюється роля Української Повстанської Армії і першорядне значення її політично-пропагандивної, суспільно-політичної і повстанчобойової діяльності.

Роля УПА

В резолюціях Конференції ОУН з вересня 1947 р. читаємо:

«Революційна дія УПА і ОУН нині проводиться в різних формах і виявах, як політично-пропагандивна, суспільно-політична і

повстанчо-боева діяльність. Всі ці форми діяльності творять одну цілість і йдуть за одним пляном. Натуга окремих дій і їх взаємовідношення нормується відповідно до актуальної і теренової доцільності... На *теперішньому* етапі доцільність вимагає найбільшого посилення суспільно-політичної і *пропагандивної* роботи. Теж і боеві дії УПА провадяться так, щоб мати якнайбільший політично-пропагандивний ефект...»

Але, — читаємо далі, —

»Поширювання концепції революції тільки пропагандивним порядком було б недостаточним. Проти суґестії большевицької пропаганди, терору і сексотизму, може успішно протидіяти тільки революційна акція».

В тім же розділі п. н. »До основ нашої визвольної концепції та уклад революційно-визвольних сил«, в точці 16-ій, чітко з'ясоване взаємовідношення ОУН і УПА:

»УПА — це збройне рам'я української революції, загальнонаціональна армія, що вилонилася у визвольно-революційній боротьбі ОУН з її повстанчих дій... (УПА стоїть на тих самих визвольно-політичних позиціях, що ОУН, і веде спільно з нею революційно-визвольну боротьбу). Політична одність визвольних дій ОУН і УПА — це факт загально відомий на рідних землях як позитивний фактор сили визвольного руху. Тому шкідливим є поширюваний закордоном погляд, що УПА це партійна військова формація, як і заперечування єдності революційно-визвольної дії ОУН і УПА, військової і політично-суспільної».

Як бачимо, пропаганда ОУН і УПА мусіла присвячувати свою увагу також внутрішньо-українському відтинкові, де різні опортуністичні круги в нашому суспільстві відкрили новий ганебний фронтик проти українського самостійницького революційного руху і збройної боротьби за українську державу.

Видавнича діяльність УПА

Серед засобів поширювання революційних ідей на одне з перших місць висуваються підпільні видання ОУН, УПА й організованого підпілля, що появлялися в Україні в 1940-их роках і ще довго в 1950-ті роки. Ці видання свідчать найкраще про зміст і засяг ідейно-політичної офензиви збройного підпілля, про протинаступ української національно-революційної пропаганди проти ворожого засилля. Їх кількість і якість свідчать про те, що це була свідома, плянова, героїчна і організована боротьба в такій формі, якої — за словами історика тої боротьби, проф. Лева Шанковського — »досі не знала історія людства«.

Тут ми розглянемо, бодай побіжно, такі форми і вияви видавничої діяльності ОУН-УПА-УГВР:

- 1) періодичні видання;
- 2) брошури і книжкові видання;
- 3) летючки, відозви, звернення;
- 4) ілюстрації, кличі-гасла, портрети, карикатури і ін.; і
- 5) як доповнення — згадаємо про українські підпільні друкарні.

Підпільна література

Підпільна література українського визвольного руху в 1940 і 1950 роках над сподівання багата і різномодна. Цитуючи проф. Л. Шанковського, треба ствердити, що:

«під оглядом кількості і якості підпільних видань, український рух побив усі рекорди і порівняння з іншими рухами резистансу на свою користь».

«Однак, — додає проф. Шанковський, — цей аспект історії українських визвольних змагань майже зовсім замовчаний, свідомо і злобно ігнорований таки українськими політиками і публіцистами, неприхильно наставленими до українського націоналістичного руху».

«Ця наша підпільна література дуже різномодна у своїй формі і за своїм змістом. Поруч поважних публікацій зустрічаємо збірки сатир, літературні твори, поезії, навіть драми, описи боїв, спогади й хроніки, листівки і короткі гасла. Є видання періодичні й неперіодичні. Є друковані в підпільних друкарнях, але також друковані черенками різаними з дерева, що нагадують Біблію Гутенберга, і так окреслювані: «друковані гутенбергівкою». Є видання помножувані на циклостилках, а то й переписувані на писальних машинках, чи навіть ручно (відомо, зимою в бункрі стільки часу...). В багатьох виданнях, поруч тексту, зустрічаємо також рисунки, що часами більше говорять, як текст. Є видання друковані на советських шкільних зшитках, деколи на папірцях «сигарно-бумажних фабрик». Знаходимо тут і мистецькі видання, дереворити, збірки пісень, спеціальні серії для молоді».

«Серед авторів політичної публіцистики вирізняються своїм високим рівнем Петро Дума (це Дмитро Маївський-Тарас), Яків Бусел-Київський, Ярослав Старух-Ярлан, Р. Мох, Осип Орленко, Петро Полтава, Осип Дяків-Горновий, У. Кужіль і інші. Авторами літературних творів були: Василь Волош-Василенко (пс. «Гетьманець») — поет, новеліст і драматург, Марко Боеслав (він же редактор журналу «Чорний Ліс»), Йосип Позичанюк («Шугай», «Шаблюк»), Марта Гай, Богданна Світлик (псевдо) Марія Дмитренко, авторка відомого оповідання «Михайлик») та інші. На жаль, автори знаменитих сатир не зазначені. Перевидано в підпіллі твори Олеся Бабія («Гуцульський Курінь»), Євгена Маланюка, О. Олеся і інших. Щороку видавано в підпіллі «Календарець українського повстанця», зглядно — як на Лемківщині — «Календарець українського революціонера».

Вже саме існування і, можна б сказати, процвітання тієї підпільної літератури в роках всенародної революції, становить собою величезний пропагандивний фактор, а що вже й говорити про її зміст і великий постійний мобілізуючий вплив на учасників цієї боротьби. Тут не важне те, хто формально фігурував як видавець кожної публікації; фігуруючих окреслень було багато: ОУН, УПА, УГВР, Провід ОУН, Красний Осередок Пропаганди, Осередок Пропаганди й Інформації ОУН, ТХЗ — тобто Технічне Звено, чи Технічне Звено «За волю України», Провід ОУН Закерзоння, Відділ Пропаганди Карпатського Краю ОУН, Г.Х. УПА, «Українські повстанці», «Українські революціонери» і ін. Бо всі ці видання і випуски були перейняті одним духом, вони палали тим самим революційним вогнем і державницьким підходом, вони несли одну правду, одне незмінне «цетерум цензео», що агресивна червона московська імперія мусить бути дощенту знищена спільним революційним і збройним зусиллям всіх поневолених і загрожених народів, щоб у новому світі, на руїнах СРСР, затріумфували вимоги українського націоналізму: Свобода народам і свобода людині у власних самостійних незалежних державах.

Періодичні видання

А) Під фірмою ОУН виходили у згаданому часі такі періодичні публікації:

- 1) «Ідея і Чин» (останнє відоме число має дату: рік V-ий, ч. 12/49);
- 2) «За Українську Державу» (останнє відоме число 9-10 у 1945 році);
- 3) «Пропагандист — журнал вишколу і політвиховання ОУН» (останнє ч. 3 за серпень 1945 р.);
- 4) «За Україну» (ост. видання ч. 11 за серпень-вересень 1945);
- 5) «Тижневі Вісті», що виходили в 1945 році;
- 6) «Осередок Пропаганди і Інформації при Проводі ОУН» — 4 випуски (по 12 сторін) від травня 1948 до початку 1949 р.;
- 7, 8, 9) журнали для молоді під назвами: «На Чатах», «На Зміну», «За Волю України»; цей останній журнал мав 36 стор. і має позначку «Жидачів—Долина—Калуш».

Б) Періодичні видання УГВР:

- 1) «Вісник», орган Президії УГВР; останній відомий випуск має число 4/7, за серпень 1945 р. і має 78 сторінок друку;
- 2) «Самостійність» — орган УГВР. Вийшло лише одне число на 188 сторінок в 1946 р. Тут м. ін. є стаття О. Гончарука (Ос. Дякова) п. н. «УПА — носій ідей визволення і дружби народів». Число 2-ге було вже теж надруковане, але впало у ворожі руки ще перед розповсюдженням, разом з друкарнею, в 1948 р. Однак всі його матеріали були врятовані і видані згодом окремими випусками.
- 3) «Бюро Інформації УГВР», випуски від 1 до 7, починаючи від 1. 4. 1948, до березня 1950, тобто повних три роки.

В) *Періодичні видання УПА:*

- 1) *«Повстанець»*, видання УПА, останній рік II, 1946, ч. 8-9 за серпень і вересень, сторінок по 20 і 24;
- 2) *«Український Перець»* — ілюстрований гумористично-сатиричний журнал, видання УПА, з моттом: *«Сіють, зривають та ворогів перчать українські повстанці»*. Збереглося ч. 3 III-го року, 1945;
- 3) *«Щоденні Вісті»*, циклоstileвий журнал з кольоровим друкарським надруком, видання УПА;
- 4) *«Інформатор»*, циклоstileвий журнал, видання УПА, по 20 сторінок; збереглося число 1/11, рік III, Львів 1946;
- 5) *«Шлях Перемоги»*, циклоstile. журнал, видання УПА Групи *«Говерля»*. Збереглося ч. 6-7 з 1-го року видання, з датою 1. 8. 1945;
- 6) *«Інформаційні Вісті»*, циклоstile. журнал, видання УПА *«Перемога»*, по 20 і 25 сторінок, збереглися сторінки 3-8 з ч. 22 з дати 25.XI.1946 р.;
- 7) *«Стрілецькі Вісті»*, циклоstile. журнал, видання УПА, збереглося ч. 8 за місяці серпень-жовтень 1945 р. 2-го року видання, стор. 4;
- 8) *«Лісовик»*, циклоstile. гумористичний журнал, видання УПА Закерзоння. Л. Шанковський подає у своєму списку ч. 1/10 за грудень 1945 і січень 1946. (А в мене зберігається *«Лісовик»* ч. 8/12 за вересень 1946 р., 2-го року видання); це число має 26 сторін циклоstile. друку, в тексті 7 карикатур; друковано в друкарні ОУН ім. Дмитра Сурмача;
- 9) *«Чорний Ліс»*, видання УПА, машинопис, як місце видання подані міста: *«Дрогобич—Станиславів—Чернівці»*; 1-ше число має дату *«червень 1947»*, останнє, позначене як ч. 3/16 — має дату *«травень 1950»*; отже появлявся 4 роки. Цілість перевидана в двох томах видавництвом *«Літопис УПА»* (томи 3 і 4) в 1978 і 1979 роках.

Наведені списки напевно не повні. Наприклад, ком. Степан Голляш-Мар у своїй довідці про друкарні ОУН згадує ще про такі три періодичні журнали:

- 1) *«За волю Націй»*, що виходив на Волині в рр. 1947-1953 (про це буде мова далі);
- 2) *«Молодий Революціонер»*, підпільний журнал для молоді, виходив теж на Волині від 1948 до 1953. Редактором обох журналів був Орлан-Савченко;
- 3) *«Підпільник»* — видання Крайового Проводу в 1946 р.
- 4) В мене зберігається оригінальне підпільне видання *«Перемога»*, ч. 3-4 за 1946 рік (1-ий рік видання), цикл., стор. 36.

Таких переочених у дотеперішніх списках підпільних видань може знайтися більше.

Названі Маром періодики *«За Волю Нації»* і *«Молодий Революціонер»* — це мабуть найпізніші підпільні органи УПА, про які маємо відомості.
(Далі буде)

Я. ГАЙВАС

ГОВОРИТЬ ІСТОРІЯ...

I

Українські історичні матеріали (включно з мемуаристикою) з часів Другої світової війни особливо скупі. А до того серед цих, що є, багато пропаганди й особистих поглядів, які ще в додатку дуже часто зформувалися десятки років вже після війни. Таким чином вони не можуть відбивати всесторонньо тодішніх поглядів не одного автора, ані характеризувати пануючих у тій добі течій, а відбивають радше теперішні думки чи погляди на пройдений стан.

Друга світова війна й участь у ній української людини й українського народу були такі особливі, що про них є що писати. Це непроминаючий вклад в українську політичну історію, в розвиток нашої державницької думки, в нашу визвольну боротьбу. І не раз дивно стає, коли бачимо, як поодинокі люди та навіть групи вриваються у відкриті двері й пробують формулювати концепції, чи ідеї, які в часі війни, «в огні й бурі революції», були зформульовані й опубліковані. Українська людина добре записалася в тій жорстокій добі. Вона не тільки гідно політично і зі зброєю в руках відстояла свої позиції, але також дала свій вклад в теоретичний скарб українства. Очевидно, в нас не бракувало недоліків, відставання, але також є чим похвалитися. І коли зважити всю складність загальної політичної ситуації, в якій, властиво, не було місця для української справи, а все ж таки українська людина й діючи тоді групи силою те місце знаходили, то тоді тим більше приходить позитивно оцінити тодішні зусилля, подвиги й здобутки.

Через те, що ми і в тій війні не здійснили наших найосновніших прагнень, після війни настала атмосфера для пописувань різних мальконтентів і заперечень цілості нашого поступування під час тієї війни, або принаймні його частини. Сприяли тому духові й політичні умови світу, який постав після Другої світової війни. Все це в неمالій мірі причинилося до витворення стану на цьому відтинку невластивого. Щойно тепер поволі наступають зміни й українська історіографія серйозно береться за розгляд тієї доби і її вкладу в історію українського народу, його ідей, його прагнень і його практичних заходів.

І тому з тим більшою приємністю український читач у вільному світі бере до рук видання «Літопису Української Повстанської Армії», який уже від декількох років виповнює велику прогалину й виконує прямо незаступимі завдання. Такий літопис мусів був появитися, бо без нього було б прямо ніяково, а навіть соромно. Тим більше приємно, що «Літопис» видає Видавничий комітет, у склад якого входять бійці й старшини УПА та люди з політичного проводу, якому ця збройна боротьба підлягала.

Як відомо, кола, які займаються видаванням «Літопису», крім названих в опублікованому списку томів, у видавничому пляні мають ще й інші збірники. Наприклад, Редакція «Літопису» просить учасників подій тієї доби, особливо тих, що мали відношення до постання й діяльності УГВР, надсилати спомини й інші матеріали до окремого тому. Таким чином поволі виповняється прогалина, а завдяки цьому збагатиться не лише наша духовна сутність, але наш політичний досвід й наше вміння розв'язувати подібні проблеми в ситуаціях, які раніше чи пізніше наступлять.

Друга світова війна не пройшла в нашому житті на марне. Діючі українські сили того часу створили міцну ланку, яка пов'язує в один безперервний ланцюг подій і процесів розвиток нашої духовості і наших практичних заходів. Вже перші тижні тієї війни привели до ґрунтовних пересунень в українському політичному житті, особливо на українському Заході та на еміграції. Бо в цьому часі тільки ті частини українського народу могли виявити свою суспільну активність, плекати самотність української культури, національно-політичну думку, шукати й творити організаційні форми — легальні, або нелегальні — для здійснювання намічених завдань. Український Схід, будучи знищений масовим і індивідуальним терором з боку російських большевиків і московських шовіністів, міг тільки епізодично виявити своє національне обличчя, а спроби, чи тільки познаки спроб творити щось організоване, викликало нову хвилю терору й знищення. То ж ясно, що треба було зачекати, бо недоцільно й нікому не вільно виставляти народ під удар тоді, коли це не приносить тривалих користей.

Продовж декількох тижнів від початку німецько-польської війни, яка вже в перших тижнях, якщо не днях, виявила таку німецьку перевагу, що вислід війни зразу був пересунений, українські політичні партії розформувалися й перестали діяти. Організованими й активними залишилися тільки українські націоналісти з ОУН. ОУН, підсилена досвідченими діячами, які вийшли з польських тюрем, та довгою підпільною боротьбою, загартована й приготована до найбільших труднощів, швидко опанувала цілу українську політичну сцену й вона одинока почала формувати українську дійсність. ОУН виявила неймовірну динаміку, її сили й енергія росли з дня-на-день, а все це вимагало поставлення перед людьми таких завдань, які заабсорбували б їхню енергію й прагнення. Націоналісти зразу кинулися до організування шкільництва, кооперації, культурного життя та адміністрації на територіях, яких не загарбали большевики, які були тоді *спільниками й союзниками Гітлера*. Однак цього всього було замало для молодих ентузіастів, які прагнули акцій, здвигів, подвигів, навіть получених із цим важких зусиль, чи жертв. Тодішні керівні чинники ОУН, які в короткому часі пройшли дві гіркі історичні лекції, що почалися великими надіями, а скінчилися повними невдачами — боротьба за державну самостійність Карпатської України й участь українського легіону в боротьбі проти Польщі, який в сполученні зі збройними силами

підпілля мав, згідно з надіями, дати зав'язок української збройної сили і початок реалізації державного будівництва — були стримані й зайняли вичікуючу позицію. Це створило психологічний ґрунт під конфлікт.

Політична обстановка, в якій прийшлося діяти ОУН, була скрайньо несприятлива українській справі, себто відновленню української держави. Німецький чинник, на який українці чимало розраховували ще від Визвольних змагань 1917-20 років, займав спочатку невиразну поставу, а з приходом Гітлера до влади фактично ставився до українців без розуміння до їхніх державницьких потреб, а відтак скрайньо вороже. Ясно, що німецьке правління не було проти того, щоб використати український чинник та українську людину, але виключно для своїх цілей. На що здобулися німці на Підляшші, Холмщині, Посянню й Лемківщині це те, що дали українцям народне шкільництво, дуже скупу частину середнього шкільництва, кооперацію для створення сильнішої матеріальної бази для німецьких імперіалістичних плянів, сільські самоуправи, які мали бути трансмісійним поясом для передавання німецьких плянів і доручень для низів. Приблизно таку саму роль мали виконувати Допомогові Комітети на чолі з Центральним Комітетом у Кракові, а відтак Крайовим у Львові. Гітлерівська Німеччина, запаморочена своїми успіхами, взялася повернути колесо історії назад.

Однаке найбільша складність прийшла тоді, коли Гітлер напав на свого союзника й співника Й. Сталіна, з яким він уже був поділив частину Європи. Раптом червона Москва стала союзником західних держав, а українська справа перестала бути картою у великій політичній грі. Відновлення української державності не вкладалося в пляни ніодної держави заангажованої у війні, а навпаки, стало перешкодою у реалізуванні їхніх плянів.

І на диво наших сусідів та ворогів, українська людина не попала в паніку, не загубила своєї історичної перспективи, ані не втратила запалу до активного ставлення української справи. Навпаки, вона відразу взялася до двох найбільш важливих у таких умовах завдань, а саме — до непохитного маніфестування своїх найвищих прагнень та до творення сили потрібної для здійснення цих прагнень. Це й було найширше тло для діяльності націоналістичного підпілля, відтак до постання УПА, накінець до створення УГВР, власне до того, про що подає матеріяли 8-ма книга «Літопису Української Повстанської Армії», про який мова.

Видавничий комітет «Літопису УПА» поставив перед собою широке завдання. Не лише зібрати, упорядкувати й видати матеріяли про збройну боротьбу під час Другої світової війни і про участь українського чинника в ній, але також про всі ті політичні й світоглядові заходи, що вели до тієї самої цілі, тобто до відновлення української держави. Власне тій темі присвячений повністю 8-ий том. Цей том має 319 сторін друку, виданий в 1980 році з друкарні «Київ» у Торонті, як і всі інші попередньо видані томи.

Дотепер вийшло чотири великі книжки «Літопису» розміром 1070 сторінок друку з ілюстраціями, мапами та схемами, в твердій оправі. Два перші томи стосуються подій на Волині й Поліссі, колісці УПА, і так таки називаються: «Волинь і Полісся». Книга третя циклу «Волинь і Полісся» є в друку й вийде як п'ятий том «Літопису». Дві далшії книжки випущені «Літописом» — том третій і четвертий — містять матеріали до комплексу «Чорного лісу, команди станіславівського тактичного відтинка УПА в роках 1947-1950». Остання видана «Літописом» книга — це, як уже згадано, том 8, який появився під заголовком «Українська Головна Визвольна Рада 1944-1951», в якому поміщені документи, офіційні звідомлення, публікації й матеріали УГВР в Україні.

На зміст того тому складається:

Про ціль і загальний плян збірника, чи збірників про УГВР, Редакція подає у своїх вступних заувагах до 8-го тому таке:

«Ціль збірників «Літопису УПА» про Українську Головну Визвольну Раду (УГВР) — зібрати разом підпільні документи та матеріали, як самої УГВР, так про політику й діяльність УГВР. Друковані матеріали матимуть опис їх джерела, примітки, пояснення, показник прізвищ та географічних назв і англomовні резюме. Таке видання зробить збірники надійним і зручним джерелом інформації як для дослідників і журналістів, так і для широкого кола читачів.

Збірники про УГВР міститимуть такі матеріали: документи УГВР, офіційні видання УГВР і підпільні статті та матеріали про діяльність УГВР, або такі, які стосуються цілості українського визвольного руху під керівництвом УГВР. Нам відомі такі офіційні видання УГВР: *Вісник*: орган Президії Української Головної Визвольної Ради (УГВР), появлявся в 1944-1945 роках; *Самостійність*: орган Української Головної Визвольної Ради (УГВР), появився перший том 1946 р.; другий том уже зрадагований, був захоплений ворогом у квітні 1948 року; *Бюлетень Бюро інформації Української Головної Визвольної Ради (УГВР)*, який появлявся від квітня 1948 р. до 1951 — останній, відомий в еміграції, це 9 випуск бюлетеня з травня 1951 р. Ці офіційні видання будуть передруковані без жодних пропусків, матеріал буде в тому самому порядку, як він був в оригінальному виданні. Матеріали поодиноких томів будуть зібрані за хронологічним принципом, напр., матеріали першого тому стосуються 1944 і 1945 років. Крім цього передруку підпільних документів і матеріалів про УГВР, редакція «Літопису УПА» планує підготувати один том мемуарів і статей про УГВР. Запрошуємо стати авторами цього тому передусім членів УГВР, а також осіб, які брали особисту участь у діяльності УГВР на Україні й можуть про цю діяльність написати як очевидці».

В цьому збірнику є також 17 ілюстрацій, здебільша вперше опублікованих світлин і шкідців. Особливістю обговорюваного тому є брошура Ярослава Старуха «Упор фашизму», передрукована в польській мові так, як вона була опублікована й у великій кількості поширювана серед польського населення в 1946 році націоналістичним підпіллям. До тексту додане пояснення, що це переклад з української мови. Та-

кож в книжці є фотокопія титульної сторінки тієї брошури. Прізвища перекладача не подано, хоч з польського тексту видно, що перекладу dokonala людина компетентна в такому ділі, добрий знавець польської мови й стилю. Автор брошури зі зрозумілих причин підписався одним із своїх тодішніх підпільних псевд «Ярлан».

При цій нагоді декілька слів про Я. Старуха-Ярлана. На жаль у книжці нічого про автора не сказано, немає також його світлини. Я. Старух-Ярлан — це старий член ОУН під Польщею, довголітній провідний член її керівних органів. Походив з Бережанщини, де його батько, Тимко Старух, був відомим провідником українського селянства й одним із видних діячів національного відродження в Галичині. Продовж більше 20-ти років Старух-Ярлан виконував найрізномірніші завдання та функції в революційній боротьбі на українському Заході. Незлічиму кількість разів був арештований польською поліцією, а відтак Гестапом. Двічі був неймовірно жорстоко катований в 1937-38 році відомим катом Зарембою в Луцьку, де йому зруйновано здоров'я так, що він уже ніколи до попереднього стану не повернувся. В 1943 році катувало його на смерть Гестапо у Львові в тюрмі при вулиці Лонцького. Його найближчий приятель, Іван Климів, загинув під такими тортурами з рук тих самих катів, а Я. Старух провід ОУН рішив за всяку ціну вирвати з тюрми живим. Плян удався й Старух опинився на волі.

Останньою життєвою функцією Старуха-Ярлана був пост Голови Проводу ОУН Закерзонського краю, який він займав від 1945 до 1947 року, а його останній життєвий бій з відділами польського війська та смерть стали легендою. Польська повоєнна література відносно вірно увіковічнила перебіг того бою й передала, як Старух-Ярлан прийняв «смерть як найвищий вінок» українського націоналіста-революціонера.

Автори інших індивідуальних творів, поміщених у цьому томі, за винятком Йосипа Позичанюка-Д. Шахая, не подані, бо мабуть не відомі, або з інших причин прикриті.

Всі матеріали, з яких складається 8-ий том, є або офіційного характеру, або подані керівними чинниками підпілля до загального відома як вишкільний, або дискусійний матеріал. Таким чином маємо до діла або з готовими рішеннями й настановами Керівних Органів Революційного Руху в Україні в зазначених роках, або з матеріалами, які шляхом дискусій і обговорень мали довести до таких рішень і настанов.

Матеріали в 8-му томі складаються з таких трьох родів:

1) Основоположні документи УГВР з 11-15 липня 1944, тобто матеріали з Першого (Установчого) Великого Збору УГВР, Універсал УГВР та Присяга вояка УПА.

2) Передрук Вісника, органу Президії Української Головної Визвольної Ради (УГВР) ч. 4 (7) з серпня 1945.

3) Статті й матеріали поодиноких авторів.

II

Тимчасовий устрій УГВР уже був публікований на еміграції. Одначе він ще очікує своєї аналізи й критики, яка методично подала б його суттєві моменти. Як й усі інші документи того часу, він є продуктом тодішнього етапу визвольно-революційної боротьби, є кроком до остаточної перемоги, в якому, з одного боку, слідні глибокі пов'язання з дотеперішньою революційною боротьбою, а з другого — шукання нового й усучаснення постанов в душі нових потреб і можливостей.

Як відомо, УГВР оформилася як «Верховний орган українського народу в його революційно-визвольній боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу». Між іншим, в передрукованому тексті на стор. 27 вкралася помилка, бо подано «в його революційно-визвольній боротьбі за УССР», що можна б читати за Українську Самостійну Соборну Республіку, одначе ніодин документ УГВР такої назви не вживає й тому вжите тут скорочення треба вважати помилкою. УГВР, як каже точка »в« 3-го уступу, »очолює визвольну боротьбу, дає напрям українській державницькій політиці та керує нею« і »репрезентує український народ та його державницькі змагання перед зовнішнім світом«. До цієї справи повертається »Платформа УГВР«, яка її докладніше з'ясовує.

Характеристичне, що в ніякому документі УГВР пов'язання й тяглість визвольної боротьби й державного будівництва не сформульовані як історичний процес від IV Універсалу й проголошеної ним Української Народної Республіки, а тільки подано загальнішою формулою: Українська Самостійна Соборна Держава, або, як в першій точці Платформи »Український національно-визвольний рух, створення Самостійної Української Держави та боротьба за її закріплення в 1917-1921 рр. поглибили національну свідомість і посилили політичну активність українських народних мас«.

Згідно з устроєм, УГВР мала мати 25 членів, в тому Президія 8 членів на чолі з Головою, Генеральним секретарем, Генеральним Суддею і Генеральним Контрольним. Особливу увагу привертає точка 12 розділу I, в якій сказано: »УГВР перебуває на українських землях. За кордон може вислати своїх делегатів«. Ця точка є типовою даниною тодішнім настроям. Як відомо, найважливішою підставою суверенної діяльності революційного провідного органу є його недосяжність для ворога. Тільки провід поза засягом ворога може тривало виконувати зовсім самостійно й незалежно від нього свою діяльність. Для цього він мусить мати свою суверенну територію, куди ворог не має доступу, за виїмком хіба своєї агентурної системи, як у відношенні до всякої іншої держави, або бути поза кордонами. В той час було з одного боку переконання, що українські збройні сили, в даному разі УПА, матимуть тривало якусь територію під своїм впливом, а з другого боку, — серед деяких кіл українських революціонерів покутувала ще теорія, що тільки на рідній території, де ведеться революційна боротьба, про-

від може бути забезпечений від опортунізму, ухилів, відірвання від вимог і постулатів активної визвольної боротьби; перебуваючи за кордонами, він здебільша може відірватися чуттєво й світоглядово від воюючої батьківщини, губити розуміння і відчуття потреб революційної боротьби. Час і життєві події переконали в неправильності такого погляду. Однак, для всіх трьох найголовніших лідерів УГВР це було глибоке переконання й відчуття, і тому вони згідно з цим залишилися на полі безпосередньої боротьби й у ній загинули: Президент Першого Великого Збору УГВР Ростислав Волошин, уродженець Волині, загинув в бою в серпні 1944, Президент УГВР, киянин Кирило Осьмак, арештований в осені 1944 року Смерш-ом або НКВД, чи іншим советським органом, загинув у невідомий спосіб, а керівник Екзекутиви УГВР, тобто її Генерального секретаріату, ген. Роман Шухевич-Чупринка, який був також Головнокомандуючим УПА, загинув у бою з советськими відділами в березні 1950 року.

З «Платформи УГВР» пізнаємо не лише остаточну ціль УГВР, а в першу чергу тих, які залишилися кермувати боротьбою в краю, в умовах нової большевицької окупації, але також їх політичний реалізм. В ній сказано:

«Сучасна війна між двома тотальними силами, московсько-большевицьким та німецько-гітлерівським імперіялізмами, ведеться за оволодіння в першу чергу українських земель, як вихідних позицій до панування у східній, а навіть у всій Європі. Вони стоять на позиціях тотальної, колоніальної експлуатації українських земель та їх населення. Вириваючи українському народові всі матеріальні й господарські засоби, вони нещадно винищують провідні національні українські сили, нищать національну культуру і національну свідомість у масах, колонізують край чужим населенням, а українське населення масово вигублюють або вивозять за межі України.

З уваги на це необхідно:

- а) у вирі сучасної тотальної війни оборонити український народ та його провідні кадри від фізичного знищення;
- б) повести його до боротьби за своє визволення і власну суверенну державу.

Для здійснення цих завдань потрібний єдиний всеукраїнський національний фронт, організований на основі об'єднання всіх діючих національних українських сил, які змагають до української суверенної держави, і єдиний керівний центр.

Тому за ініціативою Української Повстанської Армії (УПА), що утворилася в процесі збройної боротьби українського народу проти грабунків і насильств окупантів над мирним українським населенням, зорганізувався з представників усіх українських земель та українських політичних середовищ всеукраїнський провідний центр під назвою: *Українська Головна Визвольна Рада (УГВР)*».

Покликана в липні 1944 року УГВР мала такі завдання, як це подає «Платформа»:

2. Визначувати ідейно-програмові напрямні визвольної боротьби українського народу.

3. Керувати всією національно-визвольною боротьбою українського народу аж до здобуття державности і створення органів незалежної державної влади на Україні.
4. Репрезентувати, як верховний всеукраїнський центр, сучасну політичну боротьбу українського народу в краю і за кордоном.
5. Покликати до життя перший український державний уряд та скликати перше українське всенародне представництво».

3 програмових настанов УГВР:

1. УГВР прагне до відбудови Української Самостійної Соборної Держави на всіх землях українського народу засобами революційної боротьби проти всіх ворогів державної самостійности українського народу, зокрема проти большевицьких і німецьких окупантів, та у співпраці з усіма прихильниками такої самостійности.

2. УГВР твориться на принципі повної політичної незалежности своїх прагнень від впливів сторонніх сил і чинників.

3. УГВР об'єднує всі провідні політичні елементи незалежно від їх ідейного світогляду та політично-групової приналежности, що стоять на ґрунті політичної суверенности української держави та політичної незалежности українських визвольних прагнень».

Коли з цих точок програми, яка була сформульована в часах німецької окупації й найгострішої фази боротьби українських націоналістів, взагалі всіх українських самостійників, а зокрема УПА з німецькими займаннями, ми відкинемо неактуальних сьогодні «німецьких окупантів», то все інше в них не лише на часі, але й відповідає нашим найбільшим підставовим потребам. Багато з сучасних зформульованих позицій деяких новопосталих груп стоять далеко позаду того слова, що було сказане вже 1944 року в умовах найважчої боротьби на рідних землях.

(Закінчення буде)

ЧИТАЙТЕ!

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ПОШИРЮЙТЕ!

Суспільно-політичний тижневик

ГОМІН УКРАЇНИ

Видає Видавничка Спілка «Гомін України» з обм. порукою в Торонті, 140 Bathurst St., Канада.

«ГОМІН УКРАЇНИ» — заступає позиції революційно-визвольної боротьби і наголошує потребу усунення з нашого національного світогляду ворожих ідей та шкідливих впливів на справу визволення.

«ГОМІН УКРАЇНИ» — подає вісті з життя українців в Канаді і цілому світі, а зокрема найновіші вісті з життя в Україні.

«ГОМІН УКРАЇНИ» — містить сторінки літератури і мистецтва, мови, жіночих об'єднань, спорту і т. д.

«ГОМІН УКРАЇНИ» — містить оголошення, реклами підприємств, допомагає в розшуках рідних і знайомих.

Передплату у Великій Британії приймає:

Українська Видавничка Спілка
200, Liverpool Road, London, N.1. 1LF

Л. РИХТИЦЬКИЙ

STATUS QUO ANTE — У СВІТІ МІНЯЄТЬСЯ

»Статус кво анте« — »так, як було передтим« — це латинська формула старинного Риму для збереження існуючого ладу в державі, у цьому випадку — в римській імперії, яка своїми кордонами обіймала чи не весь тодішній цивілізований західний світ. З римською культурою, вирощеною на грецьких первнях Еллади, наш модерний західний світ перебрав і цю римську формулу державної стабілізації і втримання раз створеної ситуації так, неначе б це була догма, ненарушне правило політичної дійсності. Таке ставлення справи доводить до логічного висновку, що кожна спроба порушити статус кво анте є нелегальною, недопущеною і навіть злочинною по відношенні до усталеного державного ладу. При цьому цілком не взято до уваги, що життя не стоїть на місці, що міняються люди у своїх поколіннях, міняються їхні ідеї і потреби, міняються їхні побажання. На похвалу західних демократій треба сказати, що вони домоглися створити внутрішні політичні системи, які за укладеним правильником до великого ступеня беруть до уваги зміни в політичному житті, в політичній дійсності — але тільки у ділянці внутрішнього політичного життя. За цими правилами відбуваються вибори і їхні народи-суспільності дають вислів своїм побажанням та потребам політичних, чи суспільних змін.

Але цих самих правил західні демократії аж ніяк не хочуть застосовувати у своїй зовнішній політиці, тобто усвідомити і зрозуміти, що зовнішня політика також підлягає змінам, що раз намальована карта світу не може бути втримувана вічно, що діють нові процеси в напрямку таких змін — і що ці процеси треба щонайменше респектувати, якщо вже не підтримувати.

З таких міркувань вислів: статус кво анте набрав спеціального — і здебільша негативного — значення впершу чергу для тих народів, які змагають і потребують зміни свого актуального становища і положення, а далі й для політиків самих західних демократій, які дотримуються цієї римської догми з ростучим неспокоєм і нечистою совістю.

Гляньмо хоч би шістдесят років тому назад. Американський президент Вудро Вілсон, зачарований Ігнатієм Падеревським, у своїх чотирнадцяти точках проголосив самостійність Польщі, як один із постулатів повоєнного укладу у світі. Це гарно. Полякам самостійність належить. Алеж бо зараз же побіч у смертельному змагу за свою волю стояла так само молода, як модерна Польща, модерна, нова Україна. Чому не простягнуто їй допоміжної руки Заходу? Чи може Вілсон ненавидів Україну? Ні, він просто нічого не знав про неї. В його уяві Польща існувала за ступнями: Пуласкі, Костюшко, Падеревські, польська активна еміграція двох невдалих повстань. Про Україну він нічого не чув.

Історії України він не знав, він знав тільки те, що показували мапи Європи: російське царство із позначеними провінціями. Битва під Полтавою розігралася майже на ціле сторіччя перед трьома розподілами Польщі. Статус кво анте ще пам'ятав польське королівство і цей стан треба було привернути. Україна зникла із мапи світу, зникла із свідомості народів, а наскільки сам український народ боровся тоді за своє існування, то нехай покаже факт, що з відродженням України у 1917-1918 роках Центральній Раді треба було аж десяти місяців часу і чотирьох універсалів, щоб нарешті — і то із застереженнями — проголосити самостійність України. Для західного світу, однак, це все була екзотика таємничого сходу. Інформували світ про ці події не українці, а росіяни. Інформували так, щоб знищити Україну і втримати імперію. Навіть червону, якщо вже так має бути, але «єдину, неділиму Росію». Статус кво анте продовжувався, роки української боротьби забулися, імперія залишилася і мапи світу мало що змінилися.

Римляни вживали ще одного цікавого вислову, хоч він не відносився до політики. «Гомо новус» було поняттям, яким зажилі аристократи і сенатори римської імперії називали нового прищельця, який на базі свого багатства чи здобутих титулів старався увійти в їхнє встановлене коло. Гомо новус — це було згідливе поняття, неначе по-нашому: куди лізеш, чого хочеш.

Немає правди діти, але сьогодні Україна є в цьому незavidному положенні, що проти неї працює і елемент статусу кво анте і навіть поняття «гомо новус». Стверджуємо це на те, щоб влгшити зрозуміння наших читачів, чому так важко вести у світі українську зовнішню політику і чому так важко добитися для України хоч би такого самого визнання, як ним втішається на наших очах Польща.

Це незavidне становище України має свої причини. Сусідство Росії не тільки відбилося найбільш негативно на долі України, але воно стало також своєрідним її прокляттям, одиноким явищем в цілій писаній історії цивілізованого світу. Чи не всі народи у своїй історії попадали під окупацію своїх сусідів в різний час своїх взаємовідносин, але немає в історії світу порівняння із окупацією російського типу. Це, що роблять росіяни, годі навіть назвати окупацією. Зайнявши Францію, німці не змінили її назви, не крали її історії і її культури. Росіяни, зайнявши частину Польщі, назвали її Привислянським краєм і забралися її русифікувати, щоб зробити з неї ніщо інше, як тільки одну із провінцій Росії. Зайнявши Україну, Росія допустилася чогось такого злочинного, що в порівнянні з цим акт обвинувачення проти німецьких нацистів на Нюрнберзькому процесі є історичною і правничою іграшкою, а всім відомо, які поставлено в ньому важкі обвинувачення німецькому політичному проводові. Німцям доведено вбивство кількох мільйонів жидів і поважне число убивств в Польщі та на зайнятих територіях тодішнього ССР, зокрема в Україні, яка повністю, з Кубанню і Донським Краєм включно, була майже три роки під німецьким пануванням.

Але це і все. Німці допустилися масових убивств і за це відповіли

перед альянтським трибуналом. Німці допустилися *фізичних* убивств і це треба підкреслювати на кожному кроці. Ніхто німців не обвинувачував у злочинах на полі культури, релігії, мови і літератури. Обвинувачення у примусовій, рабській праці німці пояснювали вимогами війни. Нашою ціллю не є вибілювати німців, бо хто як хто, але ми, українці, потерпіли від німецьких нацистів жахливо, якщо взяти до уваги відносно дуже короткий час їхньої окупації в Україні. Зокрема німці знівечили нашу нагоду на відбудову української самостійної держави і хоч вони заплатили за це програною війною, втраченим райхом і поділеною Німеччиною, нам це сатисфакції не дає.

Але який страшний акт обвинувачення Україна може списати проти Росії! За нашими скромними обрахунками нам бракує тридцять мільйонів населення в самому тільки нашому сторіччі, а де наші втрати впродовж окупаційної політики царату? Яке місце віднести в акті обвинувачення Валуєвському і Емському указам? Яке місце відвести за передчасну смерть нашого національного пророка Шевченка? Яке місце відвести насильній, brutальній, безоглядній русифікації? Що сказати про знищення Української Автокефальної Православної і Української Католицької Церков? Як покарати росіян за три штучні голоди в Україні? За Розстріляне Відродження? За смерть безчисленних тисячів українських інтелігентів і провідників? За знищення української літератури, знищення української мови і української культури? За крадіж української історії, себто за злочин, що сам по собі нечуваний у всьому світі?! За абсолютну експлуатацію українських дібр, за мільйонові вивози в Сибір, за знищення українського селянського стану?

Безконечний список. Пригадуємо його тільки для зрозуміння несамовитого положення України під російською окупацією. Пригадуємо його на те, щоб показати світові, що самостійність і воля українського народу — це одинока передумова його національного життя і розвитку і всяке — всяке! ладнання з Росією для України неможливе!

Пригадуємо це світові також тому, що до України практично сьогодні не так то вже важко застосувати статус кво анте. Незалежна українська держава впала ще в XIII сторіччі і з того часу історія Європи і світу неначе оминула проблему України і Сходу Європи взагалі, залишивши цей простір спершу Польщі, а з її падінням — Росії, до сьогоднішнього дня.

Західній ум не пам'ятає української незалежної держави, мало що знає про Козаччину і Гетьманщину, а якщо і знає, то тільки те, що Енциклопедія Брітаніка та інші такі ж наукові джерела публікують на підставі російських джерел. В історії правди годі шукати. Історію пишуть народи, кожен для себе і своєї слави. Україна історії не мала ще змоги писати і тому нашої правди у світі не знають. Щойно в нашому сторіччі, найбільш кривавою боротьбою, при найбільших жертвах з рук окупантів наших земель — впершу чергу Росії — світ починає довідуватися, що на Сході Європи щось діється, що йде якась таємна боротьба, в якій назва *Україна* виринає частіше і частіше.

Сьогодні змінилися у світі загальні умовини. Сьогодні показується,

що вперта боротьба, вперта праця всього народу дає плоди і цих плодів не було б, якби український народ цієї боротьби не вів.

Сьогодні змінилося також геополітичне і стратегічне становище у світі. Силою логіки розвитку політичних подій, експансія Росії досягла невральгічних точок Заходу. В Європі росіяни стоять надто близько Англії і Атлантийського океану. Вони стоять надто близько Середземного моря. Вони загрожують Босфорові і Дарданеллам. І вони загрожують також нафтовим полям Близького і Середнього Сходу.

Це спричинило на Заході переоцінку вартостей. Коли давніше говорили про опір комунізмові і навіть теоретично про війну проти нього, то тільки наївні поневолені народи могли вірити, що Захід дійсно збирається на хрестоносний похід в ідеологічному розумінні. До ідеологічної війни не дійшло — і до неї не прийде, бо Захід не репрезентує жодної ідеології, в ім'я якої, або в обороні якої міг би починати війну. Захід вірить в німецьку засаду «лебен унд лебен ляссен» і ми щойно тепер усвідомляємо, що від 1917 року дотепер ніхто на Заході насправді не збирався поборювати серйозно комунізм, як найгіршого ворога людства й захищати набуті продовж довгих сторіч і тисячоліть високі етичні, моральні і релігійні вартості. Ні. Навіть Адольф Гітлер, як опісля виявилось, не збирався поборювати комунізм — він тільки бажав здобути для Третього Райху колоніальні терени, «лебенсразм». Більше того, Захід не тільки ніколи не поборював комунізму, Захід його підтримував саме у тих критичних хвилинах, коли ця божевільна ідеологія готова була впасти сама в собі, як утопійний домок з карт. Навіть у В'єтнамі Захід, на чолі з Америкою, пожертвував життям понад 50 тисяч молодих американських вояків, але зробив при тому все можливе, щоб війни не виграти і комунізму не вбити навіть у тій малій частині світу, яку звемо Індокитаєм. А війна в Кореї? Хіба не знято Мек Артура з його посту під плащиком непослуху цивільному президентові, коли він виявив, що його бажанням є вдарити на комуністичний Китай?

Ні, Захід ніколи не боровся за ідеологію. Пригадаймо тільки хрестоносні походи. Докладна аналіза того галасливого періоду історії показує, що тільки жменя наївних вірила у справжній хрестоносний похід, жертвою якого впали навіть тисячі дітей — в ім'я Боже. Дійсні організатори цих походів насправді шукали наживи і коли сьогодні ми стверджуємо, що саме Америка завжди змагала до якнайбільших торговельних зв'язків з Советським Союзом, то треба нам при цьому також усвідомити, що факт допомоги комуністичному режимові ані трохи не стримував американських купців від торгування із советськими антихристами.

Але коли цей антихрист у постаті ненаситного російського імперіалізму довертівся до чуткого нерва в західньому зубі — Захід zareагував. В обороні нафтових тіль Америка готова цілком серйозно на війну і з нею з різною дозою ентузіазму піде весь Захід. Бо тут не йдеться про ідеологію, тут не йдеться про найвищі людські вартості — тут йдеться про «бізнес».

Склалося, однак, так, що в час, коли американський «бізнес» зокрема, а західній загалом не був загрожений, Америка замкнула очі на те, що її ворог число один, як тепер назвав Росію президент Рєган, озброїв себе до зубів і коштом життєвого стандарту населення своїх поневолених «республік» набудував тисячі атомових та водородних ракет. І тому у хвилині, коли американський «бізнес» усвідомив, що ворожий ніж добирається до його горла, розбуджена із комерційного самозадоволення Америка побачила, що вже безповоротно минув час покійного президента Кеннеді, а тим більше час президента Трумана і його ультиматуму Советському Союзові про вихід із іранського Азербайджану.

Сьогодні американська погроза не вистачає, щоб змусити Росію до відступу. З Ірану росіяни вийшли в 1945 році, бо Америка мала атомові бомби. В 1979 році росіяни вмаршували до Афганістану — бо Росія також має атомові бомби. І якщо сьогодні Америка і західний світ хочуть Росію до чогось змусити, то це вже не станеться самою погрозою, як це зробив президент Кеннеді у справі російських ракет на Кубі. Президент Картер переконався на власній шкірі, що бойкот Олімпіади в Москві і ембарго на вивіз пшениці до СРСР не змусив Росію залишити Афганістан. Президент Рєган бачить, що погроза зірвати всю торгівлю з Советським Союзом не робить враження на російській політиці супроти Польщі. Іншими словами, західний світ вичерпав свої до теперішні тузи і тепер приходить сягати далеко глибше — і далеко розумніше — як це було досі, щоб заставити Росію зупинитися.

Першим зрозумів це през. Річард Ніксон, коли своєю поїздкою до Пекіну відкрив шлях для американсько-китайського порозуміння. Москва гістично зареагувала скаргою на американсько-китайський військовий союз, хоч такого ще немає. Розбуджений із свого блаженного сну Захід розпочав думати і не треба було багато часу, щоб додуматися до очевидної правди, що на випадок зудару з Росією на світову сцену входить у всьому своєму жаху загроза ядерної світової війни. Ствердження цього факту змушує Захід шукати іншого виходу із сліпої вулиці, в яку він необачно зайшов продовж минулих тридцяти років. Знайшлися, як з-під чарівної палички, «специ», що стараються зменшити марииво атомової війни «маленьким» мариивом обмеженої атомової війни, так, начебто вони й забули, що вже минула війна була тотальною і наступна не повернеться до часів Наполеона та одно-зарядних мушкетів.

Явище-марииво ядерної війни можна оминати тільки одним-одиноким способом: демобілізацією одної з ворожих сторін. Це розуміє також Москва і звідтіля бере свій початок нагла, гвалтовна і прекрасно режисерована «мирова кампанія» у Західній Європі — першому, евентуальному, театрі війни. Ціллю цієї кампанії є вбити клина між Західною Європою й Америку, знеутралізувати чи «зфінляндизувати» Європу і залишити Америку в повній ізоляції. Тоді прийде черга на Китай і далші розв'язки російського пляну підбою світу.

Очевидно, це бачить і західний світ. Але, як воно не дивно, його політики до цієї хвилини не мають ще жодного політичного пляну, не

мають жодної політичної програми придуманої для демобілізації свого противника, тобто Росії і її імперії. Ще далі західні політики — якщо вони заслуговують на цю назву — товчуться і танцюють навколо себе із всякими «чудотворними» пропозиціями, з яких одна полягає на надії, що російські дисиденти доведуть до демократизації советського режиму... і до порозуміння із рештою світу!

Американці мають приповідку, що кури приходять додому зносити яйця. Так прийшла назад до Заходу стара римська догма про статус кво анте і вона знесла своє яйце: статус кво анте врятувало Советський Союз від заглади і цей Советський Союз тепер стукає до воріт Заходу, стукає колодкою від нагана і прикладом рушниці: Ганнібаль анте портає!

Коли подібне явище трапилося Гітлерові, він не зупинився на мить, щоб подумати, порадитися, послухати когось, ні! Він вперто, як біснுவатий, помаршував підкованим чоботом до своєї мети — в провалля, в якому йому залишилося тільки самовбивство.

На щастя, — треба сказати, що справді «на щастя!» — демократична система, побіч всіх своїх недочотів, має теж цілу низку позитивів і одним із них є саме те, що тут можна говорити. Тут можна дискутувати, можна вносити пропозиції і можна навіть діяти за вказівками розуму.

Ми не є великими оптимістами після довголітнього досвіду слідкування за замряченими стежками західньої політики, але і ми реєструємо з увагою всі її почини, байдуже — негативні, чи позитивні. Про негативні ми вже говорили. Які є позитиви? ..

Юджін Лайонс написав в 1953 році (!) книжку «Наші таємні союзники», в якій він чи не вперше на американському континенті розглянув проблему поневолених народів в советсько-російській імперії, з'ясував історію цих народів і їхню боротьбу проти Росії і висловив думку, що ці народи, це справжні союзники Заходу на випадок зудару з Росією. Це було в 1953 році! Більше того, на сторінці 232-ій він написав дослівно так: «Німці програли свою війну не у Сталінграді, але в Києві, коли замість українського національного прапора вивісили свастику».

Продовж всього часу від 1953 року до сьогодні тут і там з'являлися статті і навіть замітки у книжках у меншій чи більшій мірі згідні із словами Лайонса. Але офіційна американська політика не визнавала України як нації воюючої за свою волю проти Росії. Вона не визнає того факту ще й тепер.

Але з'явився перший промінчик, перша ластівка, що, очевидно, не ворожить аж ніяк вже весні! В американському Конгресі створився комітет, без спеціальної, шумної назви, назвавши себе «Ад гок Конгресовий Комітет для Балтійських Держав і України». Цей Комітет постав з початком 1981 року і ним керують два конгресмени — Чарлз Ф. Догерті і Браєн Доннеллі. На сьогодні туди належить вже 54 конгресмени і з листа, підписаного обидвома головами, видно, що ведеться акція за приєднання чергових конгресменів і за поширення Комітету на Сенат. З цього ж листа видно, що провід і члени Комітету дуже добре зорієнтовані у справах поневолених народів в СССР, зокрема у справах Есто-

нії, Латвії, Литви й України. *»Героїчні народи цих країн знаходяться у відчайдушній боротьбі за втримання своєї національної ідентичності», — пишеться в цьому листі. »Вони вірять, що одного дня їхні діти житимуть в країні, вільній від чужої окупації... Звертаючи прилюдну увагу на їхнє змагання, ми даємо їм значну підтримку у їхній боротьбі стати вільними... Це і є ціллю Ад Гок Комітету... Ми мусимо дати знати народам Литви, Латвії, Естонії і України, що вони не є забуті. Одночасно, ми мусимо дати знати Советам, що хоч час проходить, ми ніколи не зменшимо нашого обридження їхнім трусливим погвалтуванням цього найбільш елементарного людського права«.*

Ясно і недвозначно!

Всім відомо, що американський уряд ніколи не визнав де-юре анексії трьох Балтійських держав у склад російської імперії — ССРСР. Всі ці три держави далі втримують свої дипломатичні представництва, наскільки їм на це дозволяють їхні скромні фінансові засоби, хоч не є вони членами ООН. Становище американського уряду не має практичного значення, бо де-факто Америка визнає факт, що ці три держави входять у склад ССРСР і що цей вхід відбувся при допомозі російських багнетів, без найменшої згоди збоку всіх трьох народів. Але міжнародне право має свої закарлючки, має свої таємні комірочки і скритки. Сам факт, що Америка не визнає де-юре анексії територій, прилучених насильно до ССРСР, ставить під знак питання інтегральності де-юре кордонів і території Советського Союзу. І це може мати при відповідному укладі випадків у світі колосальне значення. На надутий повітрям російської брехливої пропаганди бальон їхнього «союзу» не треба в'їхати танком, щоб його роздавити. Вистане маленький укол тонкою політичною шпильочкою, щоб з нього з шумом вийшло все повітря! Пропагандивне повітря про «робітничий рай», про «країну робітників і селян» виходить саме тепер крізь польську дірочку, де якраз робітники і селяни постановили перевести референдум про втримання або ліквідацію комуністичного режиму (читай: російської окупації)!

В такому світлі цілком інакшого значення набирає зарахування до країн Ад Гок Комітету — України. Справа в цьому, що без трьох Балтійських країн імперія може існувати без шкоди, *але без України імперія існувати не може!* Тому західні державні мужи дуже уважно оминали завжди якихнебудь завзят про Україну, бо такі завваги Росія трактує як фронтальну атаку на цілість її імперії і її найбільш життєві інтереси.

І ось в американському Конгресі діє тепер цілком офіційно Комітет, який за свою ціль поставив піддержку чотирьом названим народам у їхній боротьбі за волю. Зазначуємо, що не хочемо ширити рожевих надій і зайвих ілюзій. Може це перша ластівка, може це буде тільки невдачна спроба. Хочемо однак підкреслити, що настала велика зміна у світі по відношенні до України за останніх сімдесят років. Ці роки — це роки важкої боротьби і великих жертв з нашого боку, але — хоч це не є темою цієї статті — пригадуємо, що у цій боротьбі, в активній, збройній боротьбі, згинувало нас сто разів менше, як у пасивному сприй-

нятті російської та інших окупацій. Самим голодом виморили нам росіяни у трьох акціях понад дванадцять мільйонів людей, а про число засланих і розстріляних ми можемо тільки здогадуватися. За всякими обрахунками нам бракує понад тридцять мільйонів душ на сьогодні, а у всіх наших збройних акціях, почавши від Визвольних Змагань до останніх днів явної боротьби Української Повстанської Армії, згинulo тільки біля треста тисяч. Це повинно раз на все усмирити крокодилячі сльози наших «великих» пацифістів і «миролюбивих присмирників» над нашими «страшними втратами» спричиненими збройною боротьбою. Сьогодні в Європі також сотні тисяч демонструють проти збройного опору Росії, забувши про відношення між числом жертв нацистської Німеччини замордованих у печах Авшвіцу, Бухенвальду, Дахав та інших кацетів у порівнянні до цих нечисленних, що загинули в збройній боротьбі проти німців.

Ми здавна вже вказували західнім політичним колам на значення України та інших поневолених народів у так званому російському питанні. На жаль, далеко скоріше зрозуміли це самі росіяни, разом з їхніми дисидентами, як столиці західних великодержав. Але хочемо вірити, що — нарешті, може на п'ять хвилин перед дванадцятю — Захід прочунав і усвідомив, що тільки у взаємній допомозі і його військовому та політичному союзи з поневоленими народами з Україною на чолі можна буде убити імперіялістичного бациля російського народу і повернути його до нормального стану життя у його національних кордонах без анексій і окупацій, без Владивостоків, Царицинів і Калінінградів — російських імперіяльних фортець на чужих територіях.

Ми зробили повне коло у лекціях історії. Статус кво ante можна змінити, вистане глянути дещо далі у пройдені сторіччя і відкрити, що Україна існувала і була великодержавою вже тоді, коли майбутні росіяни ходили ще у шкірах і молилися смерекам та громам. Привернути цей стан по відношенні до України можна дуже легко, вистане тільки вивчити історію і не зупинятися на останніх двісті роках. Доки існувала українська держава, навіть вже послаблена, навіть вже тільки відносно мала і слаба українська козацька держава, доти світ не чув про російський імперіялізм, доти вільні були Балтійські держави, Польща, землі пізнішої Румунії, Малярщина, держави Кавказу і Центральної Азії, доти не висів російський пострах над Західньою Європою. Україна є віссю політичного укладу сил на Сході Європи і на воротах у розбуджену, кипучу життям і працею Азію, і ми раді, що в західньому політичному думанні Україна починає займати належне їй місце: мир у всьому світі залежить сьогодні від цього, чи Україна та інші поневолені народи російської імперії в найближчому вже часі здобудуть собі волю — чи ні.

Ми знаємо, що здобудуть. Ми бажаємо тільки прискорити цей процес і тому віримо, що вільний світ зрозуміє, де і в чому лежить його життєвий інтерес!

Б. ОЗЕРСЬКИЙ

»ДИСИДЕНТСТВО« — ВИЗРІВАЮЧА РЕВОЛЮЦІЙНА СИТУАЦІЯ

»Дисидентство« — самвидавний твір довголітнього політв'язня і визначного культурного діяча України, вносить багато нових елементів у розуміння поняття »дисидентства«. З огляду на те, що цей термін став популярним на Заході, автор вживає його на окреслення визвольних процесів, які не завжди підходять під термін »дисидентство«, що признає сам автор, уточнюючи його »як наростаюче народне невдоволення, що передує великим суспільним зрушенням«. Його твір повинен би носити радше заголовок »визриваюча революційна ситуація«... Чітке розмежування між російським дисидентством й »дисидентством« поневолених націй, зокрема України, диктує якраз таке термінологічне розмежування, бо термін »дисидент« означає — незгідність з системою, бажання її направити, але у принципі зберегти імперію. Цей термін підходить москалям. Український »дисидент« — це борець за розвал імперії і її системи, це борець за Українську Державність! Це дві протилежні позиції — зберігачів імперії і її ліквідаторів. Несхідно звернути увагу на цю термінологічну неув'язку.

Автор правильно окреслює комунізм і більшовизм як твір російської духовости, що вже раніше такі російські мислителі, як Бердяєв, основно проаналізували. А у світовій політико-соціологічній літературі зробив це найглибше український політичний мислитель Дмитро Донцов.

Тут і там є деякі відхилення в автора, довголітнього в'язня, від цієї аксіоми, що зумовлене чисто людськими категоріями спільного перебування також з російськими в'язнями довгі роки, що, звичайно, у боротьбі проти тюремної адміністрації створює деяке людське наближення, яке переноситься несвідомо на ті чи інші ефемерні політичні відхилення від основної генеральної лінії твору. Автор переочив факт, що російська опозиція у минулому знаходилася особливо на еміграції, де східно об'являла свої псевдо-гуманні ідеали, щоб обманути світову опінію »іншого москаля«, »доброго москаля«, який прийде на зміну лихому москалеві, який в даній ситуації є при владі. Ленінізм був довший час підтримуваний фінансово-капіталістичними колами Заходу, які Леніна і ко доставили до Росії, і був уважаний гуманною альтернативою до царизму. А »гуманний« царизм тримав нашого генія і національного пророка Тараса Шевченка десять років зі заборонаю писати і малювати на нелюдській каторзі! З гуманних почувань деяких москалів не можна робити заключень, що найсвітліша частина російського суспільства й еліти втримала і розбудувала ленінізм, коли Керенський й численні інші російські шовіністи і месіянisti воліли підтримувати Сталіна, як »краяти живе тіло Росії-імперії. Ця »найсвітліша« частина прагнула трохи свободи для себе самої, але ніколи для поневолених

російським імперіялізмом націй. Уся «найсвітліша» і менше «світла» московська еліта стояла і стоїть за збереження імперії і за поневолення України.

Це недвозначно стверджує сам автор, роблячи інколи дигресії в сторону окремої групи, на його думку, світлих постатей російської еліти, якої світлість одночасно обезцінює цілком слушно, кажучи, що ціллію тієї еліти є «уберегти насамперед імперію від неминучого і максимального рсзпаду»... Тому ці окреслення її треба розцінювати радше з точки зору її сміливості протидіяння системі, але з метою збереження тюрми народів під іншим знаменем, під іншою фарбою.

Коли брати цілість твору до уваги, то основна золота нитка розвалу імперії безкомпромисовими і революційними методами в остаточному пронизує весь твір автора. Деякі неув'язки треба зараховувати на рахунок доволітнього перебування в ув'язненні, яке позбавляє живого контакту з усе зростаючою боротьбою, з національно-визвольними процесами, які автор так високо розцінює. Авторіві не є відомі, наприклад, факти, що російські дисиденти займали в тюрмі не раз протилежне становище до того, яке розкрили у вільному світі. Прикладом цього є Амальрик, який на еміграції висунув варіант російської імперії у формі 50 стейтів, що в засаді перекреслює національний принцип і факт існування окремих історичних, з тисячолітніми культурами і традиціями, націй! Чистої води імперіялістом унаявився Солженіцин, не іншим є Сахаров, Некрасов, Максимов і товариші. Це автор розуміє, не зважаючи на позитивну оцінку людей з точки зору ставлення опору системі не з метою її знищення разом з імперією, але замінити іншою формою, щоб зберегти імперію. Не інакше поступав Ленін, коли рятував імперію, усуваючи зігнилу царську еліту.

При цьому варта відмітити, що зчаста різні автори перемішують світоглядове антиросійство з політичним малоросійством. Для прикладу: Тарзіс чи Гоголь. Геллено-український дух культурної творчості Тарзіса і любов свободи Тарзіса живе в мезальянсі з політичним малоросійством. Ідейно-світоглядове підложжя творчості Гоголя є антиросійське, але, як далекий був Гоголь політично від Шевченка?! Проте ж для Заходу Гоголь залишився неукраїнцем, бо забракло у нього національно-державного духа Шевченка...

У своєму прагненні, концепційно слушному, заперечити марксистську чи лейбористську теорію нації, автор інколи намагається включити при аналізі у визвольні процеси також урядову верхівку, якщо вона опонує імперіяльному центрові, не входячи у можливі різні причини такої чи другої постави відносно урядової верхівки. Всенаціональні революційні процеси і тиск народніх мас буває такий, що певна частина верхівки є приневолена поступатися тискові народніх мас, щоб могли втриматися, ще інша мас метою зайняти місце вище в ієрархії імперії (відклик Берії до поширення автономности «республік»; прагнення Шелеста в оперті на свій апарат зайняти вище місце в

імперіяльній драбині, робивши раніше погроми на УПА-ОУН; Гомулка, винесений народними масами на верх і його здавлювання робітничого повстання у крові та прогнання з самого верху драбини. «Собор» Гончара, як вислід національної стихії, що тиснула на нього, і розбудила в нього національні нотки і — зрада ідеалу «Собору наших душ» та даліше вислужництво імперії ради лакіємства нещасного...).

Якщо б не було всенароднього повстання ОУН-УПА, повстань в концтаборах — не було б шістдесятих і сімдесятих років... Немає сумніву, що організована революційно-визвольною формацією всенародня визвольна боротьба захопить численних, які сьогодні чи то на генеральських посадах, чи в технократичному апараті, чи в адміністративному, які, — якщо пробудяться в них національний антиімперіяльний патріотизм і які не були служильцями-нищівниками, народоубивцями власного народу, — перейдуть на сторону революції і служитимуть власному народові під проводом революційно-визвольної організації. ОУН стоїть понад всякі соціально-групові інтереси, понад усе партикулярне, а обороняє всенациональне, веде весь народ, усі верстви народу до боротьби за розвал імперії. Суть і гарантія революційно-визвольної боротьби у волюнтаристичному аспекті боротьби, у волі до боротьби з ясною метою — УССД, себто — досягти влади української нації на українській землі. Не є вирішальною технократія, але вирішальною є воля до боротьби у всіх верств, також у технократів. Немає законсервованості й автоматизму у боротьбі силою певних економічних чи іншими некерованих волею нації, волею окремої людини законами. Усюди рішає воля до боротьби за владу нації, а це означає за волю і справедливість, яких немає без влади нації! Тому наше визволення не прийде у процесі розвитку електроніки чи технології, якої, мовляв, не опановує компартія, як речник імперіялізму і командна сила імперії, але у процесі визрівання національно-усвідомлених волевих процесів боротьби, зростання національної гордості і гідності, яким у допомогу прийде і технократія, електроніка, технологія...

Твір, який ми пропонуємо нашим читачам, треба читати у цілій його сукупності з респектуванням передусім основної ідеї автора, гарячого апологета розвалу імперії власними силами народу шляхом безкомпромісової боротьби, як теж ясного визначення ним ворога — російського імперіялізму, його носія — російського народу, визначення комунізму — як твору російської духовости, розуміння дисидентства поневоленого народу — як «визрівання революційної ситуації», чи «наростаючого народного невдоволення»...

Автор зовсім інакше думає і оцінює явища боротьби як деякі еміграційні дисиденти, з яким визначенням ворога не як партократії, але — як москалів-окупантів України... Тому цей твір дістався на Захід не московським, а українським самвидавним шляхом...

Іван ЗАДОРЖНИЙ

НАСТУП КГБ НА ІСТОРИЧНУ ЕПОХУ ІСТОРІЇ

Трагедія нашої історії була у тому, що поруч героїчного покоління були одночасно ефіяльти, татарські люди, яничари, що поруч великих постатей типу Мазепи були кочубеї й іскри... Тому не дивниця, що Іван Сірко, кошовий Запорізької Січі, витяв у пень татарських людей, яничар, які воліли залишатися в чужій землі, ніж вертатися в Україну... До найбільш героїчних епох нашої історії належать сорокові роки цього століття. Велика неповторна епопея УДП-ОУН-УПА-УГВР, про яку наш Головнокомандувач у своєму наказі сказав, що «супроти героїчних подвигів УПА бліднуть Тернопіли». Героїчна епопея сорокових років — двофронтна війна України врятувала честь нашої Нації, як пише у своєму Патріяршому Посланні з приводу Державного Акту 30 червня 1941 року Святіший Патріярх Йосиф І.

Сорокріччя відновлення нашої Державности усіми зусиллями й нікчемними засобами намагається оплюгавити окупант України — москалі. На жаль, в українській дійсності вони знайшли собі спільників, татарських людей... Ред. Орест Зибачинський у свій час оприлюднив статтю в «Самостійній Україні» про Акт 30 червня, назвавши його революційно-державним актом. В «Новому Шляху» він дав йому ту саму оцінку. Ред. Ярослав Гайвас, чи проф. Юрій Бойко не йнакше оцінюють цей Державний Акт. Але плавюківці йдуть у фарватері Гальського-Дмитрука, погромщика націоналістів на ЗУЗ, майора КГБ, польського роду кагебіста. Він же нагороджений нагородою імені (зрадника) Галана. Ймовірно, що Степан Куропась і Ф. Кубанець (правдиве прізвище нам відоме) отримують ту саму нагороду за нікчемний пасквіль в «Самостійній Україні» за грудень 1981, який удостоїться передруку у кагебістських «Вістях з України»... Цікава синхронізація: зовсім так, як би на замовлення КГБ... з'являються у тому самому часі «Спогади Боровця-Бульби» («Армія без держави»), за змістом кагебістського типу «Вігер з Волині» з рецензією у «Промені», а в «Українському Слові» рецензія з похвалами на пасквіль Боровця... Усі ці кагебістського типу видання синхронізували якісь темні сили якраз на сорокріччя Армії Героїв — УПА.

Ефіяльти обплывують святу пам'ять Героя Нації *Степана Бандеру* точно так, як це потрібно КГБ, обплывують УПА, Героя Нації — *ген. Романа Шухевича-Тараса Чупринку*, який рівний Святославу Хороброму і який, як Головнокомандувач гине на полі слави, обороняючи Рідну Землю перед ворогом України... «Самостійна Україна» це офіційно ОДВУ й усіх плавюківських т. зв. націоналістичних споріднених організацій... Отже і проф. Гнатюк і д-р Шебунчак і Микола Плавюк і «редактор» Степан Куропась несуть відповідальність за кагебістське обплывавлювання національних героїв, зокрема *Степана Бандеру*! Чи

ефіяльтам в «Самостійній Україні» не відомо, що Степан Бандера — це всенациональний Герой України, який довгі роки був ув'язнений в німецьких концтаборах, був засуджений Польщею на кару смерти за геройський вчинок, чи не відомо «татарським людям», що двох братів Степана Бандери замордували в Освенцімі, а рідного брата його дружини, Опарівського, розстріляло Гестапо в Бригідках! Чи ефіяльти вже зовсім втратили честь, чи не виконують вони чиїхось доручень під шантажем?!

Гидота бере кожну чесну людину, кожного українського патріота, коли читає ці «Спогади Бульби-Боровця», цей «Вітер з Волині» і цей пасквіль «Самостійної України», бо автором його може бути тільки двійняк Гальського. Щоб пізнати правдиве обличчя плавюківців, рекомендуємо українським патріотам прочитати цей пасквіль Дмитрука-Гальського під псевдонімом Ф. Кубанця для пізнання правдивого обличчя цього троянського коня в українській еміграційній політиці... Тепер ще більш ясно усім листування М. Плавюка з братом-комунарцем... Теж ясно, чому ця тічня яничар розбиває УККА, бо таке веління темних сил...

Ми апелюємо до членів УГВР з України на чолі з Миколою Лебедем, о. д-ром І. Гриньохом, мгр Дарією Ребет, д-ром Мирославом Прокопом, які співпрацюють сьогодні з плавюківцями й не протидіють розбиванню УККА, щоб вони стали в захист героїчної епохи в житті нації — епохи Сорокових Років, яких вони теж були співучасниками, а зокрема, до Миколи Лебеда, який на наказ Герінга був виданий нацистами польському судові на майже певну смерть, — щоб вони підняли не лише свій голос протесту проти пасквільів на героїчну епоху в житті нації, над якою плавюківці чинять оргію ганьби, але скінчили коляборацію з псевдodemократами з-під стягу ОУНп... Пригадуємо, що «демократичний» Устрій ОУНп передбачає $\frac{2}{3}$ призначених на Збір ОУНп головою ПУН-у, а лише $\frac{1}{3}$ делегатів мають право призначати члени... Чи це демократія?!

Усе українське патріотичне громадянство повинно засудити кагебістські пасквілі «Самостійної України» на всенационального Героя і творців відновленої Української Державности — Слуги Божого Митрополита Кир Андрея, Митрополита Полікарпа, Патріярха Йосифа, Ярослава Стецька, президента Костя Левицького і помордованих гестапом членів Уряду — Євгена Легенду, Д. Яцева, П'ясецького й тисяч і тисяч інших борців.

Усе українське громадянство повинно засудити пасквілі Ф. Кубанця, «Спогади Боровця», «Вітер з Волині», яких метою є обплюгавити найбільше героїчну епоху нашої найновішої історії!

КГБ у наступі! Мобілізуймо фронт проти ворога і його татарських людей, проти кочубеїв і яничар!

Закликаємо Воїнів УПА стати в обороні чести Геройської Армії всієї Нації проти КГБ і його спомогачів!

У 90-ЛІТТЯ ПАТРІАРХА ОТЦЯ ЙОСИФА

Володимир ЯНІВ

ПАТРІАРХОВІ ІСПОВІДНИКІВ У ТВОРЧЕ 90-ЛІТТЯ

(Слово на Академіях у Мюнхені — 7.2. та Парижі — 21.2.1982)

В житті кожної справжньої індивідуальності приходить хвили-на так геніяльно змальована — зрештою — із зворушливою авто-біографічною самоаналізою Іваном Франком в іспиті сумління Мойсея, коли він на порозі нового життя ізраїльського народу ще раз переходить у думці все своє власне життя — з поривами і знеохотою, з вірою у Провидіння й сумнівом розпачу. Це тоді, коли вечірне, стомлене червоне сонце добігає до гір, щоб незабаром зникнути за ними на сон, і коли навіть у незламного Пророка тремтить у серці щось людське й м'яке, коли в нього знижує на мить свій лет думка висока, чи йому бути весь час »тільки кар вістуном і погрозою в людях«, коли бажається певности, що саме залишиться із творчости, яка іноді ставала символом змагань ціло-го покоління. Тоді такий індивідуальний іспит сумління набирає ширшого значення: іспиту сумління цілої Генерації, що була тлом дії для Пророка, але одночасно у висліді іспит перемінюється у дороговказ на майбутнє, що саме прийдеться поколінню робити в прийдешньому.

Чи не є обов'язком зробити такий колективний іспит сумління у 90-ліття Людини, яку без жодного перебільшення — ба навіть, без заперечення — можна назвати *Першим Українцем другої по-ловини ХХ століття*, коли Вона Сама щораз більше відчуває свою самотність, а то й більше — коли Вона Сама щораз більше самот-ности шукає, чи за нею тужить, щоб тим виразніше почути слово Боже, зрозуміти знаки Провидіння:

»О, давно я знайомий, давно
З опікункою тою,
Увесь вік чи в степах, чи з людьми
Я ходив самотою

Мов планета блудна я лечу
В таємничу безодню
І один дотик чую іще:
Дивну руку Господню!

Тихо скрізь, і замовкли уста,
Запечатало слово,
Тільки Ти на дні серця мого
Промовляєш, Єгово!

Лиш Тебе моє серце шука
У тужливім пориві!..«

Проте у таку хвилину розмови віч-на-віч із Богом завжди му-
сить тривожити сумнів, — скільки людина не зробила б, чи як
сумлінно не старалася б вона слухати накази внутрішнього голосу.
І тут важать не тільки завершені діла, які нас »осудять на землі«,
але й занедбання, чи наші шляхи, якими ми до завершення йшли!
Не раз оживають у таку хвилину всі зовнішні критики, опроки-
нення, жалі чи протести. Як же ж важко зважити на терезах
власне добро й зло, — завжди тим *важче*, чим багатше було життя,
чи *більше* в ньому здійснилося, чим складніші були рішення.

»І ворушиться в серці грижа:
Може я тому винен?
Може я заповітам Твоїм
Не коривсь, як повинен?

І ось сумнівом в душу мені
Їдь напливає студена...
О, Всесильний, озвися, чи Ти
Задоволений з мене?

Так, ідучи, молився Мойсей
У сердечному горі, —
Та мовчала пустиня *німа*,
Тихо блимали зорі...«

Чи у таку хвилину індивідуального іспиту сумління не повинні
заговорити ми всі — весь загал, що його Пророк десятиліттями
репрезентував? Чи таке завдання не припадає і нам в цій хвилині
і на цій залі, чи будь деінде, де тільки відзначають Патріярха чи
Смиренного В'язня серед інших Ісповідників?.. Чи вже сама при-
сутність незліченних тисяч людей у сотнях різних місцевостей не
розбиває мовчанки й сумніву? А проте! Які масові, які сердечні,
які величні не були б святкування, ніщо й ніколи не заглушить
в сумлінні настирливого шепоту, чи їдкого, пронизливого сичання
Азазеля, темного демона пустині, що супровожав Мойсея у його
самотній дорозі, як супровожав Франка, як супроводжає Ювілята,
— голос спокусника, чи злого духа.

А проте, — чи може саме тому, пом'янім коротко найважливіші
діла Ювілята, пройдем із Ним найважливіші етапи Його мандрівки,
вслухуючися пильно й у голоси демонів, тим більше коли вони не
тільки невидимі, чутні лише в сумлінні, але, на жаль — вони такі
живі й серед нас, що осквернюють найсвятіші інтенції спотворе-
ною критикою, чи навіть різким засуджуванням, не рахуючися
ані з Особою, ані з умовами її життя та праці, ані з добром Церкви
чи народу, чи навіть з елементарними засадами етики й християн-

ського братолюб'я. Звичайно, у святкову хвилину не хочу наводити прикладів, ані називати прізвищ.

Вернімося насамперед до місця першої духової формації Ювілята, до Богословської Семінарії, яку згодом довелося таки її Питомцеві біля два десятиліття очолювати, її розбудувати й перетворити на Академію, як зачаток Українського Католицького Університету, здійсненого по дальших двох десятиліттях у Римі. У сьогоднішньому перерізі для нас з перспективи менше важливі ті десятки праць, які у той час о. Ректор сам написав, чи ті десятки томів, які Він в Академії, чи в рівнобіжно Ним таки керованим Богословським Товаристві видав, хоч і тут Азазель в минулому не раз ставив питання, чи не робив Він того для самозадоволення чи власної честі. Відповідь на ті зловмисні підшепти давно вже дало саме життя. Крім того треба зважити, як важко було у тодішніх жалюгідних політичних та господарських умовах польської окупації дійти до тих досягнень, перед якими вже тепер всякий склонить голову. Але нам ідеться про річ куди важливішу: про різблення душ нової духовної еліти — *нової генерації українських священиків*...

З Академії вийшло біля 550 абсолювентів, — і, може, таємний Азазель, темний дух критики, чи теж самоаналіза на схилі життя, що жахається бути «тільки кар вістуном», висловити зауваження, що виховання було надто ригористичне, сухе чи навіть суворе, алеж саме ця спартанська формація створила когорту воїнів Христа. Це вона дала силу втриматися перед спокусами у вирішальний час проби на засланнях чи віч-на-віч смерті, коли Церкву переслідувано, пастирів арештовано, а стадо розпорошено. І напевно тоді десь в степах Казахстану чи в снігах Сибіру найкращою безпосередньою відповіддю на зміїне сичання Азазеля була сердечна сповідь тих, які могли своєму Митрополитові сказати, що без Його колишньої опіки як Ректора — без Його твердої руки — було б їм неможливо перенести тортури, образи й знущання. Ці сповіді — навіть у час мовчання світу й дошкульних сумнівів — були найкращим світляним променем, наче справжній голос Божий. І всі сьогодні по десятиліттях свідомі того, що точні звіти о. Ректора з праць Академії — це не була самохвальба для задоволення амбіції (як підказував колись голос Азазеля тодішньої галицької критики), але цінний матеріал для історії, якого надто вже бракує у випадку десятків інших українських установ. Скільки місяців розшуків довелося б вже сьогодні витратити на шукання документів. Коли б не було своєчасних педантних звідомлень, інформацій, знімок, бібліографій, якщо б видані книги не знайшлися на полицях десятків світових бібліотек, позитивно свідчаючи про українські наукові надбання, і то в час, коли навіть наше ім'я було мало відоме у світі.

Звичайно, з працею ідуть успіхи, а за успіхами — признання, відзначення, пости чи титули, але й тут у голосі сумління замовкне

сумнів Азazelя-критики, якщо зважити, що припинання *найвищої почеси* — Архiepіcкoпa-Кoадьютoрa, булo у тoй чac нacпpавді пpизнaчeнням нa хpесну дopoгy. »Аксіoс« Хіpoтoнії після пepшoї oкyпaції бoльшeвикaми Львoвa нe зaпeвнювaлo пoчeстeй, нaлeж- них митpі й жeзлoв, aлe булo cтвepджeнням здібнoстi нa жepтвy. Тoмy в тoмy »aксіoс« нe булo pадіcнoгo тpіoмфy пepeмoги, aлe нa влaдичій мaнтії булo хpести й хpести. Жepтви й тepпіння пpийшли після дpугoї oкyпaції в тaких poзміpax, яких ніхтo нe міг пeрeд- бачити. Пopуч із Митpoпoлитoм дeсять Влaдик, біля пoлoвинa дy- xoвeнcтвa (y вeликій міpі — питoмці Аkaдeмії!), aлe пopуч із ними, зa дyжe oб'єктивними cвідчeннями нeукpаїнців, щe дo 300 тис. мipян. Нaвpяд, чи мoжнa булo знaйти укpаїнcькy poдинy в Гaличині, якa нe булa б втягнeнa в кpутіж знуцaнь. А тільки нe цілих 5% відcтyпників з-пoміж cвящeнcтвa, зaмaнeних нa cинoд »вoз'єд- нaння« чи віpніше: нacилля, зaбpіхaння й злoчинy. Тy cилy змoглa дaти укpаїнcьким хpистиянaм тільки віpa y вeликe піcлaництвo Укpаїнcькoї Цepкви, oтpимaнe щe пeрeд вікaми, кoли cамe ми, з oднoгo бoкy, cтoяли y пeрeдoвій лінії бopотьби в oбopoні хpистиян- cтвa пpoти тypeцькo-тaтapcькoї aгpecивнocтi, з дpугoгo бoкy — pаз-y-pаз підтpимувaли всі cпpoби зблизнeння й oб'єднaння Схід- ньoї й Зaxідньoї Цepкoв, a Мoсквa, нaвпaки, всі пoдібні нaмaгaння пocлідовнo нищилa в гopдім пepекoнaнні, щo цe їй і тільки їй пpийдeтьcя бyти тpeтім і oстaтнім Римoм.

І тoмy тa пocлідовніcть в нищeнні: 1839 p. пpи підпopядкyвaнні Кийвcькoї Митpoпoлії мoскoвcькoмy пpавocлaвнoмy цeнтpoві, зa нeцілих чoтиpи дeсятки poків (1875) кpивaвa ліквідaція Унії нa тepитopії Хoлмщини із нacильнoю пepеміною цepкoв нa мoскoвcькі пpавocлaвні, a oцe oстaтнньo, в cімдeсятиліття Хoлмщини, y тpeтє в Гaличині (1945). Тepпіння мipян y тoй чac y пpopечистий cпocіб вкaзувaлo нa міcцe Бoжoгo людy y Міcтичнім Тілі Хpиcтoвим, кoли динaмічнa жepтвa цілocпaлeння й кpoви тa cвoбoди зacтyпaлa жepтвy cмиpeнних cвічeноcців тa пaлaмapів. Тoді нікoмy нe тpeбa булo нaгaдувaти, щo y вipшaльний чac нaлeжить бpати хpecт нa плeчі і йти в cлiди Cпacитeля, щoб збepeгти кpacу Дoмy Йoгo. Aлe в цій жepтві булo й вeликe зoбoв'язaння. Бo, якщo тepпить чacтинa Міcтичнoгo Тілa, тepпить з ним цілa Цepквa, — в pівній міpі всі ми, укpаїнці, щo oпинилиcя зa мeжaми Рідних Зeмeль, як і всі хpистияни.

Алe тepпіння пpинecєнe в жepтві зa єдніcть мycить пpизвecти дo cкpіплeння Цepкви — цe нaкaз для нac, цe пepecтopoгa для Всe- лeнcькoї Цepкви. Нa відчyтті тiєї oснoвнoї іcтини мycить бaзyвa- тиcя й дiя. Ми нe пpихoдили, хoч і в чужині, дo чужих пopoгів як пpoшaки, aлe як єдинокpoвні бpати пoмopдoвaних і зaмyчeних, щoб пpигaдaти їх міcцe Іcпoвідників. Цe дoбpe відчyв Влaдикa нa зacлaнні. Aлe cвіт пpийняв нac як пpoшaків.

Тoді Кир Йocиф нacaмпepeд cтapaвcя yтpимaти pіднy Цepквy в кaтaкoмбax y пpиcтocyвaнні дo нoвих yмoв. Кoли oдин зa oдним,

як Мученики, вмирали Владики, Митрополит клав свої святительські руки на нових наступників Апостолів, користуючись спеціальними повноваженнями, запевненими за Великого Митрополита Андрея, хоч потім і заперечуваних. Він в'язав розкинутих священників на широких просторах цілої страдальної діаспори в Азії, і ніхто тоді не питався про юрисдикцію, «ограничену до Львівської Митрополії», бо територія поширилася *всюди*, де був український священник, готовий на службу та жертву. Територією Митрополії стався у той час Континент неісходимий... І закон, освячений терпінням, мусить обов'язувати і сьогодні в діаспорі у «Вільному Світі», якщо хочемо бути гідні хрестів і могил в Україні, якщо хочемо Її Воскресіння.

Це тоді, в довгі безсонні ночі, на твердих нарах під дряним, забрудненим лахміттям старих коців не раз вчувався ехидний глум Азазеля: «А що є сьогодні з квітучої колись Київської Митрополії, — чи тепер хтось нагадує права знищеної Галицько-львівської — Твоєї Провінції?» І глум не переривався: «Пригадуєш?: За 63 роки після насильно перемінених церков Холмщини на православні — за зміни політичного режиму — у католицькій державі — не віддано їх справжнім власникам, але попалено й поруйновано, позбавляючи смиренних нащадків героїських предків їхніх молитовниць. Трагічні нащадки колишніх оборонців єдності Вселенської Церкви залишилися опущеними у своїй насильно накиненій вірі, з розпачем і болем у серці, бож церкви їм палили християни, а їхня нова Церква таки була канонічна... Тоді в їх обороні став тільки Твій Попередник.

Андрей, знаючи, що новим насиллям не можна перекреслити давнього, а вбивати в людині безправ'ям віру в Правду — це гірше ніж вбивати тіло... Це був справжній екуменізм, але пригадай Собі: тоді лунали не тільки із вулиці, але й з парламентарних трибун голоси, щоб Митрополита замкнути в концентраційнім таборі, — зрештою, як потім лунали подібні крики, тільки вже в іншій мові, щоб послати Його до «млинів смерті» у кацетах за те, що Він у посланнях картав окупанта за морди убиваних, а тисячам жидів казав дати притулок в монастирях, щоб тіла їх не спопеліли у крематоріях. І джмелі, наслані Азазелем, гуділи й гуділи в голові: «Чи признано Йому за те звання «Праведника світу», надане при Єрусалимському Інституті жертв нацизму та героїв спротиву «Яд Вашем». О, коротко-пам'ятливий є світ», — не вгавало сичання: «Погибнеш, згинеш — скоріше чи пізніше і Ти, і ціла Твоя Галицька Волость і даремними остануться жертви Твоїх Собратів і Твої, але й усіх тих, що Ти їх як пастир провадив за собою. Чи був Ти їм Добрим Пастирєм?»

«... Бережись, і не крив
Сам душею своєю!
Хоч бажання й святе, та чи гріх
Не підповз там змією?

Чи не був же ти їх ватажком,
Паном душ їх і тіла?
І чи влада бажання святі
В твоїм серці не з'їла?

Чи новим фараоном для них
І ще тяжчим не був ти,
Бо в їх душу контролем своїм
В їх сумління сягнув ти?

Небезпечно ставати всупір
Діл природних бігови!
Легко власний свій забаг подать
За веління Єгови! ..«

Це в той критичний момент боротьби із темним духом пустині стало голосом пророцтво Кир Андрея, що після хресної дороги прийде відродження нової Церкви на руїнах брехні й ненависти, — Церкви, що була вірна заповітам у різних століттях і в різних умовах — за віщуванням першого Андрея — Андрея Первозваного на Київських горах, Андрея — брата Петра! Голос затих, але він прогнав сичання Азазеля, і нова сила вступила в Главу Церкви — Церкви тіней, що їм нестрашні були тілесні муки, ані смерть, бо тіло тлінне, а єдино душа вічна, і її вбити не можна, якщо вона сама себе зрадою не сплямить.

І приходили до Його священиків і дияконів всі, — з'єдинені й нез'єдинені православні, латинники, і навіть іновірці, бо в священиків була Віра й Правда, не було ні зради, ані підступу. І кожен міг спокійно відкрити своє серце, не лякаючись, що стоїть перед кагебістом у священичій рясі, присланим із Москви, — відкрити серце чи то в св. Сповіді, чи в бажанні поради й розради. І отці нікому не відмовляли, і кожен відходив від них скріплений духово.

Але треба пригадати найбільше випробування Демона пустині. Якщо хтось хотів би мати ілюстрацію до спокушування Христа дияволом під час Його 40-денного посту, то до цього, по мойому, надавалося б найкраще переживання каторжника Йосифа.

»І прийшовши спокусник до Него, каже: 'Коли Ти Син Божий, звели цим камінням зробитися хлібом!' — Він же, озвавшись, сказав: 'Не самим хлібом житиме чоловік, а кожним словом, що виходить із уст Божих...'

Знов бере Його диявол на гору височенну, й вказує Йому всі царства на світі й славу їх. І каже до Него: 'Оце все дам тобі, коли, припавши, поклонишся мені!' Рече тоді йому Ісус: 'Геть від мене, сатано! Писано бо: Господу Богу твоєму кланятимешся і Йому Одному служитимеш!' Зоставив Його тоді диявол...« (Мат. 4, 3-4 і 8-11).

Так було перед XX століттями. А в наші дні в'язня, що роками голодував, але не давав себе спокушувати хлібом, в'язня у його

нужденнім одязі привезли у пишну столицю, щоб показати славу світу цього. І Азазель мовив тоді вже людськими устами: »Поклонися земській владі і вернися до віри предків твоїх, вірікаючись зв'язку із Апостольською Столицею, а за це станеш патріархом III Риму і зможеш улаштувати також за Твоею волею і Церкву в Україні, а всі вірні вернуться до своїх рідних, до власних домів, до улюблених околиць!...«

Перед спокусником стояв не Христос, але Людина. Розжареним дротом в'їдалися слова у звої стомленого мозку, а тіло було в лихорадці. І тоді озвався голос, як колись з горючого куща на Хориві: »Залишайся патріархом у в'язничній одежі мучеників і ісповідників, а почесні залиши патріархові зрадників на службі мамони й людських інтересів«.

Тоді вернувся патріарх Ісповідників до своєї келії і дерев'яних нар із дряним покривалом, — Він хотів вернутися до своїх і після звільнення — в кайданах чи без них, якщо б ехидне слово при звільненні не було пустим блахманом для світу спраглого спокою, ситого дозвілля, вживання з бажанням задовольняти свої забаганки, забуваючи всі давні чесноти, моральні вартості, основні обов'язки організованої спільноти. На жаль, ми цього не зрозуміли, що *це ми були покликані стати джерелом відродження для світу силою терпіння тисяч наших братів і сестер помордованих у підвалах, наших ієреїв та монахинь, що з піснею любови й всепрощення йшли на смерть, наших Владик і Архимандритів, що їх святий прах розвіяний по цілому Сході. Після звільнення Кир Йосифа, ми хотіли бачити ікону у ризах і з жезлом, але не Патріярха — з титулом чи без — але з твердим словом для об'єднання цілого стада в цілій діаспорі, щоб ми були готові до відродження Церкви на Батьківщині, але також до свого післанництва супроти Вселенської Церкви у модерному світі ситого лінівства, чи байдужости.*

Ми питалися Патріярха, на яких законах і на якому канонічному праві спирається Його влада, забуваючи основний моральний закон кожної здорової спільноти, що сини одного народу чи однієї Церкви автоматично підпорядковані Тому, хто прийшов до нас, як Патріарх мучеників. Чи був Він строгий і чи вмів убирати свої слова у чемностеві форми, — це матеріал для голосу Азазеля, який не раз відзивався і тепер відзивається, коли він жахається постійних погроз і кар, але хоче зрозуміння й допомоги в людях. Алеж прийшов він до нас напередодні закінчення 71 року життя; коли нормально людині залишається у той час мало для життя. Тоді Людина не може думати про дороги дипломатії, але мусить іти просто, не втрачаючи ні дня, ні години. Якщо ж Азазель і сьогодні повторяє, що Патріарх за суворий, то не забудьмо, що найбільше вимогливим був Він таки для себе самого, і він не тужив за спокійним телебаченням після виснажливого дня. І тільки тому змогли вирости із нічого в рекордовому часі св. Софія, як одна з

замітніших і цінніших будівель у Римі, а одночасно св. Софія як символ традиції й єдності для нас, а для цілого світу — символ сполуки Сходу із Заходом, за яким так тужать всі екуменісти, а яким були від Берестейської Унії таки ми! При Софії — Український Католицький Університет, щоб таки в нашому законі — із збереженням чистоти обряду й св. Літургії, але й у душі цілоспалення на жертівниках відродження Церкви — виростили питомці, які мали б стати на зміну помордованих. Їм не було потрібно комфорту й вигоди Західних училищ, коли їхні товариші жили в холоді й голоді, у темряві. Нашим питомцям треба було живого свідка, який зумів би поривати на небезпеку й смерть, щоб іти до Воскресіння.

Десятки найповажніших творів видало спільно видавництво УКУ та Українське Богословське Наукове Товариство, щоб ми пізнали, хто ми і чий діти, і яка велика спадщина нам дана, і що ми винні Вселенській Церкві для здійснення справжнього екуменізму на Сході, вертаючись до ідей Митрополитів Велямина Рутського й Петра Могили. «Наука, що мала збирати у розсіянні суцільних», була найкращим протизасобом проти замикання в партикулярних геттах, при чому навіть забувалося рідну мову без турботи, як будуть говорити і ким насправді будуть діти й внуки — діти й внуки народу, що все зложив на жертівнику рідної Церкви, а потім через неї також для Вселенської Церкви. Скільки разів мусів озиватися Азазель, коли перед Главою нашої Церкви замикалися границі чужих держав вільного світу, чи коли до джерел рідної культури не допускали ми самі, чи знеохочували до приїзду кандидатів, які самі того бажали. Потім дивувалися всі, що нема нових покликаних до священничого стану чи до монаших чинів, забуваючи, що покликання виникають там, де є великі візії. Чи візією для священника може бути хліб і вигода та стільки завдань його чекає?

А коли навіть появилися мінімальні позначки зміни, коли Українська Ієрархія однозгідно ствердила неправосильність незаконного Собору «возсоединения», тоді голос Азазеля знову озвався у відомій заяві Пімена, яка грозила перерванням т. зв. діалогу, якщо не приймється одностороннього диктату; і перед диктатом струснулася Петрова скала, як перед диктатом у Польщі здригнувся світ, що насправді мовчить, бо хоче «благоденствувати». За деякий час буде таки «благоденствувати», бо забуде Польщу, як забув Афганістан, і взагалі нічого не говорив про Церкву в Україні.

Справді одчайна хвилина, щоб не піддаватися намові Азазеля, який хоче посіяти кукіль сумніву, а за тим зневіри й маразму. Тож насамперед молитви нам треба, щоб одчай не сповняв зневірою наших сердець, щоб ні Він — сьогодні наш Ювілят — ні ми не зневірилися у Правду, забуту навіть тими, які повинні стояти на її сторожі, даючи літеплу відповідь демонам зла, чи заспокоюючи нас неясними обітницями. Алеж, друге — у цей великий Ювілей нам треба усвідомити, що *ані одно надбання Ювілята не сміє про-*

пасти, чи бути заперечене. Це ми, як християнська спільнота, за це відповідальні!

Ні час святкової доповіді, ні урочиста нагода не дозволяють на подробиці. Для цього треба б студій, щоб вичерпати всі елементи великої мозаїки світло-тіней. Але ми мусимо стояти на сторожі, щоб наша Софія, здвигнена Патріархом Ісповідників, як відблиск далеких Земель, сталася символом нашої єдності й сили, що пливе із Божої Премудрости — із св. Софії; щоб ця єдність була збережена в любові й пошані — без перекреслювання будь-яких здобутків. До збереження Українського Католицького Університету має насамперед обов'язок і право весь український Божий люд, який своєю жертвенністю у найглибшій пошані до Патріярха його здвигнув, як основну ланку до виховання апостолів відродження — апостолів, озброєних дарами св. Духа, насамперед розвагою й мудрістю, але також глибоким знанням, щоб ми внесли свій вклад у відродження нашої Церкви, а через її відродження — у скріплення Вселенської Церкви. Це священники — всі без винятку — повинні подбати, щоб мури УКУ не залишалися порожніми, але щоб вони наповнилися десятками кандидатів.

Невідомі є дороги Божі: Якщо вміємо читати знаки, то напевно не були випадковими дві блискавиці, чи два громи, які вдарили майже рівночасно у двох різних кінцях світу, і зараз один по другім. Але випадком теж не було, що ці громи, трафляючи, не вбивали — справжнє чудо для застанови й велика пересторога. Це й про нас, про Українську Церкву у її змганні до внутрішнього екуменізму, але одночасно у її службі Вселенській Церкві — була в цих чудесах мова, — про Церкву і сьогодні забуту, яку часто виставляють на торг, щоб добитися поступок. Знаки забороняють поступатися перед силою і насиллям, перед диктатом. Знаки нагадують, що ніяка мета не освячує засобів...

Молімося, щоб ми самі виявилися гідні тих знаків Божих, як ми молимося за те, щоб не тріумфував голос Азазеля у Патріярха, досвідчаного судьбою, невизнаного нами самими, *але завжди під охороною Господа, а цьому доказ — вік Ювілята, і останніх двадцять років із такою великою спадщиною, яку намагаються знову піддати під контроль.*

Молімося зокрема до Подателя життя, що дарував Йому рідку мудрість і призвів оце у вік, коли Йому розмова з Богом — почерез голос сумління — стає необхідністю. Хай наша щоденна молитва підтримує Пророка в цій розмові, щоб остання візія повторила видіння Митрополита Андрея, чи навіть пророцтво Андрея на Київських горах!

ДРУЖИНА М. СИМЧИЧА НА ЗАХИСТ ЧОЛОВІКА

На Захід дійшов шляхом самвидаву лист жінки українського політ'язня Мирослава Симчича Раїси, написаний до начальника Управління Виправно Трудових Установ Запорізької області Петруня, який передруковуємо порядком інформації.

Мирослав СИМЧИЧ народився 1923 р. в селі Верхній Березів Косівського р-ну, Івано-Франківської області. В дні 13. 4. 1949 р. його засудили на 25 років ув'язнення під закидом співпраці з ОУН і УПА. Дня 7. 12. 1953 р. він одержав додаткові 10 років за діяльність в концтаборі. В серпні 1956 р. комісія Президії Верховної Ради СРСР зменшила засуд до 10 років, у наслідок чого Симчич був звільнений 7 грудня 1963 р. Але в 1967 р. советські власті відкрили проти нього нову справу, а місяць пізніше примусили його досиджувати 14 років згідно з вирокami з 1949 і 1956 рр. Листа Раїси Симчич передаємо в перекладі з російської мови.

*

»Начальникові Управління ВТУ Запорізької обл. Петруневі.

Мій чоловік, Симчич Мирослав Васильович, 1923 р. народження, відбуває покарання у ВТУ ЯЯ-310/88 від 14. 2. 1980 р. Перед тим він знаходився у ВТУ Мордовської АССР Пермської обл. Протягом цілого часу ув'язнення від 1968 р. мій чоловік працював в дві зміни і систематично давав матеріальну допомогу сім'ї, підтримував зв'язки в листах. За добросовісне відношення до праці, за перевиконання норм виробітку був неодноразово заохочуваний додатковими побаченнями і посылками.

Але це було поки Симчич був молодший і здоровіший.

17. 2. 1980 р. на мою просьбу Симчича перевели в установу ЯЯ-310/88. Симчичу 58 років. Він боліє на гіпертонію, має виразку дванадцятипалої кишки і виразку шлунку. Часто хворіє на радикуліт. Працює в міру своїх сил на збиранні ящиків. Я говорила з начальником загону (вони часто міняються) і ніхто мені не говорив нічого поганого про нього. Відповідають мені: «Нічого, працює, журиться родиною. Старається заробити і допомогти родині». Це було тоді, коли Симчича перевели на більш платну роботу. Але він там не витримав — скував радикуліт і він прохворів півроку. У вересні було таке загострення, що на особисте побачення він прийшов на милицях (20. 10. 1980). Потім місяць перебував у лікарні. Після звільнення з лікарні працював на збиранні ящиків. Але тут за нього взявся начальник установи підп. Григоренко. Поки Симчич перебував на стаціонарному лікуванні, у його речах зробили обшук і вилучили 3 стереопштівки на релігійну тему. Так, Симчич вірить в Бога, але це не перешкоджає ані родині, ані державі. Ті пштівки він привіз ще з Уралу і ніде не було з цієї причини претенсій. Григоренко знайшов у тих пштівках «непорядок» і кричав, що посадить Симчича в ШІЗО. Я сказала, що садовити ні за що і щоб розібрати

лися. І він розглянув: знайшов, що Симчич «не хоче працювати», не виконує норми і 16. 12. 1980 посадив його в ШІЗО на 15 діб. І це після того, як з таким трудом удалося Симчича поставити на ноги і спасти від милиць.

Але на цьому не закінчився глум над моїм чоловіком. На моє обурення Григоренко відповів: «Я зажену його ще далше». І я не знаю, куди він загнав мого чоловіка тепер. Я не дістаю листів від нього. Останній лист від нього був 10 січня 1981 р. Я їздила в табір і довідалася від цензора, що в карточці Симчича не було вихідного листа у лютому місяці. На моє питання, чому я не маю листів від чоловіка начальник установи відповів зі сміхом: «Не знаю, чому він не хоче вам писати». Тоді, як начальник установи повинен розібратися і дати задовільнюючу відповідь. Я попросила дати позачергове побачення на 5-10 хвилин, сказавши: «Я запитаю Симчича у вашій присутності, чому він не хоче писати додому, покажіть мені його». Але начальник відповів мені так: «Тут вам не звіринець, і нічого його показувати».

13 років я їздила до чоловіка на побачення. Всюди дотримувалася правил зарядської законности, жодного потурання, але всюди до мене ставилися увічливо і тактовно.

Я протестую проти свавілля табірної адміністрації. Щиро прошу вас, тов. Петрусь, допоможіть мені довідатися, де мій чоловік і що з ним, чому я не маю від нього листів.

Раїса Андріївна Симчич

Відправлено 27. 2. 1981.

м. Запоріжжя, вул. Союзна, 50, кв. 56

ВАСИЛЬ СПИНЕНКО — ЗАБУТИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТВ'ЯЗЕНЬ

Є багато українських політв'язнів, про яких немає майже жодних інформацій на Заході. До таких політв'язнів належить і Василь В. Спиненко, якому 37 років і якого переслідують і ув'язнюють безперервно повних 15 останніх років. Зараз В. Спиненко насильно ув'язнений в психіатричній лікарні в м. Макіївці, Донецької області. Нижче подаємо розповідь про В. Спиненка, яка дісталася на Захід шляхами самвидаву в перекладі з російської мови і з деякими скороченнями.

*

ЗГАДАЙМО ПРО ЗАБУТОГО!

Спиненко Василь Володимирович народився 19 вересня 1945 року. Жив і навчався до закінчення школи в м. Макіївка, Донецької області. Після одержання середньої освіти поступив в Донецький державний університет на філософічний факультет. Однак на II курсі у нього виник конфлікт з деканом факультету за неортодоксальний підхід до марксистсько-ленінської філософії. Він був звинувачений у ревізіонізмі, виключений з інституту і зразу покликаний в армію в 1967 році.

Ще навчаючись на II курсі, Спиненко пробував створити групу з

інтелектуально розвинутих молодих людей з ціллю перегляду перестарілих положень офіційної філософії. Свою групу він назвав «Союз інтелектуалів». Згодом Спиненко прийшов до висновку про безкорисність перегляду марксизму і необхідність створення нової філософії, яка, згідно з його викладом, була б справді науковою, неортодоксальною, спосібною відповісти на всі питання сучасності на вищому інтелектуальному рівні. Цій філософії Спиненко дав попередню назву *»Нова революційна теорія«*.

Знаходячись в рядах Збройних Сил, Спиненко рішив поширити соціальну базу своїх прихильників за рахунок притягнення військово-службовців, незадоволених існуючою дійсністю і перетворення вузької групи інтелектуалістів-однотумців в політичну партію. У тому часі Спиненко продовжував уперто займатися самоосвітою.

Події Празької весни зробили на нього незабутнє враження, прискорили формування теоретичних і політичних поглядів.

Після демобілізації з війська В. Спиненко приступив до організаційного оформлення опозиційної політичної партії.

В серпні 1970 року в м. Макіївці, у себе на помешканні, Спиненко зумів провести організаційну конференцію, на якій були розглянені теоретичні основи діяльності партії, програма і статут, а також прийнято рішення про укладення на основі вищевказаних документів *»Маніфесту«* і розповсюдження того документу.

Діяльність партії охопила ряд міст: в Донецьку, Свердловську, Горькому, Макіївці і Н-Тагілі були створені або творилися партійні організації, на чолі яких стояв Координаційний Комітет. Між організаціями і К.К. був налаштований кур'єрський зв'язок.

Однак на початку 1971 р. дані про діяльність опозиційної партії попали в органи КГБ. Від 12 березня до 12 квітня 1971 р. органи КГБ провели арешти ряду членів опозиційної партії. Всього було арештовано 8 осіб.

Враховуючи зокрема соціальну небезпеку В. Спиненка і розпрацьованих ним теорій розвитку суспільства, а також його позицію на слідстві, органи КГБ рішили піддати В. Спиненка психіатричній експертизі, але неочікувано для КГБ його визнали психічно нормальним; тоді була влаштована повторна експертиза, але й цим разом лікарі виявилися вірними клятві Гіппократа. Лише тільки на третій раз КГБ удалось підібрати такий склад *»лікарської комісії«*, яка поставила вигідний для КГБ *»вердикт«*, після чого В. Спиненко був відправлений в психіатричну лікарню закритого типу в м. Талгар Алма-Атинської області, де провів кілька років (точний час не встановлено), після чого був переведений в психіатричну лікарню за місцем замешкання в м. Макіївку.

Після звільнення весною 1978 р. В. Спиненко попав у руки політично неохайних дільців: бувшого радника і однотумця, бувшого курсанта спецшколи МВД, бувшого політв'язня В. Семилетова і бувшого політв'язня, який сидів за справу, *»про яку ніхто нічого не знає«*, В. Новосельцева.

В результаті . . . провокаційної діяльності В. Новосельцева, Спиненка

знову заховали в психлікарню, де він знаходиться до сьогодні... В. Спиненко, не зважаючи на багаторазові просьби зі сторони його однодумців і прихильників, дотепер забутий діячами Фонду (допомоги політ'язням — Ред.) і деякими видатними прихильниками боротьби за права людини, які могли б йому допомогти, звернувши увагу світової громадськості на «справу Спиненка».

Забутий з багатьох причин — одна з них вказана: погано розуміючись в політичній кон'юктурі дисидентського руху, він став жертвою махінацій (сім років строгої ізоляції зробили своє) і друга причина та, що, давши справі В. Спиненка розголос, багато борців за права людини і демократію... будуть поруч з ним виглядати політичними карликами...

Сукупність всіх цих причин і фактів привели до того, що теоретик третього шляху розвитку суспільства забутий тими, хто ради гуманності, за яку вони борються, повинні були йому допомогти.

Ми закликаємо світову громадськість і всіх людей доброї волі виявити підтримку і посильну допомогу у звільненні В. Спиненка з психіатричної лікарні!

Не дозволимо знищити рідкісний філософський талант лікарям-нелюдам, які танцюють під думку КГБ!

У нашому суспільстві не місце «каральній медицині»!

(Ця інформація з літа 1981 р.)

НОВІ ІНФОРМАЦІЇ ПРО АРЕШТ М. ПЛАХОТНЮКА І СЕРГІЯ ПАРАДЖАНОВА

Згідно з різними відомостями з України зараз відомо децю більше про обставини арешту Миколи Плахотнюка. Про це також широко написано у «Вістях з ССРСР», що їх редагує К. Любарський. Вони також інформують про арешт Сергія Параджанова, про долю Василя Луцькова і про нові релігійні переслідування. Подаємо за ними.

*

Микола ПЛАХОТНЮК був вперше заарештований в 1972 році, звинувачений за статтею 62 КК УССР («антисовєтська агітація та пропаганда») і засуджений до примусового психіатричного лікування. Після звільнення 10 грудня 1980 року він перебував у Києві, а пізніше в Черкасах. Вістка про його другий арешт кружляла в листопаді м. р. Сьогодні «Вісті з ССРСР» подають такі відомості про арешт М. Плахотнюка:

М. Плахотнюк перебував в Черкасах на курсах підвищення кваліфікації лікарів і жив у гуртожитку на передмісті Черкас. На початку вересня 1981 року він випадково зустрів у міській бібліотеці В. І. Соколова, знайомого з часу свого перебування в психіатричній лікарні в Смілі, який за якісь кримінальні справи був на виправно-примусовій роботі при «будівництві народного господарства» в Черкасах. Соколов наполегливо пропонував зустрічатися на довші розмови.

4 вересня до гуртожитку, в кімнату напроти кімнати Плахотнюка, поселилися якісь люди, що назвали себе будівельниками. 5 вересня

Микола Плахотнюк поїхав відвідати свою наречену В. Чорновіл. Коли він повернувся пізно вечором 6 вересня, застав у своїй кімнаті В. Соколова, який, з огляду на пізню годину, попросив Плахотнюка дозволу переночувати. В 11-й годині один із будівельників викликав міліцію, два інші виломили двері і вдерлися до кімнати Плахотнюка. Соколов демонстративно лежав у ліжку. За півгодини прибула міліція і заарештувала Плахотнюка за «гомосексуалізм». Будівельники негайно випровадилися з гуртожитку. Плахотнюкові поставили теж інше звинувачення: «притягання неповнолітніх до пияцтва», про що засвідчив інший знайомий Плахотнюка з психіатричної лікарні — Е. В. Зекунів.

Наречений Плахотнюка В. Чорновіл погрожують репресіями, якщо вона не перестане виступати в обороні свого нареченого.

Сергія ПАРАДЖАНОВА заарештовано 11 лютого 1982 року в Тбілісі. В день арешту в його хаті зробили обшук. За неперевіреними інформаціями причиною арешту стали зустрічі Параджанова з «небажаними людьми», правдоподібно з іноземцями.

Репресії проти Параджанова почалися в 1965 році, коли йому закидали «український націоналізм» (він перед тим відмовився дублювати «Тіні забутих предків» російською мовою з чисто мистецьких мотивів), але формальних звинувачень йому не поставили. Заарештували його 17 грудня 1973 року, обвинувачуючи в спекуляції взагалі і валютою зокрема, та в гомосексуалізмі. Його засудили на 5 років таборів, але завдяки міжнародній кампанії на його оборону він був звільнений 30 грудня 1977 року.

До нового арешту він жив у сестри в Тбілісі. Він написав чимало сценаріїв і оповідань, які не є опубліковані.

Василь ЛУЦЬКІВ відомий з процесу юристів в 1961 році. Він був засуджений разом з Лук'яненком, Кандибою та іншими, хоч на процесі давав свідчення проти них. Під час відбування свого 10-річного терміну в таборах суворого режиму він написав багато заяв, в яких відкликав свої свідчення на процесі, результатом чого було приміщення його в психіатричне відділення Мордовської табірної лікарні в Барашево, де він перебував до кінця строку.

Після звільнення жив у Полтаві, де його в 1976 році заарештували вдруге за розповсюдження листівок. Психіатрична експертиза визнала його неосудним і його примістили на примусове лікування в Дніпропетровську спеціальну психіатричну лікарню, звідки в 1979 році його перенесли до Полтавської обласної психіатричної лікарні. Восени 1981 року адміністрація лікарні заявила, що для звільнення Луцькова немає ніяких перешкод. Родичі Луцькова в Тернополі оформили відповідні документи про опікунство, проте його, замість звільнити, перевели до Тернопільської психіатричної лікарні.

«Вісті з ССРСР» повідомляють також про т. зв. справу *ігумена Амбросія* і пов'язані з цим репресії.

Ігумен АМБРОСІЙ (колишній шахтар *Олександр Ігнатович Юрасов*, 1937 року народження) закінчив Московську духовну академію і відправляв у Троїцько-Сергієвій лаврі, сповідав прочан. За «надмірну ре-

тельність» під тиском світської влади, його усунули з монастиря (він тоді ходив на милицях, бо страждав від поліоартриту). В 1976 році його вислали до Почаївської лаври, де він скоро здобув собі популярність і привернув до себе увагу КГБ. Проти нього почалися різні репресії. В березні 1981 року настоятель монастиря архимандрит Іаков (Панчук) вигнав його з Лаври. А коли один з послухників передав настоятеліві книжки Амбросія (в тому числі друковані на Заході і розмножені на копіювальній машині), цей останній передав книжки до Тернопільської обласної прокуратури. Проти о. Амбросія відкрили кримінальну справу і за ним почали розшуки. В його справі відбуваються обшуки в Грузії, Одесі, а останнім часом в Києві з метою «розшукати релігійну літературу антисоветського змісту»; допитують монахів Почаївської лаври.

13 серпня 1981 року в київського священика Петра ЗДРИЛЮКА перевели обшук в справі Амбросія. Вилучено 57 книг, здебільша релігійну літературу, в тому числі Біблію і Новий Завіт. Отця Здрілюка викликали кілька разів на допит. Про о. Амбросія він нічого не знає; його також допитують звідки він дістав skonфісковані у нього книжки. 15 січня 1982 року о. Здрілюка викликали до уповноваженого м. Києва в справах релігії М. Т. Донченка, який вимагав, щоб о. Здрілюк «покався» і дав іменний список осіб, від яких він отримав skonфісковані книжки. Коли о. Здрілюк відмовився, Донченко заявив, що його виключають з реєстру і позбавляють права відправляти. Він також домігся від церковної двадцятки Вознесенського собору, в якому відправляв о. Здрілюк, щоб вони скасували з ним договір.

Петро Васильович Здрілюк 1948 року народження, за фахом інженер-радіотехнік, був висвячений в 1978 році Київським митрополитом Філаретом.

Г. ШИЛЮК: «ПРАВО НА БЕЗПРАВ'Я»

Шляхами самвидаву дістався на Захід лист Г. Шилюк: «Право на безправ'я». Зміст листа говорить сам за себе. Доля родини Шилюків невідома. Нижче подаємо повний текст цього листа в перекладі з російської мови.

*

ПРАВО НА БЕЗПРАВ'Я

Коли я народилася в 1950 р., мій батько вже успів закінчити «життєвий інститут». Так він назвав роки, які провів в тюрмах і таборах.

Не вспіла я дожити до того щасливого моменту, щоби зрозуміти посправжньому батьківську любов, як його знову кинули в ті «академічні стіни» строком на два роки.

Моя мати настільки зайнялася клопотами в пошуках помочі в советських установах, щоб повернути дітям батька, а нас було п'ятеро, що не помітила, як моя старша сестра, якій тоді було п'ятнадцять років, важко захворіла простудженим захворюнням — туберкульозом. Недостатки в харчуванні, погані умови різко відбилися на її здоров'ю. Мама,

спасаючи батька, не змогла спасти ні його від пануючого свавілля 1951 року, ані дочки в розквіті її літ. Ховати нам нашу сестру довелося без батька. Йдучи в тюрму, батько оставляв нас п'ятьох, а повернувшись, поцілував лише чотирьох.

Травми, які довелося переносити, відбилися на здоров'ю цілої нашої родини. Батька я пам'ятаю лише з сивою головою. Він посивів ще в таборах, а йому тоді не було і сорока років.

Мама посивіла від старости також в сорок років. Найстарший брат, якому довелося перебрати багато клопотів родини на свої плечі, посивів у двадцять з чимось років. Це — все те, що я змогла винести спогадами зі свого дитинства.

Людина живе мрією і вірою в краще майбутнє. Це додає сили в щоденних труднощах і обов'язках, горю і невдачах. Мені здавалося, що таких, як я — одиниці, оскільки я ніколи не входила в оточуюче середовище. Дитинство пробігло як сон. Треба було починати уже самостійний шлях, випробувати себе в житті, заробляти на хліб насущний своїми руками. Виявилось — це справа теж не проста. Знайшовши працю, я була примушена іти на деревообробний завод і працювати у свої неповні двадцять років там, де під силу лише здоровому мужчині. Я працювала нарівні з мужчинами. Правду кажучи, я зразу пізнала справжню рівноправність чоловіка і жінки словом, ділом і своїми мозолями. До чого лише людина не привикає! Час — добрий лікар і учитель. Научить незбагненне і вилікує від усяких ілюзій. Мене — навчив і вилікував.

В 1977 році я вийшла заміж за людину близьку і добру. Порівнюючи своє життя з його, я зрозуміла, що багато чого я не бачила у людей, живучи лише своїм життям. Показується, що таких, як я, чие дитинство і чие життя — сумерк ночі, не одиниці. Вони, ті люди, живуть кругом нас і з нами, повні журби і горя, мовчки несуть свій хрест.

Вася, — так звать мого чоловіка, — ріс повним сиротою. Батько пішов на фронт захищати землю від загарбників повний сили і здоров'я, а повернувся калікою, без ноги. Рани, які дістав завойовуючи «краще майбутнє», не зажили. В 1954 році його відправили у Львівський військовий шпиталь, оскільки стан здоров'я різко погіршився. Відправити — відправили. Забрати назад не довелося ні живого, ні мертвого. Живого — тому, що не вижив, мертвого — тому, що не було засобів оплатити подорожні розходи. У держави також не виявилось засобів, щоб доставити «фронтовика» і поховати його на тій землі, де він виріс. Поховали його там же, у Львові, силами шпиталю. Не довго прожила і мати, не перенесла горя. Померла. Сирітське дитинство, сирітські сльози. Хто їх зрозуміє? Кому вони відкриті? Кому вони доступні? Тайно проліті в кутках темних, без свідків. Гіркі, тяжкі дитячі сирітські сльози. Чий руці дозволено їх витерти? У кого чисте, не лукаве серце, тому може звіритися сирота. Виховувався у дядька, який пообіцяв батькові перед смертю, що візьме до себе як сина. Дядько доказав ділом. Виховував і годував хлібом як сина.

Виріс. Відбув «священний обов'язок» громадянина. На сторожі Батьківщини «охороняв» те, що завоював батько життям. Після закінчення служби — передав в надійні руки даліше охороняти «завойоване». Сам перейшов на місце споживача, споживача завойованого щастя. Почав працювати на заводі. Засобів, щоб збудувати своє мешкання, не мав. Звідки засоби у сироти? Черга на комунальну квартиру. Черга від 1971 року, черга до сьогодні, до 1980 року. Десяток років — малий строк. З них чотири роки — перший в черзі, але з постійною відмовою в одержанні тієї житлової площі. Але ж маємо право на мешкання. Право гарантоване. Право завойоване. Право, яке охороняв. Право, яке охороняють. Право, яке будуть охороняти. Право в безправ'ї.

Чотири роки — скарга в советські урядові установи. У найнижчі. У найвищі. Листи... Заяви... Скарги... Адресовані у найвищі установи. Переадресовані у найнижчі установи. Найнижчі і найсильніші — місцеві установи. Результат?... Є. Першою мене виписали. Вимагали мій паспорт для перевірки. Перевірили. Виписали звітти, де була прописана. Потім чоловіка зняли з черги на одержання квартири. Позбавили від ілюзій. За той час народився син. Не знаю, громадянин він чи ні, оскільки він також не прописаний. А оскільки він не прописаний — значить не живе формально. Живе реально. Формально — ні. Я також формально — ні.

І знову скарги. Знову заяви. Очікуємо другої дитини. Живемо у сараї. У повному «достатку». І «щастю». Скарги до місцевої влади. Скарги до найвищої влади. Результат?... Обов'язково після першої телеграми до Президії Верховної Ради, переадресованої ними до місцевої влади, найсильнішої, з проською прийняти на особисту розмову в Президії. Дії знеосіблюючі. Знеосібнили чоловіка. Виписали. Викликали військовою повісткою у военкомат і, відібравши військовий квиток і паспорт, виписали з міста... Що таке виписка — прописка? Прописка — «право» на мешкання в ССРСР. Виписка — «право» на кримінальну справу із-за відсутності в паспорті прописки. На все своє «право». Ну, а оскільки мешкання у нас нема, прописувати нас нікуди — вихід один — в місця «отдаленные».

Іронія долі? Ні. Ще раз ні. Ми — християни. Християни-п'ятидесятники. Християни, які борються за свої ідеали. Поєдинок не з легких. Ми не витримали поєдинка. Сил не вистачило даліше для боротьби. Вистачило лише написати заяву до советського уряду, щоб випустили нас звідси. На це також маємо право, гарантоване міжнародними і советськими законами. Результат?... «Формально» — нас випустили, оскільки ані я, ані чоловік, ані син ніде тепер не приписані до якогось місця. «Реально» — ні, не випустили, оскільки живемо ми ще на території Советського Союзу. Жити — то живемо, а жити — то ніде. Сарай — не мешкання. За сарай батько життя не клав. Він положив життя за «краще майбутнє» для своїх дітей, живучи в «поганому» минулому в хатині.

Трагедія? Ні. Прямо факти. Факти нашого права. Гарантованого права. *Права советської людини.*

Січень 1980 р., м. Рівне.

Г. Шилюк

Зіновій КРАСІВСЬКИЙ

МІЙ ХЛОПЧЕ!

— Мій хлопчику любий, чи скажеш мені
Чого твої очі такі невеселі?

— Мій батько в неволі. Мій батько в тюрмі,
А мати не можуть піднятись з постелі.

— Мій хлопчику любий, скажи не скривай,
За що твого батька тримають в неволі?

— За те, що мій батько любив свій край,
Бажає для народу нещасного долі.

— Мій хлопчику любий, а доки, скажи,
Йому у неволі московській гібіти?
Як лист у негоду хлопчина дрожить,
Від сліз запалали у хлопця леніти.

— Не плач. Твоя доля і сонце твое
Дійдуть ще, дитино, до свого zenіту.
А в хлопця крізь сльози, завзяття, біль,
А очі почали вогнями горіти.

— Нема в мене долі!
І сонця нема!

Є батько!
Є ворог!
І є тюрма!

ПОМАНИ

Помани мене білим крилом
Серед темної ночі,
Я схлюсь зажуреним чолом
На долоні робочі.

Заховавшись від друзів, тайком,
Буду сльози ковтати,
Ти ж мани мене білим крилом
У зелені Карпати.

Хай з розбитого серця знова
Йдуть блукати між люди
Повні болю й скорботи слова
Тяжко раннячи груди.

Задзвоню я в свої ланцюги,
Піде лемент по світі,
А лукаві мої вороги
Будуть з жаху тремтіти.

Будуть кучим подертим рядном
Бруд століття вкривати.
Ти ж мани мене білим крилом
У зелені Карпати.

НА НОВИЙ РІК ДРУЖИНІ

І ще один скорботний рік
Ступив на твій поріг.
Впаде сльоза з твоїх повік
На білий сніг.

І знову він тобі приніс
В дарунок чорну шаль
І напічнявіду від сліз
Стару печаль.

Замерзлий явір під вікном
Свою колише тінь,
А ти сидиш і п'єш вино
Гірких терпінь.

А ти сидиш одна сумна.
І в грудях плаче біль,
Бо келех той немає дна —
В нім горе-хміль.

Вода розмила береги:
Я плачу, ти кричиш,
А поміж нами даль, сніги —
Реве Уртиш,

А поміж нами дріт, тюрма
І марево хотінь.
Життя нема . . . Життя нема . . .
Лиш квола тінь.

МОЖЛИВО

Усе, як день оцей, мине —
Нестерпний біль, пекучі сльози,
Можливо, згубиш ти мене
На життєвій крутій дорозі.

Не буде вже людська злоба
Кинджал до серця приставляти,
Ревізії, шантаж, журба
Загублять слід твоєї хати

І ти, кохана, відпичнеш;
Дійшовши в щасті апогею
Мене, можливо, спом'янеш
І скажеш: він не був пігмеем.

ЧОГО?

Чого ти тулишся смутку,
До серця, до тої рани?
Зрониш сльозину — трутку —
Ще важче на серці стане.

Чого ти вбралась, зажуро,
Як в саван у чорні листи?
Від того, що ти похмура
Мусить душа ридати.

Чого ви збіглися, болі,
До мене як в рідну хату?
Завчасно ще моїй волі
Тризну по собі справляти.

Чого ти впилася, думко,
Горем до божевілля?
Лиши хоч крапельку трунку
Недругам на похмілля.

Євген КРАМАР

НАД ІСТОРІЄЮ УКРАЇНИ

Твій літопис — заграви вогненні
І обгарені кров'ю роки.
Україно, для мене священні,
Шаблеписні оці сторінки.

Наганяла ти страху ханам,
Ні, та слава не згине повік.
А згадати — й тебе ятаганом
Ой чи раз копирсали в бік.

Як бундючна шляхетська навала
Толочила дідівські поля,
Ти зневаги й ганьби не прощала —
Йшла на бій, не на суд короля.

Так була ти відважна, завзята,
От дітей не гляділа — дарма,
Тож точив брат домаху на брата,
Ти ж повчала, мовляв, це гульма.

Відшуміли тяжкі лихоліття,
Обірвався татарський аркан
Та чуже й огидне лахміття
Огорнуло чудовий твій стан.

Ти пішла по сусідських світлицях
Паничам на поталу і глум.
Вже не блискали іскри в зіницях —
Затускніли покора і сум.

Не мудрець я, то годі судити,
Де твоя, Україно, вина.
Як же можна тебе не любити?
.....?

ЖНИЦЯ

Знов образок: онде жниця дбайливо
Жменю за жменею стелить у стіп;
Запахом хліба роз'ятрує жниво;
Піт заливає — присіла на сніп.

Наче позичені, руки і спина,
Вже під грудьми щось гадюкою ссе.
Впору якраз босоногий хлопчина
Мамі у вузлику їсти несе.

Що ж передновок, то півпаляниці,
Сала шматок і горнятко води ...
Ось і синочок — заграли зіниці;
Копу докінчить, тоді й до їди.

Легко сказати — відпала охота,
Вже перемліло і харч той не йде;
От відпочити б, та кличе робота,
Їжу — малому: таке вже бліде.

Сонце давненько пішло на спочинок,
Онде на небі і зірка зійшла.
Втома незмірна, та добрий ужинок.
Сина за руку — пішла до села.

4. VI. 1966.

* * *

Ні, нелегко, нелегко співати
Серед туги веселі пісні:
Треба хист неабиякий мати,
А у мене все ноти тужні.

Тож пішли і невтішні і чорні,
Що і сміх я давно призабув,
А мелодії дивно — мажорні
Пожиттево у серці замкнув.

Це й увесь загорюваний скуток,
Чи не правда, замало добра?
Побраталися з журбою смуток,
Наче з братиком рідна сестра.

10. III. 1972.

ОБРАЗОК ДИТИНСТВА

Досі не меркне та давня картина:
Стріха мохната, оселя марна,
І на обидва підсліпа хатина.
В ній он малюк аж прилип до вікна.

Лячно маленькому: тем'яно вже в хаті,
Всюди чатують примари страшні,
І причаїлися тіні горбаті,
Бо ненька пальцем грозить на стіні.

Певно батьки не дожали пшениці,
Знов без вечері — животик щемить.
Ліг, та в очах запашні паляниці,
Глипнув на Бозю і вдав ніби спить.

Пізно женці повернулися з поля
І по молитві, не ївши лягли.
Все сподівалися: зміниться доля —
Дав би то Бог — тільки як і коли?

18. IV. 1966.

З ГАЛЕРІЇ ТВОРЧОСТИ НАШИХ ПОЕТІВ

Юрій БУРЯКІВЕЦЬ

ПРОРОК

Переходив поля й лісогори,
Пробиравсь у калиновий світ,
І Алтаю озера прозорі,
Відбивали небесну блакить.

З рідних хат каганці не згасали,
В Україну на старість вели,
Реквієм відгукнулися далі,
Кажани шерехнулись в імлі.

Ось ступив на знайоме подвір'я,
І здавалася дійсність за сон,
А вгорі хвилювалось сузір'я,
І таке, як засинений льон.

Все на грядках збуяло й заглохло,
Десь і пес із конури пропав.
Каторжанин, мов груша усохла,
Там із сивим волоссям, стояв.

Пригадав про агонію краю,
Що людське очерствіла життя,
Він пророчив, що сонце з розмаю,
Не допустить пільми вороття.

... Сумували обшарпані хати,
Як в дорогу безвидну ішов,
А судилось — під плотом вмирати,
І обмити ніхто не прийшов.

А добра не злічити, що людям
Він зробив у своєму житті,
І сусіди не вірили в чудо,
Що картопля ще буде цвісти.

Одинока жебрачка ридала,
Голосила над мертвим в пільму,
Пару дощок з хліва відірвала,
І труну змайструвала йому.

А весною, як сонце щосили
Розлилося між смарагдових нив,

То на свіжій, убогій могилі,
В незабудьках, барвінок зацвів.

І могила людей дивувала,
Хто відлинув в несходжений світ?

Буйним птахом весна кружеляла,
Осипала калиновий цвіт.

Осінь, 1945 року

*

Найсердечніші поздоровлення і побажання Вп. п. Юрієві Буя-
ківцеві з нагоди відсвяткованого недавно шістдесятиліття.

Редакція »В.Ш.«

Лариса МУРОВИЧ

ОПОРТУНІСТОВІ

Хоч ділами у громаді він незнаний, та повчас:
— Вчуй, громадо, — рефератів, академій нам не треба,
Лиш діла потрібні . . .

Це ж останнє люд свідомий знає,
Але діл, опортуністе, домагається й від тебе!

Може ними ти оживиш людські душі бідні й мертві,
І слова твої не будуть їм порожніми словами,
Може й сам тоді згадаєш — хто життя віддав у жертві,
Щоб жила Вітчизна вільно, як жила колись віками.

»Академій, рефератів нам не треба« . . . Чи ж Герої
Раз у році дня не заслуговують одного,
Щоб прославити їх пам'ять, щоб для зміни молодої
В чужині не підійняти прапору їх дорогого?!

Ми ж ніде тебе не бачили у громадській, дружній праці.
Ти сидиш у хаті й тільки кидаєш слова з-за плоту,
А як з'явишся в громаді, то завсіди і без рацій
Вибухаєш гістерично, залишаєш нам скорботу.

Академії потрібні й реферати є доцільні,
Бо струмує з них ідея і наснажує до чину.
Правду цю тут розуміють люди всі, душею вільні,
Що ділами безкорисно — люблять Україну!

З ДУМОК Г. СКОВОРОДИ

Філософе рідний, то Ви нас учили:
»Для чесної праці не жалуйте сили.
Людину ведуть до небесної брами
Ціна її й честь, що одне і те саме!

Вам чистого духа осквернить не може,
Хто має в калюжі Прокрустове ложе,
А в тих, що душею гідкі й повні мести —
В малюнку й герой навіть буде без чести.

Пиха і заздрість — це лихо погубне,
Та скарбом — життя людське не самолюбне.
З жертвности золото скуйте обнови.
Жертвність — корона святої любови«!

1973

Ярослав КУРДИДИК

БАЛЯДА
ПРО ШІСТЬ ДНІВ СТРАСНОГО ТИЖНЯ*Перший день*

Приложіть вухо і з глуші почуйте,
Як перетомлені снагою, але поривані відвагою,
обранені наші людські бивні-ноги
у самопевній і неугавній прискіпній посвяти
поважуються вийти, щоб безстрашно страждати,
на Господню страсну і хресну дорогу ...

А дорога на Голготу —
стрімка, крута, вибоїста і кам'яниста.
Вона ж то палашем, що живим бодем поблискує,
розпанахує на дві половини й достоту
саму серцевину заграви-небосклону —
у торжественно розмашистому настрою,
суворо, предивно, прославно і врочисто ...

Другий день

Плакальниць-жінок немає,
вони свої вагомі сльози мерехтливі,
свою доброту, що границь не знає,
на гострі кулі в душах перетопили,
терпіння перекували на тривке завзяття
і свою віру на сталюну тугість змінили ...

Вони знають, що їхній безвідмовний біль
у марновірному глухому минулому
та видержимому слявом майбутньому
та залишиться байдужим розгулій юрбі...
Але плакальниці завбачливо просили:

— Христе,
коли Ти вже напевно вкоротці воскреснеш,
то вчини так, Господен Сине,
щоб осквернювати нас, Твоїх плакальниць,
не поважився вже ніколи
ніякий ворог злигодно-юродивий!..

Третій день

Христе —
вслухайся, як Твої провідники голосять:
Окрадено наш народ із усього —
зі спаленого Дубицького Музею під горою,
а Печерський, Софійський,
Святоюрський і Космацький храми
сплюндровано вже сучасною атомовою татарвою...

Окрадено наш народ
із мільйонів страдників побожних
та освячених могил, усіх безіменних героїв...
Окрадено і закатовано наших пророків
всесвітнього братолюб'я і правди пресвятої...
Ми бачимо, як геноцидські насилля від віків
не сколихнули досі совісти світу
та ще й і заставляють іноді тріумфувати
московських броненосних варварів-кочовиків...

Але ми, заціпивши із болю п'ястуки
так, що аж нігті цівниці пробили,
заявляємо холодно, преспокійно, алеж і завзято:
Христе Наш Страсний —
ми цей хрест, так же самісько, як і Ти,
Взяли на плечі і несемо —
Сторіччями, а не від сьогодні!
Із вірою, що наша Вітчизна незнищима,
так же самісько,
як Твое Царювання Святе і Господне!..

Четвертий день

Проріджуються посеред народу ряди,
бож люди, тільки звичайні слабкі люди,
не з граніту і не із металу,
так було, буде всюди і завжди —
ми ж усі із недоліками людського роду...
Але і серед народу всі священно знають,

що хоч нас і калічать —
ми будемо незломні!
Маршуємо далі, кривавий піт із тіл стираєм
без полководців, а самотужки
у міцних і завбачливих, вояцьких колонах! . .

Погідність і злагода щезли нам з обличчя,
ми вирости, увірилися, що позначенішали,
а вимучені снагою наші мужні душі,
так і відчули, що нам чужими стали
заїдлива розпач, чи чорна печаль . . .
Тепер ми всі —
б'ємо поклони у цей Страсний Тиждень,
молимося сукупно й заявляємо із хвилюванням:
— Така Його Господня Воля
і Він найкраще про це знає,
як на майбутнє розжахтїти і загартувати
нас, людей, — *на сталь!* . .

П'ятий день

У цьому жертівному, хресному поході
може дехто зжахнеться і впаде,
коли його обвітрить зневіра прежалобних щоднів,
або нетямущо і нехотя заважається,
зупиниться на окамить і отетеріє,
але він за хвилину знову підірветься,
пожадно навколїшках молитву змовить
і обвугленими устами прошепче:
— Рятуй мене, Мій Христе і Месіє! . .

Нас мільйони, що б'ються у груди
і промовляємо — скорбно і незвично:
— Христе, Ти споглянь на нас,
як у наших незвичних походах ми змужніли,
здоблесніли, наче воїни і посуворіли,
бож ці наші походи тривають вже соторіччя! . .
У кожний повторний Страсний Тиждень
ми повторюємо, що не відсахнемось
від того, що нам найцінніше — Бого-Чоловіче . . .
Отче наш і Вседержителю,
як нам одвдячитися за Твою доброту,
за те, що поповняєш наші шеренги
і нас постійно пориваєш —
До Великого
і до Твого Божественного Потойбіччя! . .

Шостий день

Одного постійно прохаємо у Тебе, Христе,
що воплотився Ти у Чоловіче:

Не відвертай від нас, помильних людей,
у цих престрадних шести днях
Свого Святого й Доброго Обличчя! . .
І не остав нас Премудрий Боже,
порозтерзуваних і без провідних маятників,
неначе безрадних дітей-малят,
на обезлюднених і бездушних людських пустарищах,
а ве́ди нас постійно по Твоїй дорозі . . .

Вінчай, Христе, наші людські голови
по Твоїй Божественній вподобі:
— Лавровим листом, або гострим терням . . .
Ми, Твої вірні визна́вці, зна́єм,
що у Твоєму вічному горнилі
не згоряє ніколи серцевина сталі
і коли по сталі бити молотом щосили,
то із іскрами голубо-яркими,
тільки сама шрама-луска відпадає . . .
Отож і бий по нас, Страсний Христе,
могутньо, суворо —
і, як тільки зможеш, претуго і без жалю!
Нехай розскакуються маловартні іскри,
а ядро наше в борні загартувуй,
але повсякчасно і тільки так,
щоб Мій Народ —
зробився врешті бронесталлю!!!

Гамптон Бейс, Л.А. 1978 р.

Михайло ЛАВРЕНКО

НАШ ДУХ ЖИВИЙ . . .

Віками кат добірнії тортури
Вишукував у мізкові своєму,
Щоб нищить нас, зжирати з живих шкури
І бив, як діти Ірод в Віфлеємі.

Стинав нам голови, розстрілював і вішав,
В Сибір нас гнав, у тундри і болота;
Од смаку крові нашої лютішав . . .
Та стримать нас — не в силі і Голгота.

Живий наш дух в живім коза́чій тілі;
Крицеву міць, залізну витривалість —
Зломити нам не був наш кат у силі,
Не допомгли й тортури, ні кривавість.

Спливали ми не раз у власній крові,
Та спротив наш чимраз усе нам твердшав,
І справу нашу, в неземній любові,
Ми — певні всі! — із успіхом довершимо.

Із крови, сліз ще зринуть дивні чари,
З тортур і лиха — правда нам засяє!
І жовто-сині встелють пеньюари —
Нам нашу Неньку — щастя нам безкрає.

Д'горі серця!... і голови бадьоро...
І ката зброєю і словом кожним бий!...
Нас доля бавила, як мачуха суворо —
Живе ж незламний нам —

Наш дух живий!!!

Париж, 24. 6. 1947 року

УКРАЇНСЬКЕ ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО

П О Д О Л І Я

ДОСТАВЛЯЄ УКРАЇНСЬКИМ КРАМНИЦЯМ, БЕЗПОСЕРЕДНЬО,
АБО ЧЕРЕЗ КООПЕРАТИВУ «НОВА ФОРТУНА», РІЗНОГО РОДУ
СПОЖИВЧІ, НАЙКРАЩОГО ВИБОРУ, ТОВАРИ.

СПОЖИВЧІ ТОВАРИ З НАЛІПКАМИ «ПОДОЛІЯ» АБО «НОВА
ФОРТУНА» МОЖНА НАБУВАТИ В РІЗНИХ МІСЦЕВОСТЯХ
В УКРАЇНСЬКИХ КРАМНИЦЯХ.

«ПОДОЛІЯ» ОБСЛУГОВУЄ ТАКОЖ І УКРАЇНСЬКІ КЛЮВИ.
НА ВІЛЬШІ ГУРТОВІ ЗАМОВЛЕННЯ ДАС ЗНАЧНИЙ ОПУСТ.

УКРАЇНЦІ, ВЛАСНИКИ КРАМНИЦЬ, КУПУЙТЕ В «ПОДОЛІ»
АБО В «НОВІЙ ФОРТУНІ»! УКРАЇНЦІ, КУПУЙТЕ СПОЖИВЧІ
ТОВАРИ «ПОДОЛІ»! УКРАЇНСЬКІ КЛЮВИ, СТАВАЙТЕ ПОСТІЙ-
НИМИ ВІДБОРЦЯМИ ТОВАРІВ «ПОДОЛІ». ПАМ'ЯТАЙМО ВСІ
КЛИЧ — «СВІЙ ДО СВОГО»!

За докладнішими інформаціями просимо звертатися листовно або
телефонічно до:

PODOLIA CO. LTD.
687-689, Manchester Old Road,
Rhodes, Middleton, Lancs. M24 4GF
Tel.: 061 643 8301

Проф. д-р Олег С. ПІДГАЙНИЙ

ПОХОДЖЕННЯ КИЄВА НА РУСИ-УКРАЇНІ

Питання походження Києва тісно пов'язане з питанням походження Руси-України. Сам Київ у ширшому значенні з пригородами на Печерську, в Корчуватому, на Лук'янівці, понад Либеддю, у Пирогові тощо, це є і символ ранньої Руси-України, а теж і важливою та провідною частиною найдавнішої Руси.

Михайло Грушевський пише, що: «... очевидно 'Русь' було спеціальне ім'я київської околиці, Полянської землі... приходить ся вважати його просто тубільним споконвічним іменем Київської околиці». Далі він пише так: «Русь — це земля Полян, Русини — це Поляни передовсім...», а ще далі визначає територію давньої Руси, як Київщини: «Цей малий трикутник між Дніпром, Ірпенем і Россю — це центр історичного життя нашого народу і вихідна країна його імени — це Русь властива»¹.

Найраніші початки Києва нерозривно зв'язані з початками Руси, бо і Київ не повстав в ізоляції від Руси, а навпаки розвивався разом з розвитком Руси, як природний центр Руської землі.

Натомість Москва була форпостом у фіно-угрській території і завдячує свій ріст, в основному, в поневолюванні інших народів.

Територія Києва від найдавніших часів ще до його створення, як постійного оселення, показує сліди поселень, які не пов'язані між собою хронологічно. Погляньмо на них, як на передісторію м. Києва. Найдавніше поселення є Кирилівська стоянка на підніжжі невеликого мису правого берега Дніпра. Давніший культурний шар належить до пізнього палеоліту, 15-20 тис. років тому. Друга палеолітична знахідка є в урочищі Протасів Яр².

Маємо стоянки з епіпалеолітичної доби (XV-XII тисячоліття до Хр.). Ці знахідки були на північній і південній околиці Києва. Маємо декілька неолітичних стоянок на території сучасного Києва, біля Чапаївки, в районі Совок, на Солом'янці, на Лисій горі, в Пирогові, в районі Оболоні, на Пріорці, на Микільській Слобідці, у Вігуровщині та інші.

Стоянка у Чапаївці, це вже фактично поселення — одне з найдавніших у Середній Наддніпрянщині, території історичної Руси, теж знаної, як землі Полян. Це бачимо з відбитки вже культурного зерна — не дикого ячменю, у глині одного черепка, що вка-

1) М. Грушевський: *Історія України-Руси*, т. I, Нью-Йорк, 1954, стор. 190, 191, 192.

2) М. Ю. Брайчевський: *Коли і як виник Київ*, Київ 1963, стор. 8-12.

зує на початок хліборобства. Це найдавніше свідчення хліборобства на цілу Східню Європу.

Київські печери заселяються дуже пізно, не раніше від пізньонеолітичної доби. Добре простежені печери викопані на Кирилівських висотах, а теж відомі на Печерську, Звіринці, Лисій Горі та деінде³.

Блискуча Трипільська культура (IV-III тисячоліття до Хр. включно) була відкрита В. В. Хвойкою саме у Києві, але названа за знахідками у містечку Трипілью на Київщині, де знаходяться найбільш характерні для неї пам'ятки. Одне трипільське поселення було знайдене на садибі С. І. Світославського, де розкопано 12 приміщень. Територія Києва була залюднена трипільцями досить інтенсивно, бо їхні поселення знайдено в багатьох місцях сучасного Києва, на Старокиївській Горі (знана як Андріївська Гора), біля вул. Вел. Підвальна, біля Окружного Будинку офіцерів, в Корчуватому, в Пирогові, в районі Чапаївки та деінде. Ця культура була сільсько-господарською, а скотарство також мало велике значення.

Між трипільськими пам'ятками важливі є зброя, знайдені крем'яні наконечники стріл. Теж знайдена ливарна форма для виготовлення пласких мідних сокирок. Трипільська орнаментика є загально відома⁴.

Населення перехідне поміж трипільською культурою, та культур доби бронзи, яка почалася на грані III та II тисячоліття до Хр. представлено у могильнику в хуторі Червоний на південній околиці лівобережної частини Києва. Кількість урнових та безурнових поховань є 195. У могильнику маємо чисельне озброєння, включно з kindжалами, зокрема бойовими сокирами⁵.

Доба бронзи залишила поселення в багатьох місцях Києва з II і першої половини I тисячоліття до Хр. Добре відоме поселення було на Замковій горі, знане, як Киселівка. Після культурного шару доби бронзи маємо зразу по ньому, культурний шар, що починається у II стол. до Хр. і продовжується до середини I тисячоліття по Хр. Це пізніше поселення і є одною із складових частин вже постійно заселеного міста Києва. Та ділянка не була заселена від бронзової доби до II стол. до Хр.⁶

Біля VIII-VII стол. до Хр. населення середньої Наддніпрянщини ознайомлюється з залізом, а у VII-VI стол. залізо широко застосовується⁷. Дуже переконливо цілком нещодавно Б. Рибakov показав, що ще на ранньо-жаботинському етапі у VIII стол. до Хр. на Наддніпрянщині праслов'янське населення творило державницькі об'єднання незалежні від кімерійців, а далі і скитів, які панували на українських степах від половини VII століття до Хр.

3) Там же, стор. 11-14.

4) Там же, стор. 14-16.

5) Там же, стор. 16-18.

6) Там же, стор. 19-20 і 31-33.

7) Там же, стор. 20.

У світлі цього Хотівське городище на території сучасного Києва належить слов'янському населенню, що пізніше стало базою населення Руси. Хотівське городище є прямокутником, 600 метрів на 500 метрів, приблизно 30 гектарів. Поселення датується бронзовим наконечником стріли скитського типу VI стол. до Хр., а існує до IV-III стол. до Хр. Подібне городище маємо теж на південній околиці Києва у селі Ходосівки. Так само маємо у Києві поселення підгорцівського типу, зокрема на Замковій горі. Ці поселення не укріплені, а на Замковій горі знайдено античний світильник V-IV стол. до Хр., що свідчить про торгівлю на території Києва з грецькими колоніями⁸.

Укріплення пов'язані з будівництвом великих оборонних споруд, Зміювих Валів, які за Б. Рибаківим є обороною проти скитів.

У III стол. до Хр. зароджується зарубинецька культура, основна територія якої майже повністю відповідає території історичної Руси, землі Полян, як вона відбита в літописі і описана М. Грушевським на базі поданих літописних даних. Єдина поправка є у південній границі. Тут кордоном є не річка Рось, а басейн річки Тясмин. За часів М. Грушевського, а останнє видання дотичного тому його історії України-Руси, з'явилося у 1913 р., зарубинецька культура, що була відкрита В. В. Хвойкою у 1899 році, була майже невідома.

Співпадання території основної частини зарубинецької культури і території Руси, чи землі Полян в X-XI стол., за літописними даними цілком не є випадкове, а свідчить, про виняткову стабільність території вузької найдавнішої Руси від III стол. до Хр. до XII стол. після Хр., коли, як це стверджує М. Грушевський, назва Русь, описує так саме українські землі в державі Київської Руси⁹.

Основною територією зарубинецької культури є Подніпров'я — від вливу Ірпеня в Дніпро до вливу Тясмину, на Правобережжі. Саме на цій території і маємо найхарактерніші поселення та могильники цієї культури¹⁰.

Територія основної площі черняхівської культури, яка створилася півтисячоліття пізніше і в загальному перебрала територію зарубинецької культури, але поширена на майже усю Україну (за винятком південносхідних степів), майже повністю покривається з основною територією зарубинецької культури, а теж і територією історичної Руси-України. Ця основна територія черняхівської культури показує лише більшу щільність населення на західному пункті класичного трикутника у районі Бердичева¹¹.

8) Там же, стор. 21-23.

9) Грушевський: *цит. пр.*, стор. 117.

10) Див. мапу ч. 1, «Пам'ятки зарубинецької культури Середнього Придніпров'я», у С. В. Максимов і В. П. Петров, «Зарубинецька культура», у *Археологія Української РСР*, т. III, Київ, 1975, мапа поміж стор. 16-17; теж там же, стор. 23.

11) Див. мапу ч. 2, «Пам'ятки черняхівської культури та культури карпатських курганів», у С. В. Махно, «Черняхівська культура», у *Археологія Української РСР*, т. III, Київ, 1975, мапа поміж стор. 48-49.

Дослідниця Є. В. Махно так описує територію основної площі черняхівської культури, яка триває до V стол. по Хр., спершу говорючи про цілу територію тої культури:

»У межах цього масиву помітно виділяються пам'ятки лісостепо-вої частини Середнього Подніпров'я, що посідає центральне місце. Їх характеризують споруди з чітким функціональним членуванням, а керамічний комплекс складається майже виключно з гончарного посуду. Пам'ятки районів, що оточують центральний, відзначаються наявністю великої кількості ліпного посуду, що часто переважає над гончарним і є своєрідним у кожному з окремих районів«¹².

Таким чином бачимо, що територія давньої Русі є стабільною на тепер через 8 століть.

У вивченні пам'яток V-IX стол. найкраще зрозуміємо ситуацію вивченням знахідок речових скарбів, окремих поховань та прикрас того часу. Знову виділяється вже нам знайомий трикутник, де одна сторона це Дніпро, трохи вище Києва і до гирла Тясмину. На захід основна територія простягається до джерел Росі. Так само подібна ситуація виринає з розподілу міст та городищ Київської Русі, де провадилися археологічні розкопки¹³.

Тут зрозуміло виринає вже літописна Русь, проваджена до V стол. по Хр.

Отже, бачимо, що історична спільнота Русь, що відповідає землі Полян та Київщини, склалася ще у III стол. до Хр., майже півтора тисячоліття перед літописними даними.

Археологічні дані, через які ми тепер знаємо, що південні кордони історичної Русі простягалися поза Рось на більше як 100 кілометрів на південний схід по Дніпрі і включали басейн Тясмину допомагають до визначення походження назви Русь для згаданої території, з Києвом на чолі.

Ще Кройника невідомого автора з початку XVII стол., знана як Густинський Літопис, поміж різними здогадами »чесо ради наш народ Русю наречеся«, подає, що це виводять »инья отъ рѣки глаголемыя Рось«. М. Грушевський щодо цього питання пише:

»Очевидно 'Русь' було спеціальне ім'я київської околиці, Полянської землі, і як всі проби вивести руське ім'я від інших чужих народів, північних і полудневих, не удаються досі, то приходиться вважати його просто тубільним споконвічним іменем Київської околиці. З тим звертає на себе увагу созвучність цього імені з тутешньою річкою Росею, найбільшою рікою (після Дніпра) Полянської землі«¹⁴.

12) Там же, стор. 76.

13) Див. мапу ч. 5, »Речові скарби, окремі поховання та знахідки прикрас, V-IX стол.«, та мапу ч. 6, »Давньоруські міста і городища, на яких провадилися археологічні розкопки«, у А. Т. Сміленко, »Культура східних слов'ян другої половини I тисячоліття. Середнє Подніпров'я«, у Археологія Української РСР, т. III, Київ, 1975, мапи поміж стор. 96-97.

14) Грушевський, цит. пр., стор. 192-193, 193н.

Але беручи під увагу, що сам М. Грушевський подає річку Рось як південний кордон Руси (на базі літопису), робить цей аргумент менше переконливим. Одначе з поширенням території Руси на південь на базі археологічних знахідок, басейн Росі стає центральним для Руси, від III стол. до Хр. аж до близько-літописних часів. Аргумент про пов'язання назви річки Росі та краю Руси стає більш переконливим.

Треба зазначити, що на території Руси маємо не лише річку Рось зі созвучною назвою, але теж і її притоки, Роставиця, Росава, Роська, Роток, Гороховатка та інші, зі созвучними назвами. Ці річки порозкидані на великій території. Роставиця впадає в Рось близько 140 км по Росі від Дніпра, Роська близько 250 км від Дніпра. Є неправдоподібним, щоб населення при окремих притоках назвало свої річки такою великою кількістю назв з назви річки Росі.

Пояснюємо повстання назви річки Рось та її п'яти чи більше приток саме тим, що нарід який заселявав басейни всіх цих річок називав себе і свою територію Руссю. Отже назва Русь така є, як це стверджував М. Грушевський, тубільна і споконвічна, і найправдоподібніше іде назад до часу формування стабільної історичної території Руси, III стол. до Хр. або й раніше.

У вивченні створення і раннього розвитку Києва ми зразу зустрічаємося з незвичним фактом. У зарубинецьку добу Київ постає перед нами як група поселень на невеликій території, зв'язаній ярами та малими річками, що відповідає Старому містові літописних часів, та як гніздо поселень, порозкиданих через цілу територію сучасного Києва, коло 15 км по течії Дніпра.

Погляньмо на основний Київ у вузьких кордонах. М. Ю. Брайчевський пише:

«Безпосередніх попередників Києва можна вбачати головним чином в поселеннях, розташованих в частині так званого Старого міста (Старокиївська гора, район Львівської площі, Замкова гора, Поділ і прилеглі райони). На жаль, залишається відкритим питання про наявність в цей час поселення на горі Щекавиці... на якій досі ніяких археологічних досліджень не проводилося»¹⁵.

П. П. Толочко теж описує повищу територію, але щодо черняхівських часів, як «один центр». Він описує його, як «найбільш зручний в топографічному відношенні вузол Київської території, зв'язаний системою ярів і річок (Киянка, Глибочиця) з виходом до Дніпра»¹⁶.

Зарубинецьке поселення знаходиться на Андріївській (Старокиївській) горі, де у літописні часи була центральна частина Києва. Культурний шар має типову зарубинецьку кераміку. Так само знайдений могильник пов'язаний зі згаданим поселенням. Час поселення є від грані століть народження Хр., але нема при-

15) Брайчевський, цит. пр., стор. 45.

16) П. П. Толочко: *Історична топографія стародавнього Києва*, Київ, 1970, стор. 39-40.

чини не прийняти ту саму дату як і до поселення на Княжій горі, що є II стол. до Хр. Знахідки могильника показують, що поселення тривало цілу першу половину I-го тисячоліття по Хр.¹⁷

На Княжій горі (Киселівці), на північ через яр від Андріївської гори, маємо культурний шар від II стол. до Хр. до половини I-го тисячоліття по Хр. з зарубинецької культури, з черняхівським епізодом у II-III стол. по Хр. Поміж знахідками маємо два відламки античної амфори пізньогелленістичного типу з останніх століть до Хр., а теж мідну монету римської республіканської доби, карбовану у 200 р. до Хр. Останні свідчать про ранні комерційні зв'язки¹⁸.

Як вже зазначено, нема жодних знахідок на Шекавиці, далі на північ. Натомість Поділ, від гір в напрямку Дніпра та на північ подає важливі відомості. Маємо знахідки монет I стол. по Хр.¹⁹. Зокрема важливою є знахідка великого поселення на Подолі в Оболоні, що повстало у I стол. до Хр.

Поселення на Оболоні було зарубинецьке. Саме поселення знаходилося на правім березі літописної річки Почайни, якої гирло при Дніпрі було гаванню для Києва за літописних часів, а напевне теж і за зарубинецьких часів. Площа поселення була великою на той час — 25,000 кв. м. Розкопано 60 приміщень і безпропорційно велику кількість господарчих ям (мілких погребів) — 900 у кількості. Знайдено понад 25,000 уламків посуду та невелику кількість уламків привозних античних амфор, які свідчать про торгівлю з грецькими колоніями. Знайдено багато залізних предметів, ножів, серпів, шил, бритв, гарпунів, рибальських гачків, шпор, а так само і бронзові предмети, головні прикраси. Поселення існувало від I стол. до Хр. до I стол. після Хр.²⁰.

Для в'яснення кількості населення на Подолі погляньмо на найкраще досліджене зарубинецьке поселення, що існувало на Пилипенковій горі у Каневі. Дослідники прийшли до висновку, що там на меншій території (понад 15,000 кв. м.) жило декілька сот людей. Там було досліджено 40 приміщень і 100 господарських ям — погребів, зв'язаних з ними. Отже на одне мешкання припадало 2-3 погребі для господарських потреб. Якщо на Подолі співвідношення поміж погребами та мешканнями є подібне, то загальна кількість будівель мала б бути понад 300, в той час, як дослідники у Каневі вичислюють загальну кількість нерозкопаних і розкопаних приміщень на близько 150, а його населення як »кількасот осіб«²¹.

17) Брайчевський, *цит. пр.*, стор. 28-29.

18) М. Ю. Брайчевський: »Список знахідок римських монет на території Української РСР і Молдавської РСР«, у його ж *Римська монета на території України*, Київ, 1959, ч. знахідки 244, стор. 142. Далі це джерело цитоване як »Список«; теж М. Ю. Брайчевський, *Коли і як виник Київ*, Київ, 1963, стор. 31-33.

19) Брайчевський, *цит. пр.*, стор. 31-33.

20) С. В. Максимов, В. П. Петров, *цит. пр.*, стор. 14.

21) Там же, стор. 13.

Окремі приміщення були малі, 12 до 20 кв. м., в додатку вони прямокутні, скажім 3×4 м. чи 4×5 м.²² Але все таки важко визначити кількість мешканців однієї хати менше ніж одну сім'ю, яку на той час важко вважати меншою ніж 5-6 осіб (чоловік і жінка, 2-3 дітей, один з батьків). Тому цифру деяких дослідників, які подають 3-5 осіб на хату, ми вважаємо зниженою²³.

Отже на нашій базі ми подаємо поселення на Київському Подолі близько 1,500 осіб. На базі нижчого окреслення мешканців окремого приміщення, ми маємо для поселення Подолу (на Оболоні) близько 1,000 осіб.

Деякі дослідники подають як середню населення зарубинецьких поселень як до кількасот осіб, подаючи населення для Пилипенкової гори як 200-400 осіб²⁴.

На Подолі так само були знайдені неодноразово римські монети з I-го стол. по Хр. що свідчить про комерційну діяльність того часу²⁵, та зрозуміло про поселеність Подолу у часи грані тисячоліть народження Христа, а точніше (за датуванням поселення на Оболоні) у I стол. до Хр. Мусимо згадати що в поняття Подолу ми тут включаємо і Куренівку, де у великім скарбі теж знайдено монети з I-го стол. по Христі²⁶.

Дотепер ми оглянули знахідки щодо поселень вужчого Києва у площах Андріївської гори, Княжої гори та Подолу. А тепер поглянемо на четверту, археологічно засвідчену ділянку Києва у часи перед народженням Христа, а це є літописний Копир'ів кінець, що відповідає районуві Львівської площі.

Деякі дослідники стверджують існування зарубинецького поселення в районі Львівської площі²⁷. Недалеко, зараз таки поблизу Покровського монастиря, знайдено римський республіканський ас з 200 р. до Хр. (хоч є сумніви, чи йдеться про ту саму монету, про яку згадувано на Княжій горі)²⁸.

Ми розглянули поселення, які в принципі можна починати з II-го стол. до Хр., але які цілком добре визначені у I стол. до Хр. Ці чотири поселення є топографічно пов'язані між собою, і за винятком Подолу могли бути сполучені (поміж кожними двома) ходом може з півгодини, але менше як годину. Хід до Оболоня на Подолі берегами Глибочиці та Почайної не міг бути довший як 1 до 1½ години з Гір.

22) Там же, стор. 14. Ідеться про хати на Оболоні.

23) Там же, стор. 18.

24) Там же, стор. 18.

25) »Список«, ч. зн. 256, стор. 142; теж М. Ю. Брайчевський, Коли і як виник Київ, Київ, 1963, стор. 33.

26) »Список«, ч. зн. 240, стор. 141; теж М. Ю. Брайчевський, Коли і як виник Київ, Київ, 1963, стор. 35-36.

27) Максимов і Петров, *цит. пр.*, стор. 17; там же, див. мапа ч. 1, поміж стор. 16-17.

28) »Список«, чч. зн. 244, 250а, стор. 142-3; теж М. Ю. Брайчевський, Коли і як виник Київ, Київ, 1963, стор. 37, 37а.

Це саме і є Київ у I стол. до Хр. Яке його поселення? Ми визначили поселення на Подолі (Оболоні) на приблизно 1,500 осіб. Взявши окреслення на 400 осіб на інші три описані центри, матимемо населення міста Києва на I стол. до Хр. близько 2.700 осіб. Якщо ми візьмемо нижчі цифри для поселень інших згаданих дослідників, то матимемо 600 осіб для поселень поза Подолом і щонайменше близько 400 осіб для великої ділянки на Подолі, отже близько 1,000 осіб.

Беручи середню цифру, ми можемо окреслити населення Києва біля 2.000 осіб. Тут підкреслюємо, що ідеться лише про дуже вузьку територію Києва, що напевно була провідним центром усього ширшого Києва та дальшої периферії землі Русів. Натомість існування меншого гнізда — Канева — може означати, що на півдні існувала провінційна частина Руси, під керівництвом Києва, хоч є можливе, що ця частина мала власне керівництво.

Досі ми говорили лише про центр території Києва, який можна перейти за 2-3 години пішки. Але, як ми вже згадували, дані поселення були лише внутрішнім ядром цілого сконцентрованого гнізда поселень кругом того ядра, що характеризує природу двох центрів зарубинецької Руси — Києва та Канева.

Вже тут зазначимо, що жодні джерела не дають найменшої причини твердити, що підняття Києва як провідного центру цілої давньої Руси повстало наслідком боротьби проти південного центру ранньої Руси, Канева. Перевага Києва на всю ранню Русь вже ясна у час бурхливого мирного розвитку Києва у II стол., де провідну роль грали стратегічні і торговельні переваги Києва над Каневом, а з тим певно і культурні, через розріст прямого контакту з Середзем'ям.

Тепер поглянемо на гнізда поселень, які можна розглядати як пригороди центрального ядра міста Києва — Гори, Поділ та Копир'їв кінець, але ззовні Київ міг розглядатися лише як більше поселення, ядро з пригородами. На дальшій периферії Київщини поселення розкидані більш широко, з іншим гніздом при Каневі.

З пригородів поглянемо найперше на район Печерська та Липок. При розкопці фундаменту церкви Спаса, у літописному пригороді Києва, Берестові, знайдено уламки зарубинецької кераміки, а теж знайдено зарубинецькі уламки при земляних роботах на розі Олександрівської вул. та Кріпосного завулку. Біля будинку Старого Арсеналу знайдено скарб з 80 монет, включно зі срібним динарієм римського імператора Августа (27 р. до Хр. — 14 р. по хр.)²⁹. Отже, зарубинецьке поселення існувало на Печерську, на грані століть народження Христа.

Ще інше поселення маємо у Лук'янівці (де знайдено теж римський світильник)³⁰. Сліди зарубинецького поселення маємо на Пріорці в урочищі Кристєрова горка³¹.

29) «Список», ч. 251, стор. 142; теж М. Ю. Брайчевський, *Коли і як виник Київ*, Київ, 1983, стор. 38.

30) Брайчевський, *цит. пр.*, стор. 42; теж Максимов і Петров, *цит. пр.*, стор. 17.

31) Брайчевський, *цит. пр.*, стор. 42.

У долині Либеди маємо зарубинецький могильник в районі Чоколівки на правім березі, а теж знайдено поховальну урну біля Батиевої гори на лівім березі Либеді, що може свідчити про додатковий могильник. Зарубинецьке поселення було теж на Либеді³². Рівнож маємо поселення і могильник у Пирогові³³, поселення у гирлі Віти (район Чапаївки) та поселення у Юрковицях³⁴.

Особливо цікавий могильник на Багриновій кручі Дніпра, на південь від Либеді, біля села Корчуватого. Він напевне був пов'язаний з якимсь невідомим зарубинецьким поселенням. Було досліджено 101 поховання. Могильник датується привезеною амforoю (III-II стол. до Хр.)³⁵.

Було зарубинецьке поселення на лівім березі Дніпра, де у Микілівській Слобідці знайдено зарубинецьку кераміку, а теж і деінде³⁶.

Отже на периферії маємо зарубинецькі поселення з III-II стол. до Христа, а решта на грані століть I стол. до Хр. та I стол. по Хр. Отже маємо поселення на Печерську, у Лук'янівці, Пріорці, у долині Либеді (можливо два), у Пирогові, Чапаївці, Юрковицях, поселення зв'язане з могильником біля Корчуватого та у Микілівській Слобідці. Маємо 9-10 поселень поза ядром Києва. По низькому середньому населенню (200 осіб), це дає нам близько 2.000 осіб на периферії, а по вищому, близько 4.000 осіб. Взявши середню цифру, ми можемо окреслити населення периферії, до Христа, як 3.000 осіб.

З цього визначаємо населення цілого Києва, ядра та периферії на приблизно 5.000 осіб на час зарубинецької культури, III стол. до Хр. — I стол. по Хр., з тим, що на I стол. до Хр. переважаюче число, а найвірніше усі з цих поселень вже існували. Це тому, що якби поселення було засноване у I стол. по Хр. воно ледве чи залишило б сліди за такий короткий час, що обмежений в загальному кінцем I стол. по Христі.

Київ на час перед Христом мав серйозну торгівлю з Середзем'ям, мав свою керамічну продукцію та іншу продукцію, а також велике населення на 5.000 осіб.

Для порівняння подамо, що населення Лондону перед приходом римлян і під час їхньої окупації (I стол. по Хр.) було менше за Київ. Це теж відноситься до раннього Парижу та багатьох інших центрів у Західній Європі поза вужчою римською імперією.

Таким чином місто Київ повстало у II-I стол. до Хр.; ядро і периферія основані майже одночасно. Звернім увагу, що Корчуватський могильник за Либеддю, заснований у III-II стол. до Хр. як і поселення у ядрі, на Княжій горі (II стол. до Хр.) з тою можли-

32) Там же, стор. 42-43; Максимов і Петров, *цит. пр.*, стор. 17, теж мапа ч. 1, поміж стор. 16-17.

33) Брайчевський, *цит. пр.*, стор. 41-42; Максимов і Петров, *цит. пр.*, стор. 15, 17, теж мапа ч. 1, поміж стор. 16-17.

34) Максимов і Петров, *цит. пр.*, стор. 17; там же мапа ч. 1, поміж стор. 16-17.

35) Там же, стор. 17; Брайчевський, *цит. пр.*, стор. 39-41.

36) Брайчевський, *цит. пр.*, стор. 43; теж Максимов і Петров, *цит. пр.*, мапа ч. 1, поміж стор. 16-17.

вістю, що периферійний Корчуватський могильник навіть старший за Андріївське поселення. Це ще одна причина, чому мусимо розглядати Київ у ширшому значенні (ядро і периферія) як дійсне місто Київ, а не лише ядро Гір, Подолу та Копир'їв кінець.

Все це кидає певне світло на конституцію Києва та Русі III стол. до Хр. — I стол. по Хр. Територія Русі розділяється на північну, Київську сторону, яка у літописні часи описується як «лісова сторона», та південну сторону, де переважає поле і рівнина. За літописцем «чисте поле» за Стуглою — отже у басейні Росі та далі³⁷.

У південній стороні маємо гніздо поселень на Канівщині, але це гніздо є менш чисельне, а саме головне, його ядро складається лише з двох поселень у Каневі, Пилипенкова гора та Гора Московка³⁸. Ядро Києва має чотири чи п'ять поселень (якщо додати Печерське поселення) на багато більший поєднаний території.

Київ завдячує своє провідне становище в великій мірі своєму положенню, що забезпечує йому стратегічну перевагу, контролю над рухом на Дніпрі. Ґрунт та природа на Київщині надаються і до мішаної економіки хліборобства, скотарства, мисливства і рибальства, що характеризує агрикультуру Русі у зарубинецькі часи.

Отже, Київ займає провідне становище на Русі, зокрема на північній стороні; Канівське гніздо представляє найвірніше південний провінційний центр. У пізнішій черняхівській культурі, Київ вже повністю переважає. Поселення на Пилипенковій горі у Каневі зникає у I стол. по Хр. Канів не виділяється за черняхівської культури.

Погляньмо тепер на Київ з конституційної точки зору, настільки наскільки ми можемо судити з існуючих інформацій. У ядрі Києва ми маємо 4-5 невеликих районів з поселеннями, з яких лише один має доступ до Дніпрового русла та природної гавані гирла Почайної, звідки античні предмети та гроші йшли до ядра та до решти Києва. Вже той факт, що гавань відірвана від багатьох районів — а гирло Почайної було гаванню Києва і у літописні часи — мусить означати, що Київ мав якийсь центральний уряд, який нормував доступ до торгівлі декількох поселень.

Також співвідношення між поселеннями було в загальному гармонійне, що бачимо з довгого існування окремих поселень (Замкова гора, Оболюнь), та великої кількості поселень (4-5), які не віддалені від себе далі ніж година ходу.

37) Грушевський, *цит. пр.*, стор. 189, 189н.

38) Мапа ч. 1 у Максимов і Петров, *цит. пр.*, поміж стор. 16-17; теж стор. 17.

(Закінчення буде)

Богдан ЛІВЧАК

»... ЦАРЕВІ МОСКОВСЬКОМУ КОНЯ НАПОЇЛА...«

(Закінчення, 2)

30 травня граф Орлов і генерал Дубельт, зібравши всіх братчиків в одній залі, оголосили їм царські присуди. Кара Шевченка була найтяжча.

Того самого дня Шевченка перевели до військового арешту. Там він написав одну з найсильніших своїх поезій — «Понад полем іде». Це був страшний гимн вічному переможному походові смерті. Кінцеві слова цієї поезії:

»І мене не мине,
На чужині зотне,
За решоткою задавить...
Хреста ніхто не поставить
І не пом'яне!«

Не була це якась резигнація — у тяжких рефлексіях цього вірша відбивалася лише свідомість страшної національної поразки. Значна частина найвидатнішої й активної української молоді, якщо не назавжди, то надовго була відірвана від можливості вести будь-яку працю над відродженням свого народу, над відбудовуванням його культурних багатств, над ширенням ідеї «братства і любови». Це була страшна катастрофа.

Ці дві поезії були першою відповіддю Шевченка на царську заборону писати.

Коли слідство було закінчене, то граф Орлов подав цареві Миколі I «доклад» із висновками про ролі кожного з обвинувачених, зазначаючи й висоту кари, яка кожному належить.

В перших рядках того «докладу», який відносився до Шевченка, було висловлено здивування, що Шевченко не уважав за вказане бути вдячним царській родині, яка причинилася до його викупу з кріпацтва, а складав українською мовою вірші найбільш бунтівничого змісту. У них він плакав над вигаданим поневоленням України і наголошував славу гетьманського правління й давню вільність козацтва.

З дальшого змісту «докладу» можна поробити деякі висновки і на сьогоднішні дні, бо це є та сама поліційна система, яку тут чи там дещо змодифікували. Зараз ми читаємо звіти в пресі із судових процесів, які відбуваються над нашими нескореними братами і сестрами у московському царстві сатани і бачимо ту саму однаковість тоді і тепер: про слабі характери, які підпадають пропаганді, про «вигадане поневолення України», «вигадане блаженство часів Гетьманщини» в минулому, чи тепер в часи «народної

республіки». Тоді засудили Шевченка й інших за думку про «можливість існування України як окремої держави», а сьогодні це саме, хоч їх «конституція» дозволяє «вплоть до отделения».

Найважливіше «ствердження» тоді і зараз; як Шевченко, пишучи ці «бунтівничі» вірші, захоплювався своїм власним «зіпсуттям», так і зараз наші борці за правду підпадають якомусь «зіпсуттю», тому їх замикають до психушок. Шевченко був остільки щасливий, бо тодішні царі ще психушок не придумали.

З «докладу» графа Орлова бачимо, що московська жандармерія була переконана, що Шевченко не належав до того, як вони називали, Українсько-Слов'янського Товариства, але діяв окремо.

Про наставлення Т. Шевченка супроти Кирило-Методіївського Братства була вже згадка раніше. Не в усьому Шевченко погоджувався з братчиками.

Історія показувала і зараз вказує, що братчики мали наївні погляди, мовляв, Москва, позбудеться свого деспотизму, а Польща свого шляхетсько-панського устрою, тоді не буде претенсій на верховодство над іншими слов'янами.

Московський панславизм перемінився у панрусизм, а поляки не визбулися і до сьогодні панування від «моря до моря».

А Шевченко писав:

Братерська наша воля
Без холопа і без пана
Сама собі у жупані
Розвернулася весела.

Отож цар Микола I і його уряд стали віч-на-віч із українською проблемою, яка гейби для всіх москалів не існувала. Прийшло протверезіння, що український сепаратизм ще не погребаний. Треба вжити всяких заходів, щоб спинити цю небезпеку.

Граф Орлов висловив тоді думку, що в час розкриття справа «безсумнівно на десятки літ зміцнить на Україні спокій, що міг бути порушений». При тому він писав, що, мовляв, ідеї панславизму плачуть і московські слов'янофіли, але вони працюють в інтересах Московщини, на користь її могутності, себто московські панслависти — це панрусисти.

А що ми бачимо сьогодні? Хто є ті всі московські дисиденти на чолі з Солженіциним і Сахаровим? Був час, коли Солженіцин називав нас, українців, «братами» (лапки мої, — Б.Л.).

Яке теляче захоплення викликавав він серед наших «реалітетників», скільки чорнила зужила «Свобода», чи пак, її редактори, віддані прихильники «братерства» зі Солженіциним — гай! гай!

Владимір Буковський деклямував про референдуми чи плебісцити, але московська єдиноділимська мафія їх усіх загнуждала. Старий історичний панрусизм усе пожер.

Є ще два москалі, які пропагують деколонізацію Московії, але вони не можуть поширити своїх поглядів на інших росіян.

»В Києві ж і в Україні, — писав Орлов, — слов'янофільство обертається в українофільство. Там молодь з ідеєю об'єднання слов'ян поширює думки про відреставрування мови, літератури й звичаїв в Україні, доходючи навіть до мрій про повернення часів вольностей і Гетьманщини.

Наставлені царські намісники в Україні, дістали наказ стежити за тим, чи далі поширювані твори Шевченка й інші »бунтарські твори«.

У цілій тій суматосі із виявленням Кирило-Методіївського Братства виринув знову В. Белінський, переконаний централіст-русифікатор, найбільш ворожий критик Шевченка. На вічну ганьбу собі, він писав своєму приятелеві Анненкову: »Довідувався я про Шевченка і справді переконався, що поза релігією віра — річ нікчемна«.

Нагадавши Анненкову думку Бакуніна про те, що Шевченко »людина поважна і прекрасна«, Белінський казав далі: »Віра робить чуда, вона робить людей з ослів і дубин, значить, вона може і з Шевченка зробити мученика за волю, але здоровий розум повинен бачити в Шевченкові осла, дурня й »пошлеця«, а до того ще й гіркого п'яницю, з хахлацького патріотизму охочого до горілки«.

Оповівши про те, як цар сміявся з одного Шевченкового пасквілю, а обурювався на другий, де дотеп був звернутий проти цариці (мова тут про »Сон«, де Шевченко змалював сатиричні портрети царя і цариці), Белінський додав таке: »Я не читав цих пасквілів і ніхто з моїх знайомих їх не читав (а це між іншим доводить, що вони зовсім не злі, а лише дурні?!), але я певен, що другий пасквіль, мабуть, занадто гидкий«. »Шевченка, — писав він далі, — заслали на Кавказ солдатом. Мені не шкода його, коли б я був суддею, я покарав би не гірше. Я маю особисту відразу до таких лібералів! Це вороги всякого поступу. Своїми зухвалими дурницями вони дратують уряд, роблять його підозрілим, і викликають гострі заходи, згубні для освіти і письменства«.

Далі Белінський оповідав про ті прикросі, що зустріли цензорів Кулішевої »Повісти про український народ« і про те, як взагалі почала тоді лютувати цензура. От, що роблять ці скоти безглузді ліберальчики! Ой уже мені ті хахли! Культивують лібералізм в ім'я галушок і вареників із свинячим салом«.

На такому ідейному рівні стояв цей прославлений московський »западник«!

І не тільки цей один »западник« »подвизався«. Інші московські »слов'янофіли« також хвилювалися. »Аполітичний« К. Хом'яков писав у листі до Самаріна: »Українців, як видно, заразила політична дурість«.

Не знаючи, в якій мірі злочинним було їх »заблуждение«, Хом'яков нарікав на їх нерозум, бо »час на політику минув«.

Та, чи не навряд, в Україні не так воно виглядало. Царський присуд викликав здоровий відрух.

Шевченко в 1843-47 роках об'їхав майже цілу Україну, скрізь нав'язував знайомства. Свої нелегальні твори (себто ще недруковані) він не тільки давав читати й переписувати, а навіть декламував їх не раз прилюдно, а його друковані твори знав мало не кожен освічений українець.

Костомарова і Куліша також поголовно знали освічені верстви українського народу.

Кілька днів після арешту Костомарова і Шевченка, в Києві появилася на мурі дому »проклямація«, яку поліція зняла. Там було написано:

»Браття! Настає велика пора, коли маємо нагоду змити ганьбу, нанесену попелові наших батьків, нашій рідній Україні підлою рукою вічних ворогів наших. Хто з вас не підійме руки на велику справу? За нами Бог і добрі люди, вірні сини України, вороги кацапів«.

На дорученій копії цієї проклямації московський цар 26 квітня 1850 року написав: »Явна робота тієї самої пропаганди з Парижа«, цій роботі на Україні не вірили ми довго, а тепер не можна щодо неї сумніватися і слава Богу, що так відкрилася«.

Із того, що дотепер сказано, бачимо, як сприйняли творчість Шевченка наші любезні сусіди. Московський цар, хоч сміявся із пасквілю написаного Шевченком, не завагався дописати на докладі Орлова: »Під найсуворіший нагляд, з заборonoю писати й малювати«.

З якою московською нахабністю поставився до засуду Шевченка В. Белінський і вся україножерна московська нечисть.

Чи можемо сьогодні сподіватися іншого ставлення до нас москвинів, вірних нащадків партократії з царських часів?

Знаємо, яке загальне захоплення зродилось серед українців і як поодинокі провідні члени української громади висловлювалися про Шевченка. Не було серед творчих українських сил нікого, хто б осуджував, чи гостро критикував Шевченка.

Таке щось сталося хіба аж за Драгоманова, який присвятив історіософічній теорії Шевченка досить багато праці, та тільки хіба на те, щоб її скритикувати й відкинути. »Позитивіст Драгоманів, підходячи до творів Шевченка із соціалістичною міркою, відкинув у творчості Шевченка все те, що якраз складає найвласливішу, питому вагу її і весь чар глибинності і вічності в його поезії«, — так писав Леонід Білецький.

А ця гейби потягнена з клубочка нитка дає змогу і нагоду всяким московським послідовникам і непослідовникам белінських, а також московським і москвофільським марксистам, теревенити всякі небелиці про неясності у поезії Шевченка.

Де шукати причини такого наставлення Драгоманова до Шев-

ченка? Найкраще про це каже Драгоманів у своєму »слов'янському гимні«:

»Слов'янські землі! — Наша Вкраїна
Середня сестра поміж вами:
Нікому неправди вона не вчинила
І правди бажа між сестрами,
З північною Русю не зломим союзу,
Ми з нею близнята по роду«.

Вже від зародку таких думок бачимо, що не може не бути суперечностей між Шевченком і Драгомановим. Але маса збаламученої інтелігенції ставляє на недосяжний постумент автора того »гимну«, несучи його »братерсько«-плебейські думки в народ.

Цілком інакше писав про Тараса Шевченка Іван Франко:

»Він був сином мужика, і став володарем в царстві духа.

Він був кріпаком, і став велетнем у царстві людської культури.

Доля переслідувала його в житті, скільки лиш могла, та вона не зуміла перетворити золото його душі у ржу, ані його любови до людей в ненависть і погорду, а віри... у зневіру і песимізм.

Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті — невмирущу славу і всерозквітаючу радість, які в мільйонів людських сердець все наново збуджуватимуть його твори«.

Степан Смаль-Стоцький стверджує таке: »В Шевченка від самого початку його поетичної творчости на першому місці й пердусім стоїть Україна як цілість, доля-воля рідного краю, рідного народу, державно-політичне становище України в теперішньому відповідно до того, як було в минулому, що в його думках усе зосереджується не коло його особистого горя, коло його особи, а завжди коло України, коло її волі, коло її визволення.

Така була його поезія від самого початку — відмінна, зовсім відмінна від знаної йому своєї і чужої поезії, і свідома свого завдання«.

Ось так по-коротці декілька голосів про постать Шевченка, Кобзаря України, який закликав живих і ненароджених ще земляків творити свою рідну хату... без холопа і пана.

»Та, встоятись не було сили«, бо знайшлися шашелі, які знищили цю новобудову.

Були це нащадки Драгоманова, цього »ліберала«, який закликав не ламати союзу з північною Руссю.

І вони всі, ті винниченки і ко., веліли продовжувати цей »близнючий« союз.

Винниченко писав: »Самостійництво я уважаю тією ідеєю, котра виходить швидше з розпуки, з мрій, з емоцій її прихильників, а не з об'єктивної можливости й необхідности«. І далше: »Тепер, коли в демократично-федеративній республіці Росії розкриваються перед кожною нацією такі широкі, так захоплюючі перспективи творчости, розвитку й багатства, ніяких орієнтацій крім

федеративно-республіканської Росії нема й очевидно не може бути«!

Так цей провідний член Центральної Ради на спілку з москалем Оберучевим намагався роззброювати українські військові частини, які останками сил боронили Бахмач і Чернігів і вилувлювати московських «бойцов», які «воювали за Рассею»... на українській землі.

І це тоді, коли в Петрограді 1917 р. на засіданні «Всеросійської Демократичної Наради», Керенський подав до відома, що Фінляндія, без згоди московського уряду, відкриває засідання фінляндського сойму, а стаціонована у Гельсінгфорсі частина імперської фльоти і війська, яке у великій мірі складалося з українців, заявили, що не допустять до того, щоб московські війська силою опанували фінляндську столицю. На цю звістку представники поневолених Росією націй зарагували оплесками.

Дальше Величко, один з українських делегатів, просив затвердити статут для Генерального Секретаріату, ухвалений 16 липня 1917 року Центральною Радою, та приєднати решту українських губерній до тих п'яти, які визнавав українськими уряд Керенського.

Дійшло до нечуваного вереску москалів, прямо ціла заля (1.700 делегатів) почали божевільно кричати, лаяти, ганьбити, проклинати українців-«шовіністів», особливо було чути серед страшного галасу, стукоту ніг і стільців... вигуки: «Кавказ, московскую губернію заберіть собі! Сибір також ваша. Досить! Пашол вон«!

Дальше Кедровський описує, що зверху в ложі «патріотичні» москалі почали плювати вдолину і викрикувати: «А в Якутскую область не хатіте?! Є-ей! Вон! В Якутскую область пашлі-і!»

Сьогодні нема ні Керенського, ні його «демократичних» соратників. Завалив він царат, та і його повалили.

Осталася тільки «партократія», та сама, що була за Андрія Боголюбського, за князів Каліт, царів Микол, Петрів, Катерин, ця сама, що і за цих червоних царів, яких полчища воювали і воюють за Рассею по усіх усядах, навіть до Афганістану зайшли.

Ми тут у вільному світі маємо змогу чути всякі кличі про перебудову сучасного московського царства. Сюди у вільний Західній Світ прийшло вже багато представників московського народу, які обіцяють «золоті груші на вербі». Нема потреби їх усіх поодинокі, чи групами вичислювати, бо вони всі тим самим миром мазані.

Одно ми мусимо ствердити, що нам, українцям, аж ніяк не по-дорозі з ними.

Та є поодинокі особи, чи малі групки серед українців, які прямо уважають собі за честь співпрацювати з тими любезними «сусідами».

Великого розголосу наробила справедлива резолюція УККА в справі «партократичної концепції ген. П. Григоренка».

Де кілька завваг до цієї резолюції УККА.

Чи ж можна трактувати поважно людину, яка їде на двох кониках, гейби на арені в цирку.

А таке щось ми маємо змогу обсервувати у виступах ген. Григоренка, який, «як тожє українець», скаче на московським лошаті, беручи участь у московській демонстрації «за свободную Россию». Тоді годі дивуватися, що Григоренко заперечує голод в Україні з 1933 р.

Демонстранти несли трикольорові прапори з двоголовим орлом, а ген. Григоренко промовляв під цим прапором. Для кожного шануючого себе українця там не було місця!

Друга справа: чи можна взагалі брати поважно заяви П. Григоренка про його самостійницьку плятформу, а якщо так, то хіба таку, яку ще Керенський визнавав — п'ять губерній. А яку озвірілість викликала заява українського делегата в Петербурзі ще в 1917 р.?

Третя справа: чи взагалі можна говорити про Гельсінську Групу поза межами України? Ще заки з'явився тут Григоренко, у Вашингтоні існувала така «гельсінська» група, яка за вершок своєї діяльності вважала «бомбардування» телефонами українців на Батьківщині, за якими московські слуги пильно стежили. Вислід із того такий, що всі ті, які в Україні брали участь у цих «розмовах», сьогодні догоряють у московських казематах.

До чогось такого «доборюються» теперішні «правозахисники», які намагаються вмовити в декого на Заході, що в Україні існує легальна опозиція.

Та це не те саме, що тут ген. Григоренкові можна свобідно «скакати» на московським лошаті.

Григоренко може собі підскакувати і на московській «тройке». Це його особиста справа. Але ніхто із зорганізованої спільноти не може погрожувати, що через Григоренка мусить прийти до двоподілу української спільноти. З того приводу не може повстати якась крамола, якийсь «бунт бабів».

Початком такої крамоли є стаття Остапа Тарнавського «По слідах Шевченкового слова» («Свобода» 15 березня 1980 р.). Кмітливий автор пояснює, що це «Невиголошена промова на святі Т. Шевченка».

Дочитавши статтю до кінця, я зрозумів, чому стаття «невиголошена». Не знаю, чи так безкарно міг би був О. Тарнавський на святі в честь Шевченка виголошувати промову з такими «високো-взнеслими» і «вишуканими» епітетами.

Ось вершок його поетичного творіння: «Тож треба хіба великого нерозуму, або пекельної провокації на міру самого Сталіна, щоб цю акцію оспорювати, та ще й пориватися з засудами її діячів»...

В 1975 р. була у «Свободі» стаття якогось М. Б., повна, як я сказав би, скигління м'якотілого інтелектуала. Написав я тоді листа до редакції. Дістав коротенького листа за підписом ред. Драгана: «Ми радо віддаємо місце різним поглядам. Проте, воліє-

мо не друкувати лайливих матеріалів з такими окресленнями як «квиління» і подібне. Лайка нікого не переконає».

Дозвольте запитати, панове, чи у «Свободі» є спеціальна табеля, на підставі якої редакція вимірює хто може лаятись на цілий регулятор, а кому «нельзя?!»

Щодо ген. Григоренка і його «соратників», а ще більше «соратниць», то можна сказати, що від початку їхнього приїзду накопичилося вже цілі гори усяких контрверсій. Дехто говорить, що Григоренко міняє віхи, але важніша справа з його душевним переродженням. Власне ці гори контрверсій стають якраз впоперек до цього. Найновіші його виступи в Мюнхені, а його «соратниць» в Канаді, викликають прямо огірчення. Тут треба додати, що і професор з Канади також тратить орієнтацію у жажливій московській дійсності в Україні.

Слід ще тут згадати його «Мемуари», про які пише С. Наумович в «Америці» з 15 липня 1980 р. Там читаємо: «Що ж вони там вчитують про українські справи? На жаль, небагато доброго, але багато помилкового, аж до образливого, так начебто писав їх не українець».

Прочитавши статтю п. С. Наумович, я прийшов до висновку: перше: Григоренко не міг дати цих «Мемуарів» до перегляду якомусь українцеві, бо це було б незгідне з його настановою до українців і до українства; друге: він так заабсорбований москвофільством, що його ество діє цілковито по лінії русских, себто москалів. У нього слово Україна, українець прямо не існує, він пише і думає про «мою країну» себто Московщину («Мемуари», стор. 561).

Тому нічого дивного, що він перший поклав свій підпис під покаянною заявою «Оглянься в каятті», а заяву скомпонували москалі.

Це вже друга заява: першу заяву «сделалі» московські «бдители» ще в 1977 р., та тоді не було кому цю заяву «деклярацію в українській справі» підписувати, чи її радше «одобрювати».

Я вже згадав про резолюцію УККА і назвав її справедливою. Вона не тільки справедлива, але ще у більшій мірі — своєчасна.

Правду писала «Свобода» з 14 лютого 1980 р. «Не робім приємности Москві, бо Україна й українці знаходяться в особливо трагічній ситуації».

Чи ж можна було колинебудь думати, що комусь з українців прийде в голову каятись за бандитські злочини Москви?!

Так виглядає, що того якраз Москва прагне, щоб її «граждани», випущені за залізну заслону, вибілювали її звірства.

Чи можуть бути тут якісь неясності? Чи може хтонебудь грозити розколом? Чи може хтось вимагати толерантности, про яку так напушено говорить опозиція? Чи може УККА толерувати такі разячі вихватки «гельсінських правозахисників»?

Треба з великою вдячністю і з респектом віднести до керівних чинників УККА.

Опозиція пише, що рішення УККА потрясло сумлінням української спільноти, а це власне навпаки. Престиж УККА якраз підвищився, коли керівні чинники УККА своєчасно і твердо зареагували на вихватки ген. Григоренка, відмовляючи йому попертя.

Москва не спить!

Справді, панове з опозиції, не робіть Москві приємности!

Тепер якраз треба одностайно стати. Не балакаймо про двоподіл. Редактор «Лиса Микити» за червень 1980 р. вже сокирою розрубав дерево, яке будьтоби символізує українську спільноту, а ред. І. Кедрин, замість відмовляти покуту за свої «вольні» і «невольні» провини, грозить розколом.

На цьому ще не кінець.

В 1978 р. в 10 ч. журналу «Культура» (Париж) була нотатка з Польщі, в якій пишеться, що в Польщі весь час нуртує думка серед старших і молоді про те, хто вимордував в Катинській лісі, біля Гнездова, недалеко Смоленська, понад 4.000 полонених польських старшин.

Польські партійні чинники «вияснили», що це зробили українські відділи з Українського фронту маршала С. Тимошенка.

Зараз ми чуємо, що всякі звірства, які доконували московські опричники в Україні під час останньої війни, що це робота «буржуазних націоналістів».

Так само за вказівками Москви поляки поширюють вістки, що це українці помордували польських старшин під Катинем. Завтра, чи пізніше та бандитська Москва вкаже також на «буржуазних націоналістів» як виконавців того страшного морду.

Саме тут треба одностайно стати!

Всі московські єдиноділимці, шовіністи і ще які б їм додати епітети, усі без виїмку верещать у світі нову блекоту, що московський народ не має нічого спільного з тією партократією, яка загарбує країну за країною разом зі своїми заушниками, як от «великим бородатим» з Гавани.

А ось про що співає Амальрик. Не про партократію, а про «російські струни». Цей «ангел» з московського «раю» і «ліберал» ось якої підтягає: «Він не може без хвилювання читати рядки Лермонтова», «Від Уралу по Дунай великою бурхливою течією і блиском осяяні — проходять полки». Тоді каже, що він відчуває, як глибоко в ньому відзиваються якісь «російські струни», у нього з'являються слюзи, хоч він знає, що ці московські полки творять зло, напр., окупацію Чехо-Словаччини.

Цікаво, які «російські струни» відзивалися б в Амальрика тепер, коли, майже кожного дня гине 25 «бойцов» у війні з партизанами в Афганістані. Це вже не Чехо-Словаччина.

З Амальриком перегукується інший московський хижак, маршал Горшков, який снує пляни, щоб московську морську флоту

пересунути також і на Тихий океан і там побудувати на Полінезійських островах (на острові Тонгатупо) велику військову базу.

Цей же московський хижак написав книгу «Морська сила держави». У нього будяться ще більш дзвінкіші «російські струни», як в Амальрика. Він пише: «Прапор советської фльоти повіває над океаном світу. Швидше чи пізніше Америка мусить зрозуміти, що вона не є більше хазяїном морів».

Горшков продовжує лінію московського імперіялізму, яку почали білі царі.

Весною цього року наш письменник Л. Полтава відвідав Аляску. В столиці Анкоредж знайшов цікаві матеріали. Це листування цариці Катерини II, цієї, за словами Шевченка, «голодної вовчиці». Ось що пише «голодна вовчиця»: «На шпанелі побачили ми готовий корабель з 80 гарматами, який у суботу, Бог дасть здоров'я (от бач, який вияв віри божої помазанниці, — Б.Л.) спустимо на воду, біля нього інший готовий на 66 гармат, біля нього фрегат на 55 гармат також готовий». На початку листа згадує вона про казарми шести полків. Лист з Херсону.

Закінчуючи ще інший лист, цариця пише: «З цими думками і не з малою втіхою написавши це вам, лягаю спати, бачучи сьогодні на власні очі, що я не завдала шкоди, а принесла надзвичайну користь для своєї імперії».

Ось тут навіть сліпий намацає ті «російські струни», про які згадує Амальрик. Всі вони не завдають шкоди, а приносять надзвичайну користь для московської імперії.

У «Свободі» з 30 травня 1980 р. була згадка про великий успіх вистави «Великий Льох» Шевченка у Монтреалі, в Канаді. Дописувач закінчує свій допис: «Інсценізація «Великого Льоху» в постановці Ореста Павлова варта того, щоб з нею відвідати також інші українські осередки в Канаді і в Америці. На це заслуговує не тільки національно-політична актуальність цього твору, але і гра молоденьких артистів».

У цій статті, я старався показати, як московські ворони, всякі боголюбські, каліти та інші білі царі, а сьогодні червоні, колись Україну, а дещо пізніше народи Кавказу підбивали і «воювали за Россею» на їхніх землях.

Разом з тим, моєю ціллю було видвинути хиби і по українській стороні, яких не бракувало тоді, коли Шевченко творив свої поезії, і не бракує їх тепер. Я вже дещо згадав, а зараз аж проситься подати свіжі факти, які абсолютно не приносять нам як спільноті ні чести, ані слави.

Нам не треба Шевченківських сліпих, горбатих, кривих лірників, нам треба тих легендарних, мітичних борців, які за народними віруваннями є у Богданових і гайдамацьких льохах. Не скитлінням про безсилість українського народу збудуємо українську державу.

Прочитавши звіт-репортаж із концертного турне по Європі

хору »Прометей« з Філядельфії, зазнав я якихось спеціальних вражіннь, які годі висловити, та здається мені, що наголовок цього репортажу »Українці приїхали до українців«, відтворює ту інтимну, теплу атмосферу відносин серед українців, які хоч на кілька годин зустрічаються разом, відчують ту душевну лучність одного народу, розкиненого по різних поселеннях. Відчувається якийсь специфічний запах того обопільного спілкування. Відчувається той аромат національної єдності.

А як гнобить людину, коли серед нас з'являється якась істота »генте українус« »націоне руссус«, яка своєю поведінкою, своїми брехливими словами, спричинює обридження.

Є серед нас не тільки істоти, їх гурти, є і наукові установи, які, за словами Шевченка, мали б бути тими історичними маяками, які показували б шлях у майбутнє. Але сіра, тверда дійсність виявляє щось зовсім протилежне.

Про це пише Ганна Черінь у »Свободі« з 8 липня 1980 р. у »Гарвардських вражіннях«. »Два професори неукраїнці прочитали дві гарні доповіді про значення українського першодруку. Вони чудово вимовляли українські прізвища, щораз згадували Київ, Львів, Україну, але таки не втримались і обидва схибили.

Перший назвав князя Володимира хрестителем »Росії«, а другий звеличав Константина Острозького як »російського Гуттенберга«.

Скрізь чуємо голоси, що з українським Гарвардом діється зле, не служить він за того Шевченківського історичного маяка. »Гарвардці« це заперечують. Та, здається, чотиривірш Ганни Черінь найвлучніше змалював цю ложку дьогтю у гарвардській бочці україністики.

Вона пише, що ображений олівець занотував:

»Ложка дьогтю в банячині —
Добра з медом каша!
Двадцять разів Україна
Двадцять перший »Раша«.

Зараз інсценізація поеми »Великий Лях« більше як конечна, а в першу чергу з уваги на її національно-політичну актуальність!

В часі інсценізації »Великого Ляху« не один і не одна побачить себе як в дзеркалі, в ролі цієї душі, що з повними відрами перейшла дорогу якомусь московському достойникові, а тим поповнила злочин. Або в ролі цієї душі, що московському цареві, чи якомусь іншому високому московському вельможі коня напоїла. Чи, врешті, в ролі цієї третьої душі, яку мати на руках тримала як немовля, а вона цариці, чи якійсь »старшій« посестрі московській солодку усмішку послала.

А може декому прийшлося у житті сповняти ролю чорної ворони — злого демонічного духа?

Може дехто побачить і себе в ролі сліпого, горбатого, кривого лірника, якого огорнула байдужість до долі свого народу?

Чи можна сьогодні говорити про однодушність, єдність серед нас, коли для одних імперативом є Українська Самостійна Соборна Держава, так, як у Шевченка, а для других легітимність московської колонії?

Колись поляк-соціаліст Васілевські критикував М. Драгоманова за занадто літеплий підхід до українства. Він вказував йому «реакційного» О. Кониського, який горів українською справою. Тож власне Васілевські назвав Драгоманова «генте українус, націоне — руссус».

Сьогодні нащадки і прихильники драгоманівщини опанували наші наукові установи, видають книжки, в яких виписують нісенітницю, як ті Шевченкові лірники.

Колись чужинець картав Драгоманова за його літеплисть до українства, так може і зараз якийсь чужинець скерував би сьогоднішніх кривих лірників на правильну дорогу, бо своїх свої ледви чи послухають.

Чи вони, керівні органи НТШ, не здають собі справи, що патроном тієї наукової установи є Т. Шевченко, для якого українська державність — це «святая святых»?!

Використані матеріали:

Павло Зайцев: «Життя Тараса Шевченка», 1955, Нью-Йорк—Париж—Мюнхен; Т. Шевченко: «Кобзар», т. другий, під редакцією Л. Білецького, 1952 р. Вінніпег, Канада; Т. Шевченко: «Твори», т. 2, за редакцією Павла Зайцева, Чикаго, 1961 р.; Пояснювальні статті: Е. Маланюк — «Три літа»; Ст. Смаль-Стоцький — «Великий Льох»; Лука Луців — «Т. Шевченко, співець української слави і волі», Нью-Йорк—Джерзі Сіті, 1964 р.; Володимир Радзикович: «Історія Української Літератури», Дітройт, 1956 р.; «Український Історик», Ельжбета Горнова — «Проблеми польске в творчосці Міхала Драгоманова».

ЧИТАЙТЕ!

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ВІСНИК

суспільно-політичний і науково-літературний місячник

Організації Оборони Чотирьох Свобід України,

що стоячи на християнських національно-соборницьких засадах, на-
світлює проблеми українського національно-визвольного руху, містить
статті на міжнародні, крайові, внутрішньоукраїнські, політичні, еконо-
мічні, суспільно-виховні, наукові, літературні та мистецькі теми;
друкує твори сучасних українських письменників і поетів, а також
містить критичні літературно-мистецькі огляди.

Адреса: "VISNYK" — THE HERALD

P. O. Box 304, Cooper Station — New York 3, N.Y., U.S.A.

Ганна ЧЕРІНЬ

УКРАЇНСЬКА КРОВ

(Оповідання)

(Продовження, 6)

23. Чорно-білий роман

В цім «курячім товаристві», з котрого Діяна втекла б, якби було куди, чим гарніша була дівчина, тим лагідніша. Негарні бісились, як фурії, і всіх хлистали своїми довгими й колючими язиками. Звичайно, найбільш обмовляли тих, що не були присутні. Особливо часто згадувалось ім'я Цинтії.

— Ото задавака! Я запросила її на сьогоднішню вечірку, щоб потім сказати, що, на жаль, решта товариства вирішила її не прийняти. І що ж маю в подяку за доброзичливість? »Я, каже, на такі речі не маю часу«.

— Нахаба! Начебто у нас так багато часу! Начебто наш час не одним годинником міряний! А як, до речі, її роман із Семом?

Сем був університетський двірник, молодий негр, що розрісся нестримно й буйно, але його мозок не зміг розвинутися пропорційно до потужного тіла. Проте, Сем був старанний і лагідний. Безупину з чимсь вовтузився й до всіх посміхався добрячою, нетямущою посмішкою велетенської дитини. Особливо любив він дівчат і все товкся біля жіночого гуртожитку. Не можна сказати, що він занедбував інші будинки, але як треба було знайти Сема, то найперше його шукали десь біля дівчат.

— У них роман? — зацікавилась Діяна. — Я знаю, що часом багаті приятелюють із неграми.

— О так, страшенний роман!

І Діяна довідалась, що дівчата дурять бідного недоумка, запевняючи його, що він подобається красуні Цинтії.

— Знаєте, що я вчора підстроїла?

— А що?

— Шепнула Семові, що Цинтія хотіла б квітів.

— І що?

— Того ж вечора приніс. Величезний букет червоних троянд.

— А Цинтія?

— Ти ж знаєш її. Цинтія не терпить негрів, але, як справжній сноб, того не показує. Подякувала й прийняла квіти, та як Сем вийшов — викинула їх на сміття.

— Подумайте! — зідхнула Морква. — Такі гарні квіти пропали. Якби я знала, забрала б із смітника!

— Вони не пропали, — заспокоїла її Розалія. — Я зараз же їх видобула з коша й поставила в нашій залі на столі, на виднім місці, щоб Семові в вікно видно було.

— Слухайте! Давайте влаштуємо їм побачення! — скрикнула подзьобана плямами дівчина, що її, мабуть, ніхто не просив на побачення... — Аджеж ви знаєте, що Цинтія має романтичну звичку — гуляти в суботу вранці над озером із своїм песиком та з книжкою сонетів Петрарки чи ще якогось дурня. Давай скажемо Семові, що вона його просила прийти туди!

— Оце ідея! Хай її королівська величність не сумує на самоті! Завтра ж і влаштуємо виставу!

— Ні, не завтра, — заперечила Розалія. — Трохи треба зачекати, а то ви мені наробите халепи. Я ж тільки вчора підлаштувала ту інтермедію з трояндами і Цинтія вже знає, що хтось ті квіти витяг із смітника. Крім мене, в залі нікого не було. Але, як кажуть у нас в суді: ніхто не винний, поки це не доведено. Тож трохи почекаємо.

Поволі дівчата почали засинати, як кури на сідалі. В Діяни боліла голова. »І це називається — дівчата?!« — думала вона. »Яке безглуздя, яка пустота, який бруд! Добре, що хоч Дженні не така: вона не обливає помями всіх навколо, але нащо ж вона їх запросила? Мабуть тому, що сподівається своєю гостинністю друзів придбати. Але ніж такі друзі, краще вже ніяких. Завтра ж їй вичитаю, щоб більше їх не приймала, врешті ж, це й моя квартира. Де ж дітися з цієї задухи, з цього брехливого злоязиного середовища?! О, я знаю де: серед українців, де ще не пропали здорові засади, сімейний мир, приятельство, пристійність. Де я між ними не бувала, таких брудних балачок і пліток не чула...«

— Спить уже твоя монашка? — почувся шепіт Розалії.

— Цить, бо почує, — притишувала її Дженні. — Вона справді добра дівчина, тільки старша від нас — і вже осідає...

Голоси у вітальні зливались у куряче квоктання й кудкудакання, і під цей квокіт Діяна нарешті знеможено заснула.

24. Вареники

— Діано, чи буде в нас сьогодні лекція? — нерішуче запитався Борис.

— Ви казали, що задзвоните, а тим часом уже три тижні минуло, а від вас ні гу-гу. Що ж, може ви вже розлюбили Росселя, а разом із ним і українську мову? А може хочете змінити вчителя? Може, Россель...

— Ні слова про Росселя! Він одружується, і дай Боже йому щастя. Він мені навіть прислав запрошення на весілля! Але мені все одно. Я вже давно з ним попрощалась, уже переболіла, а тепер аж легше стало, що вже між нами все назавжди скінчено. Українську ж мову дуже люблю й ніколи не покину. Я ж уже чимало чого навчилась... Але... На жаль, з лекціями ще трохи треба почекати.

— Але чому ж, чому?

— Недобре почуваюсь, все одно нічого б не навчилася.

— То може б я вас провідав?

— О ні, це не справжня хвороба, просто не дуже добре чуюсь. Ще два тижні почекайте. Тоді будемо вчитись. Тоді вже жаба буде жити!

— Ага, жабу згадали! Але що за таємниці? Чому ви мені не довіряєте? Це не по-українськи.

— А я ж іще не зовсім українка. Не турбуйтеся, справді все гаразд. Я до вас задзвоню. Добраніч, — сказала Діяна по-українськи й повісила слухавку.

Тиждень без навчання з Діяною — тиждень без нагороди за напружене навчання в університеті; будні без свята. Борис уже зрозумів, що Діяна йому дуже важлива, вона ввійшла в його життя й тепер йому її болуче бракувало. І в чому, нарешті, справа? Це ж двадцяте століття, доба розщепленого атома, мандрівок у всесвіт, час чудес у медицині, час психоаналізи й самоаналізи. Люди вже не закопують, не душать своїх почуттів, а вільно й одверто говорять про речі, що їм потрібні для життя і щастя. А тут — якісь старомодні натяки, загадки, замовчування, одним словом, — морочення голови; себто, не одним, а двома словами, але люди чомусь і на ціле речення кажуть »одним словом«. Мабуть, тому, що не вміючи щось висловити одним словом, тратають на те цілі речення... »Стривай же«, — подумав він: »Що буде, то буде, — я просто поїду до неї ніби по свого словника. Ніколи такого не робив, а от тепер зроблю! Може до чогось і докопаюсь як не від Діани, то хоч через Дженні — та багато простіша...«

У вікнах другого поверху світилося, але нікого не видно. Швидко, щоб його не завважила котрась із дівчат, Борис проскочив у вхідні двері й задзвонив. Відчинила Діяна: у фартушку, на кучерях рожева квітчаста хустина, руки в борошні...

— О, це ви... А ми якраз гостя на обід чекали...

— То я, виходить, дуже недоречно приперся. Вибачте, що я без попередження. Я тільки проїжджав цією дорогою й хотів свого словника попросити — на один вечір, а зватра вам знову віддам. А я ж не знав, що ви на когось чекаєте...

— Що ви собі думаєте? Ми ні з ким не умовлялись, самі собі вправляємось у куховарстві. А гість буває й нежданий. От ви ним і будете. Заходьте вже до хати. А говорячи про гостя, пригадала я одну жидівську пісню...

— Яку?

— В ній розповідається таке: дівчина роздобула муки, яечко, масла — і варить галушки. Та й співає, що вона харчі так-сяк дістала, а от де дістати любого гостя, щоб ті галушки поїв та й похвалив? От так і ми з Дженні: наварили, та й чекаємо, щоб хтось наші галушки поїв. Ой, треба ж на них глянути. Дженні, як там справи?

— Кипить, як дурне, — обізвалась із кухні Дженні. — А що з ними робити, як вони з горщика вилазять?

— Я не знаю. Цього в книжці не зазначено.

— Може, зняти покришку? — порадив Борис.

— Дженні, здьми покришку. Лови, лови, втікають...

Борис розглядався по хаті. Вперше він тут був не як учитель і за весь час ніколи він не звертав уваги на ті милі дрібниці, що стояли на поличках або висіли на стіні. А що це? Світлина дівчини в українськiм убранні. Таж це Оксана! Ну, звичайно, вона ж приятелька Дженні. А це що на столику? Український часопис! «Свобода»! Де ж вона її купила? В університеті «Свободи» не продають... Ага, ця газета не куплена: на ній наліплена адреса Діани Сміт!

Дальші розвідки перебив прихід, або краще кажучи, урочистий в'їзд дівчат із їхньою стравою. Діана котила маленький столик на коліщатах, а Дженні несла стосик тарілок і начиння. Вони швидко прибрали стіл, і тоді Дженні (а не Діана), заїкаючись, промовила по-українськи:

— Прошу вас до столу.

— А як же це так? — вигукнув Борис. — Навчав одну, а вивчив двох?! А ви також із українського роду?

— Ні, я стовідсоткова американка. Але трохи прислухалась до ваших лекцій. А крім того, Діана часом практикується зі мною.

— Бо нема до кого іншого, — додала Діана.

Борис простягнув свою тарілку й Діана поклала йому кілька... вареників! Як тут опинились вареники? А це ж були вони: гарячі, свіжі, вони розкішно плавали в маслі й були, мабуть, із сиром.

— Діано, Дженні! Звідки ці вареники?

— Та ви їжте, поки гарячі! І поки ми самі всі не поїли, бо голодні.

— Ви їх самі наварили?

— Не сама, а з Дженні.

— А хто вас навчив? Якась українська подруга? Може Оксана?

— Подруга, що їй на ім'я — книжка. Ми взяли припис із українського журналу. З «Нового життя». Тільки це було не легко. Поки один кінець вареника заліпиш, начинка з другого боку вилазить! Так деякі й лишилися роззявами...

— Вони дуже смачні. Кращих і моя мама не зварить.

Скоро від вареників лишилося тільки масло, і всі троє пішли, за національним американським звичаєм, мити посуд.

— Діана ще хоч української крові четвертину має, а ви, Дженні?

— Може й я маю, або матиму, — засміялася Дженні. — Ви от познайомте мене з добрим українським хлопцем — я йому вареники варитиму. Щоб було кому мої вареники їсти, так, як ото в жидівській пісні сказано.

25. Льодолом

Справи у В'єтнамі гіршали. Скільки б не сипали американці бомб, куль і хемікалій, В'єтнам висилав нові й нові лави партизанів, що без надуми йшли в вогонь і в воду, клали своє життя, як міст для наступних лав, і живою лявіною людських тіл відтискали супротивника разом із «дорадниками» в непрохідні хащі й погубні болота. Листи американських вояків і телерепортажі нарешті дійшли до свідомості населення. Стало очевидним, що це не вистава, а дійсність.

Ясного листопадового дня з дзвіниці університетської церкви грали дзвоники-карілони. Слухаючи ті прекрасні мелодії, озивалося серце навіть в атеїстів. Врешті, в кожному серці є Бог, тільки не кожен це усвідомлює. В найбільшій залі збирались молодші на концерт місцевої негритянської групи — «Soul Brothers». За них провадили пропаганду соціалістично настроєні білі студенти.

— Зараз негритянські мелодії та їхня манера співу популярні по всій Америці, білі виконавці роблять на тому мільйони, а це несправедливо. Даймо з того частину й для джерела тієї музики — для кольорових! У ті часи негри вимагали, щоб їх називали «кольоровими», а не чорними.

На Стаговому полі закінчувався футбольний матч. Мало хто на те дивився, бо студенти цього престижного університету не мали часу для забав, особливо тепер, коли посилювся темп мобілізації в армію, коли тих, що мали гірші оцінки, посилали на війну. А на війну, та ще на таку, в якій наші програють, хто б то хотів іти? Добре бити, але як тебе б'ють то біда! Організація SDS (Студенти за Демократичний Лад) розгортала гарячкову кампанію проти системи рангу оцінок. Посилали петиції до всіх можливих установ. Члени Антипризовної Ліги ходили по університетських подвір'ях із плякатами: «МИ НЕ БУДЕМО ВОЮВАТИ ЗА В'ЄТНАМ!» Ті, що їх мобілізували, відмовлялися йти до війська як непротивники злу або свідомі заперечувачі війни.

— Президент Джонсон буде в Чикаго цієї п'ятниці! Зіпсуємо йому настрої так, як він нам псує! — кричали юнаки.

— Робимо мітинг на кампусі, а потім рушимо походом до готелю Гілтона.

— Обкидати його помідорами!

— Або ще чим гіршим!

— Геть із таким президентом! Ми хочемо іншого!

— Хочемо Боббі Кеннеді! Він нас розуміє! Він завершить діло свого покійного брата!

— Боббі Кеннеді — наш чоловік!

Президент призначив спеціальну конференцію в Чикаго під керівництвом професора Такса для перегляду призову до армії. Студенти трохи втихомирились і стали готуватися до дебат, а тим часом і з наукою треба підтягнутись, бо ж не всі мають досить

сміливості, щоб відмовитися від мобілізації. Краще вже підвищити оцінки й легально врятуватися від В'єтнаму.

— Добре тобі, — казав до Бориса «математичний геній»: ти вже своє відбув!

— Та й тобі не погано: ти ж у класі перший, то хоч би фронт підійшов до самої Америки, на тебе черга ще не дійде.

— А багато студентів шукають порятунку в інший спосіб, особливо ті, що дісталися в цей університет по-знайомству. Ось читай! І Оксана тицьнула в велику об'яву в новій університетській газеті «Інша», що надумалась конкурувати з традиційним «Брунатним листком». В головній залі заповідалась лекція «пророка» Тимофія Лірі, професора, що став проповідувати психоделічні наркотики — марігвану й LSD, особливо останній із них. Власне, цього четверга Лірі давав аж два сеанси, бо на вечірній всі квитки були моментально розпродані й довелося, в погодженні з «пророком», заповісти ще один о четвертій годині дня.

— Ти, може, підеш? — запитала Оксана.

— Я — ні, але наш «геній» збирається.

— О, так, — буркнув «геній». — Марігвану я й так курю, тому то я й геній. Тільки ви мамі не кажіть, бо вона в мене старомодна. А от LSD ще не пробував, але неодмінно спробую.

— Юрку, ти здурів! — вжахнулася Оксана. — Ти ж себе знищиш! Хіба ж ти не бачив, які привиди швендаються по кампусі та нападають на студентів, щоб роздобути грошей на наркотики? Вже багато з них кинули науку, а оце нещодавно один із вікна кинувся на брук і вбився, бо він думав, що полетить.

— Звичайно, не всі це можуть. Але ті, що можуть, поширюють свої перцепції, бачать далекі горизонти, недосяжні іншим!

— Піди краще до Дженні та покуштуй її вареників!

— І це можна, одне другому не завадить!

В останні часи Юрко заприятелював із Дженні, може якраз на базі її куховарських талантів. Він був страшенний ласун і солодун, а Дженні рада була йому догодити. Юрко помітно товщав, а Дженні помітно похудла, і це приятелювання обом ішло на користь.

Вже час починати засідання клубу, але не всі посходились. Голова клубу, Оксана, робить підсумки можливого:

— Діана не прийде — в неї завтра іспити. Опікун наш є, Борис є, я, начебто, також є. Дженні тут, геній, Наталка, Ліда й Максим. Лікарі з нареченими дзвонили, що не можуть прийти. Вони вже формально заручені й тому їхні дівчата не дуже то поспішають до українського клубу. Думаю, що можемо починати. На порядку денним два питання: індивідуальні звіти — що хто доброго зробив, або що хто доброго почув. І друге — пляни на майбутнє. Починаємо по черзі.

— Від себе починай.

— Ну, гаразд. Я відкривала малярську виставку, на якій жоден

із вас, крім Дженні, не був.

— Ти ж знаєш, іспити на носі!

— На носі завжди щось є, хоч би й чиряк. Просто треба взяти собі за закон хоч раз на два тижні показатися в українськiм товаристві.

— Алеж там так нудно...

— Робіть щось, щоб було не нудно.

— А як були твої вірші, Оксано?

— Та нічого, я, знаєте, грала другу скрипку, тому й свої вірші читала тихесенько й невиразно. Казали, що маю талант. Але, що мій талант із такими, як Симоненко, Ліна Костенко, Драч! От де наша весна! От де надія України! Ну, продовжуємо наш порядок денний. Більше я нічого не робила. Слово має Борис.

— Якраз я купив чудову книжку — у Франції видали її наші емігранти, а матеріали роздобуто підпільно. Ось вона: »Лихо з розуму« Вячеслава Чорновола. Тут він нам показав, яка тепер в Україні молодь зросла. Як весняна вода, що прориває греблі, як льодолом! І під такою грубою силою, в такій дикій неволі вони встають на оборону нашої батьківщини! Щасливе це десятиліття — воно зродило нове покоління, покоління ШЕСТИДЕСЯТНИКІВ. Що не можна було надрукувати там, продісталось до нас і заговорило на весь світ. Прорвалась залізна заслона, ламається віковий лід! Іде весна!

— Дай сюди ті книжки! — схопила Оксана. — Де ти їх дістав?

— Є в нас Самвидав. Книжки можна дістати в наших книгарнях або поштою. Ось дайте я вам, замість довгих доповідей, Ліни Костенко вірш прочитаю:

Було на світі плем'я — інки.

Було на світі — і нема.

Одних приставили до стінки,

А других вбили крадькома...

— Це ж не про інків, це про нас, — ахнула Оксана. — І це таке вона відважилась написати?

— Слухайте далі:

Прийшли господарі нові,

Войовники і товстосуми...

І от, в атмосфері чужого насилля, озивається голос:

А голос нудився без міри

За тим колючим дротом нот —

— Розумієте? — глянув Борис на всіх, шукаючи Діяну, хоч і знав, що її нема, — за колючими дротами, де вже посадили Караванського, Заливаха й Мороза.

Ячав, метався диким звірем

У тюрмах шкіл,
У клітках мод.

Йому під силу велич опер,
Врочистий грім *чужих* молитв,
А він, могутній, чинить опір,
Співає те, що кров велить.

— Що велить українська кров... — прошептала Оксана. — Так, це велика поетеса, така, як Шевченко. Він би її своєю донею назвав!

— Ще щось почитай! — просили студентки зстейтового університету.

Борис читав на зміну з Оксаною. Чудові ліричні вірші, такі трагічні, такі особисті, сповідь м'ятежної душі...

»Дніпре, Дніпре, ти, як мій народ, —
Гордий, волелюбний і могутній«...

— А я оце бачився з одним студентом, що роздобуває всі ці матеріяли та пробує їх видавати. Він вирішив присвятити себе тій ділянці цілковито. Він нам такі речі розказував, що аж не віриться! По всій Україні зараз буря йде, народ прокидається. Всі поети, що мають талант і совість, на цей поклик озиваються — навіть офіційні партійні речники. Андрій Малишко, наприклад, написав гнівну й глузливу баладу про анонімщиків, про донощиків, що пишуть наклепи на сусідів і знайомих. А наші історики виступають проти перекручення й замовчування української історії, а малярі — проти колгоспних трафаретів, а юристи — за конституційні права України, а педагоги — проти русифікації в школах... Їх арештовують, засилають на Сибір, а вони й звідти воюють — такі не замовчать. То як же нам мовчати тут? Я думаю, що ми повинні воювати за Україну в науковім світі, не тільки тоді, коли вже скінчимо навчання, а ще й тепер, студентами. Аджеж молодь має найбільше енергії, вона ще не стримана вимогами сім'ї, здоров'я, служби... Подаймо руку нашим братам в Україні! Тягніть до нашого клубу всіх своїх українських і неукраїнських знайомих — будемо й ми боротись!

26. Дуже проста розгадка

Дерева вже голі, але день напрочуд теплий. Такі чудеса в Чикаго бувають часто — на відшкодування майже неіснуючих весен. Заходило сонце, шаруділо листя під ногами, а на травнику де-не-де розцвітали дезорієнтовані кульбаби. Вони думали, що це весна. І так думав Борис.

Він сидів із Діаною при вікні й любувався надвечірнім краєвидом. Навмисно сіли на балконі. А внизу, в партері, плескалися хвилі гомінливого студентського моря, спліталися гірлянди цигар-

кового диму, з'єднувалися руки закоханих, що не цуралися прилюдної інтимності...

Промовець запізнювався. Напруга чекання через ліниву апатію переходила в роздратування. Дехто розлігся на двох кріслах, закинувши ноги на спинки крісел другого ряду й часом зачіпаючи спини людей.

Плетиво каштанного гілля... А не так ще давно воно було вкрите щирим золотом листя... Малярі копіюють химерні візерунки гілля, але чи могли б вони щось таке створити? Як не малюй, а все ж то — імітація!

Раптом світло погасло. Підставивши плечі під прохолодний шовк вітру, що зачіпав її крізь вікно, Діяна повернулась лицем до сцени. З'явився декан відділу і, виправдуючись за спізнання промовця, повідомив, що причиною запізнення є автомобільна катастрофа, з якої письменник Дос Пассос, на щастя, вийшов цілим. Студенти зустріли цю вістку оплесками.

Затихло клацання жувальної гуми (еге ж, студенти, як і діти, дуже її полюбляють!), роз'єдналися руки закоханих, ноги забралися зі стільців. Студенти сиділи рівно, як у церкві; аджеж — це був САМ Дос Пассос. Кожний знав його, хоч і не кожний читав, і це була нагода почути голос славного письменника, що народився й виріс у цім місті. Дос Пассос, високий і худий, схожий на священика-аскета, зовсім не подібний на того одчайдушного новатора, родоначальника пізніших «бітників» літератури, що в 30-их роках виступив із революційним стилем кіносценарія, з калейдоскопом розмов, що розсипаються, як камінці, конгльомератом газетних заголовків, людських підсвідомих думок і огидно-правдивих образів. Лекцію він почав читати з листка, далі став лише зрідка заглядати в свої нотатки, тоді заплутався, згубив місце в паперах і, махнувши рукою, шпурнув шпаргали на підлогу.

— Оце вже мистець, — шепнула Борисові Діяна. Їй шкода було, що через того каштана вона забралась на балкони. Каштанів багато, а Дос Пассос один. Може він скоро вмере й ніколи більше ця зустріч не повториться. А його глухий голос не завжди долітав до балкону.

Письменник розчарував «модерністів». На старші літа він звернув цабе, став на релігійну стежку, радив учитися на класичних зразках... А нащо вчитися, коли й так можна творити шедеври? Ні, Дос Пассос доводив, що навіть найсміливіше новаторство базується на класиці й до неї неодмінно повертається — хоч би й на прикладі Пікассо... Свою промову він закінчив просто *благанням*, щоб студенти більше читали.

— Так багато тепер книжок! Вже нема таких людей, як у античнім світі, що все на світі перечитали. Але є змога прочитати кращі книжки, і вам самим належить вибір. Тільки не читайте підручників, оглядів і хрестоматій. Читайте оригінальні твори.

Бо читати конспекти — це те саме, що читати куховарські приписи замість того, щоб смакувати страви.

— Щось він сам так виглядає, ніби не їсть, а тільки приписи читає, — зауважила Діана.

— Ш-ш-ш!!! — засичали студенти. Але промовець уже закінчив, і тепер на сцену дерлись із усіх боків дівчата, щоб дістати його автограф або хоч постояти коло нього, а потім колись розповідати внукам: »Колись я стояла біля Дос Пассоса так близько, як оце біля тебе«.

Борис і Діана вийшли надвір.

— Цікаво, правда? От як модернізм осідає! У нас також є така течія. Цікаво, які вони будуть через двадцять літ?

— Борисе, — а чого це ви прийшли на літературний виступ? Ви, хемік?

— Треба було з'явитися на збори нашого клубу, то знали б, що і в хеміка є серце. Всі науки пов'язані, бо в основі кожної лежить життя. Котра година?

— Восьма.

— Сідайте до мого авта, відвезу вас додому.

— А я не хочу автом їхати, хочу йти додому пішки. Тепер я так мало буваю на свіжій повітрі.

— А що ж мені, авто тут залишити? Хібащо обійдемо бльок, а тоді в авто, добре?

— Хай буде так.

— Діано, чому ви покинули навчання української мови?

— Хто вам таке сказав? — аж обурилась Діана. — Я ввесь час вчуся, майже всього »Кобзаря« прочитала!

— І зрозуміли?

— Так! І плакала!

— Над »Катериною« чого доброго?

— Так!

— Але ж Діано, тепер це трохи смішно... Ви ж тільки подумайте: батьки виганяють дочку за те, що народила нешлюбну дитину! Це звірство!

— Тоді були інші закони. Я їх розумію. А от ви — ні. Шкода!

— А чому ж усе-таки не хочете зі мною вчитись?

— От приперли мене до муру! Ну, нічого, вже криза й так добігає кінця, скажу. Ви все говорите про високі матерії й шукаєте складних мотивів, а справа зовсім проста й навіть дурна. Ви забуваєте, що я — жінка, з притаманними їй примхами. От захотілося мені нового плащика, та не простого, а з лисячим коміром — і я вибрала собі чудове кашмірове пальто. Чи ви знаєте, що таке кашмір? Ні? Ну, то може й не зрозумієте мене. Мені страшенно сподобалося те пальто. А коли спитала про ціну, відступати було запізно: плащ прилип до мене й не хотів скидатися. От і мусіла кусати лікті й не витратити грошей ні на що, крім мінімального живлення. Якби не Дженні, то може б і з голоду

пропала! Отож, я не мала чим платити вам за лекції. Але ще лишилась одна вплата — і тоді я вільна. Та ось як побачите мене в тім плащі, то аж закохаетесь!

— Я й так уже закохався, — вирвалось у Бориса.

— Що-о-о? Я ж на жарт сказала!

— Ну, то й я на жарт. От чого ви навіть схудли! Це з вашого боку все ж не чесно: не сказали мені в чім справа, а я собі голову сушив — що сталося! Що вже я тільки не передумав — а до такої речі, як кашмірове пальто, не доміркувався... До речі, Діано, вже час настав, що я не можу з вас брати гроші за лекції.

— З якої речі? Я така багата, як і ви. Пальто вже майже виплачене.

— А з тієї причини, що ми тепер на лекціях говоримо про справи, що мене, можливо, більше цікавлять, ніж вас.

— Але все ж ми говоримо українською мовою, і це наука. А що розмови приватні — тим краще для вивчення мови.

— Якщо мої аргументи вас не переконують, то і я вам буду платити за каву й тістечка, що ви мені подаєте. Зараз же дам вам доляра за ті вареники!

— Доляра за вареники? Так мало? А за обслугову кельнеркам?

— Тоді ми квит. А тепер слухайте, що я вам скажу: кілька миль на захід звідси є дуже цікавий ресторан, «Палац Шабель» називається. Там місячне сяйво грає на лотоках млина, шумить і крутиться млинове колесо, а в ставу плавають риби. Їх можуть для нас зловити й засмажити на вечерю, просто при наших столі... Ну, всього не можу описати, я ж не Дос Пассос. Хочете зі мною туди поїхати? У вашім новім кашміровім пальті? Щоб я таки у вас закохався?

— У вас навіть грошей немає до такого ресторану їхати, бідний студенте. У мене теж нема.

— У мене є. Я наскладав ті гроші, що заробив за ваші лекції, і тепер ми з вами їх прогуляємо.

27. Убивство

Десята година ранку, а Діана ще ніжиться в ліжку... Добре, що сьогодні субота, і не треба поспішати на лекції. Через венеційські жалюзі гострими списками проколось сонце, смугами намалювало дивні візерунки на Діанинім лиці, лоскотало її.

В коридорі настирливо дзвонив телефон. Це ж він, напевно, й розбудив Діану, вдершись у гарний, уже забутий сон... Діана встала з ліжка, але Дженні вже взяла слухавку.

Дзвонила Морква.

— Дженні, ти ще нічого не знаєш? А Діана вдома? Ну, то нехай спить. Говори тихо, щоб її не збудити. Я тобі дзвоню з будки й не хочу, щоб хтось нас чув. Ти пам'ятаєш Цинтію Нодерер?

— Яку Цинтію? Я з нею не знайома. З якого факультету?

— Вона живе в одній кімнаті з Розалією. Пам'ятаєш, на піжам-

ній гостині всі про неї говорили? Така багата красуня? Горда така була...

— О-о-о, тепер пригадую. Ну, то що там із нею?

— Вона померла. Її вбито сьогодні вранці.

— Як? Де? Хто?

— У парку біля озера, де вона завжди в суботу вранці прогулювалась...

— Із своїм песиком?

— Так, ще й ланцюжка тримала, мертва, в затисненім кулаці... Песик скавчав і рвався, так що люди почули й знайшли її.

— А хто ж її вбив? Боже, це ж тепер таке в нашім місті, що вже не можна самій дівчині на вулицю вийти!

— Убивчика знайдено. Це наш двірник Сем. Песик урвав шматок тканини з його штанів. А Цинтія була ще тепла, як її знайдено. Зараз же кинулись і зловили Сема. Він і не опирався. Признався одразу і все повторював »Я не хотів, я не хотів... Вона дуже пручалася...«

— Це ж той самий Сем, що тоді дівчата змовлялись влаштувати їм побачення?

— Тс-с, не так голосно. Так, той самий. Оце ж так і влаштовали. Розалія з дівчатами сказали Семові, що Цинтія його чекатиме біля озера. А йому багато світла не треба, тільки натякнути. Пішов, ні світ ні зоря, до озера, і що вже там відбувалося — не знаю, але Сем, як упреться, може бути досить сердитим.

— А як дівчата?

— Та сидять вдома й трусяться... Ясно, що на суді Сем усе розповість і викаже їх. Ох, які ми всі дурні, пусті й жорстокі! Як я себе ненавиджу! Радше ніж чекати на виклик у суд, я б і сама зголосилась у свідки, хоч я в тім участі не брала. Але знала про це й не спинила дівчат, не попередила Цинтію.

— Ні ти, ні я не винні. Ми не можемо за всіма наглядати — кожен хай сам себе береже. Мені ті витівки також не подобались, але як господиня я не могла сваритися з гістьми.

— Отож! Не годиться, не випадало, було незручно... А тепер от що вийшло! Ох, піду я до своєї тіточки, може вона мені щось порадить. Місця собі не знаходжу! А до тебе пізніше забіжу. Мовчи покищо, нікому не розповідай. Ти ж і так ні до чого не причетна.

— Причетна, — заперечила Дженні. — Винні ми всі за те, що не маємо громадянської мужности виступити проти зла. — Ці слова Дженні сказала вже сама собі, бо Морква повісила слухавку.

Діяна вийшла із спальні.

— Я тобі, Дженні, тільки одне скажу: щоб мені цих квочок тут більше не було!

(Закінчення буде)

Олександр МОНЦІБОВИЧ, M.Sc.

ГЕРОДОТ ПРО СКИТІВ

(Книга I, 15)

Вступ

Геродот народився в Галікарнасі, грецькому місті в провінції Карія в Малій Азії. Дата його народження, як усі здогадуються, була в 484 р. перед Христом, хоч могла бути й дещо скоріше. Його дитинство припадає на час великої війни Греції із Персією. Правдоподібно, коли постановив написати історію війни, то вибрався у подорож до других країн, крім Греції, яку всю також оглянув, бував в Єгипті, Вавилонії та Малій Азії. Напевно тоді збирав матеріяли до своєї історії. Відвідував також Ольбію на Криму при гирлі ріки Дніпра, яку греки звали Бористенес. Пізніше жив у місті Турія в Італії, а згодом в Атенах. Помер в одному із цих міст десь біля 420 р. перед Хр. Крім опису цієї війни, він залишив ще твір про другий напад Персії на Грецію за часів перського короля Ксеркса, про що також пише інший грецький історик Тукидид.

Описуючи першу війну перського короля Дарія проти Греції, Геродот також присвячує увагу народам і подіям пов'язаним з тією війною та умовам у Малій Азії, що довели до створення перської імперії. При тій нагоді описує скитів, їхні звичаї та країну, зазначаючи виразно, що назва «скити» впроваджена греками. Яка була правдива назва народу, що після кіммерійців замешкував українські землі, не є точно відомим.

Геродот мав звичай прикрашувати свою історію різними досить пікантними «історійками», які роблять його історію цікавішою, однак мають мало історичної вартості та опираються тільки на відомостях, що їх він зачув. Часто він сам признається, що не вірить цим «історіям», але все таки переказує, що говорять місцеві люди. Зокрема це відноситься до скитів, бо Геродот не відвідував Скитії, тільки оповідав що почув від Ольбійських греків та скитів, які приїжджали до Ольбії та Греції в торговельних справах. Найліпшим прикладом таких мітів — це історія грека Аристея, який мав буцімто переїхати цілу Скитію аж до краю Ізидонів. Тому, що скити не вживали письма та не мали жодних книг, тільки те, що лишилось по Геродотові, кидає трохи світла на цей гордий та войовничий народ. Тому і ці розповіді Геродота мають тепер вартість, бо немає нічого ліпшого. З тієї причини Геродота звали колись батьком лжі. Щойно в останніх роках починають його більше оцінювати. Нові розкопки в Україні та в мусулманських країнах, де колись жили скити, свідчать про їхню культуру, що

була досить висока, та що вони вели торгівлю з греками, персами, Босфорським царством та іншими країнами.

*

§15 Як тільки Гігес вступив на трон, він, також як і інші, попровадив своє військо на Мілет та Смирну, здобуваючи місто Колофон. За 38 років свого панування він не досягнув нічого знаменного, тож я більше не буду говорити про нього, а радше про його сина Ардуоса, який став королем після нього. Він здобув Прієну та захопив країну Мілету. Під час його панування в Сардісі, кіммерійці прогнані кочовими скитами із свого краю, зайшли до Азії та здобули Сардіс, за винятком самої твердині.

Завваження: Попереднім королем лідійців був Кандалес, а його столицею було місто Сардіс. Гігес, за допомогою жінки Кандаlesa та з вини самого Кандаlesa, вбив його, одружився з його вдовою та став королем лідійців. Це викликало обурення серед народу, але Гігес звернувся до Дельфійської пророчиці, яка подала свою думку, що Гігес повинен бути королем Лідії. Отже лідійці прийняли рішення дельфійської пророчиці.

§73 Причини експедиції Кройза проти Кападокії були такі: перша — він хотів ще здобути нову територію, щоб побільшити свою власну, а друга, і то найважливіша, причина була та, що він хотів помститися над Киром за Астіяга, в чому його підтримувала пророчиця, бо Кир, син Камбіза, побив Астіяга та тримав його в неволі.

Астіяг, король медів, син Кіаксара, був мужем сестри Кройза. Став він ним у такий спосіб: плем'я скитів відлучилося від решти та перейшло на територію медів. В той час панував там Кіаксар, син Фраортея, сина Діокея. Спочатку він прийняв скитів ввічливо, бо вони просили його ласки. Після деякого часу він їх високо оцінив та довірив їм хлопців, щоб вони (скити) навчали їх своєї мови та штуки стріляння з лука. За деякий час сталося так, що скити, які постійно ходили на полювання, завжди йому щось приносили, коли поверталися з ловів, але одного разу не принесли нічого. Коли вони вернулися з порожніми руками, то Кіаксар, який скоро впадав у гнів, поставився до них дуже гостро та з презирством. Скити, вважаючи, що їм була заподіяна кривда через поведінку Кіаксара, схопили одного із хлопців, який був їхнім учнем, покраяли його на кусні, а опісля його тіло — так, як приправляють звірят, яких вони убивали — принесли та дали Кіаксарові як здобич із полювання. Зробивши це, вони швидко пішли до Алліята, сина Садіятта у м. Сардіс, під його охорону. Кіаксар та гості, які з ним забавлялися, з'їли тіло хлопця.

Завваження: Кройзос бачив, що перський король Кир, син Камбіза, знищив Астіяга, сина Кіаксара. Він вислав послів до різних пророчиць та чекав на їхню відповідь. Найбільше йому подобалася пророчиця із Дельфів і він прийшов до переконання, що Дельфи —

це одинокє місто, де Пітія, жрекиня Аполона, має божественний дар пророкування. Щоб придбати ласки в дельфійської пророчиці, він вислав післанців з дуже багатими дарами зі золота й срібла, а треба пам'ятати, що Кройзос був одним із найбагатших людей у світі, питаючи пророчиці, чи він повинен вислати військо проти персів. Відповідь, яка прийшла, була ось така: »Висилаючи військо, буде знищена велика імперія«.

§74 Після того, як Кіаксар побачив, що Аліят не передасть скитів на його бажання, вибухла війна між лідійцями та медійцями, яка тривала 5 років. Обидві сторони мали багато успіхів одна над одною. Одного разу була битва навіть вночі. Боротьба продовжувалася з різними успіхами, і ось трапилось таке, що під час сутички на шостому році, під час битви нагло день перемінився в ніч. Талес з Мілету предсказав цю подію йонцям, подаючи рік в якому та зміна мала б наступити. Коли лідійці й медійці побачили, що день перемінився в ніч, вони перестали битися і обидві сторони були схильні заключити перемир'я. Таке дуже дораджували Сієннезіс із Кілікії та Лабінет із Вавилону. Власне, це були вони, що так поробили, що договір був заприсяжений та зміцнений супрощенням поміж ворогуючими: вони (Сієннезіс і Лабінет) радили, щоб Аліят дав дочку Ареніс заміж за Астіага, сина Кіаксара, знаючи добре, що без сильних вузлів договір не буде мати жодної сили. Ті обидва народи заключили угоду на присязі, так, як це роблять греки, а крім того вони, себто Кіаксар і Аліят, розтяли шкіру на своїх раменах і облизували кров один одному.

§103 Після смерти Фраортея, наслідником став його син Кіаксарес. Говорили про нього, що він більший воїн ніж батько. Він був перший чоловік в Азії, який поділив дружини (військо) на окремі частини, тобто на тих, що метають списи, відтак лучники, а потім кіннотники. Перед цим вони всі були помішані і це викликавало замішання. Це був той самий король, що воював проти лідійців, коли то день під час самої битви перемінився в ніч (мабуть затемнення сонця), та який з'єднав під своїм пануванням цілу Азію, що лежить на схід від ріки Галіс. Зібравши всіх своїх підданих, він вирушив на Нікона (Ніневу), бажаючи помстити свого батька та знищити місто. Вправді, він переміг ассирійців в битві, але коли облягав місто, на нього напала велика армія скитів, яку провадив король Мадіас, син Прототея. Вони зайняли Азію після прогнання кimmerійців з Європи. Женучися за втікачами, скити прийшли до краю медів.

§104 Від Меотійського (Озівського) озера аж до ріки Фазіс та краю Кольхів є тридцять днів маршу для ненавантаженого чоловіка. Від кольхів вже недалеко до краю медів, бо їх ділить тільки одна нація, саспіри. Якщо перейти їх край, то тут вже є Медія. Однак це не була дорога, якою ввійшли скити. Вони звернули набік та пройшли вищою та довшою дорогою, так що Кавказькі гори були від них праворуч. Там скити зустріли медів, розбили їх у битві, знищили їхнє володіння, а самі стали панами цілої Азії.

§105 Потім вони пішли походом проти Єгипту, та коли перебували в Сирії, в тій частині, що зветься Палестиною, їх зустрів король Єгипту Псамметіх, який моліннями й подарунками переконав їх, щоб не йшли далі. Тож вони завернули й подалися на шлях, що вів до міста Аскальону таки в Сирії. Більшість скитів це місто обминула й не заповдіяла жодної шкоди, але деякі частини залишилися позаду й сплюндрували святиню божественної Афродити (Астарти) в Кітері. Та святиня, як я довідався, є найстаршою із святинь богині, бо святині на Кипрі були, як самі кипрійці твердять, побудовані на її зразок. Ця святиня в Кітері була побудована фінікійцями на зразок тієї, що в Сирії. Але скити, які сплюндрували святиню, і їхні нащадки були заражені недугою, яку звали »жіночою«. В цей спосіб скити пояснюють причину цієї хвороби в мужчин, яку вони звуть »енарезіс«.

Массаети та війна із Киром, королем перським

§201 Коли Кир підбив вавилонців, забажав зробити те саме із массаетами. Говорять, що вони були великим та сильним народом, який мешкав на сході, по стороні де саме сходить сонце, поза рікою Араксес, напроти мужів Іссидону. Є і такі, що кажуть, що вони є скитським народом.

§202 Є такі, що кажуть, що Араксес більший, а другі кажуть, що менший від Дунаю. Стверджують, що там є багато островів завбільшки Лесбос і що там є люди, які влітку живляться різним корінням, що їх вони викопують, а взимку овочами із дерев, що їх збирають та переховують як дозріють, щоб мати поживу взимі, бо знають дерева, які мають такі овочі. Збираючись разом, вони розпалюють вогонь, сідають навколо нього та кидають овочі в вогонь та вдихають запах їх, як вони горять, в наслідок чого стають п'яні, як греки вином. Чим більше кидають овочів, тим більше п'яніють, а вкінці встають та танцюють або навіть співають. Такий, як кажуть, є їхній спосіб життя. Ріка Араксес пливе через край маціонів так, як Гундес, що його Кир поділив на 360 каналів, які спливають через 40 гирл, за винятком одного, що пливе в багна та мочари; там, як оповідають, живуть люди, що живляться сирою рибою, а їхня одежа є зі шкіри фок. Із всіх інших гирл ріки Араксес — одно спливає чистим річищем до Каспійського моря.

§203 Каспійське море є відокремлене й не доходить до іншого моря, бо, як греки плывуть поза стовпи Геракла, вони називають те море Атлантиком або Червоним морем, що є одним. А Каспійське море є відокремлене, само для себе. Довжина цього моря така, що корабель з веслами потребував би 15 днів, щоб переплисти, а ширина така, що потрібно 8 днів. Вздовж західного побережжя того моря тягнеться Кавказ, який має багато дуже високих гір, в яких осіло багато різних народів (племен). Більшість з них живе з диких овочів. Там, як оповідають, ростуть дерева, листя яких люди мелють та змішують із водою і вживають до малювання

фігур на їхній одежі. Цих фігур не можна змити, вони затримуються так довго, як вовна, неначе були б ткани спочатку. Всі ті люди змішуються одверто на зразок овець.

§204 Каспійське море зі заходу оточене Кавказом, а на схід, в напрямі сходячого сонця, розтягається величезна рівнина так далеко, як можна сягнути оком. Із тієї великої рівнини не останню частину займають Массагети, проти яких Кир мав бажання повести своє військо, бо було багато причин, які пхали та принаглювали його до того. Перша — це його рід. Він думав, що він визначніший ніж інші люди. Друга — це щастя в попередніх війнах, які він провадив, бо кожен народ, який Кир забажав заатакувати, був безборонний та не міг встоятись перед ним.

§205 У тому часі королевою массагетів була жінка, муж якої помер. Називалася вона Томира. Кир післав їй записку що хотів би взяти її собі за жінку. Томира не взяла цього під увагу, бо знала, що це не задля неї, а задля королівства массагетів, і тому не прийняла цієї пропозиції. Після того, як ошуканство не вдалося, Кир вирушив походом до Араксесу та приготувався до нападу на массагетів; будував він вежі на човнах, щоб перевести військо через ріку.

§206 Але коли він був при тій праці, Томира вислала післанця, кажучи так: »Перестань, королю Медів, прискішувати свої задуми, бо ти не знаєш чи це все закінчиться для тебе успішно. Перестань і будь королем у себе й далі дивися, як ми рядимо тими, ким управляємо. Але, якщо ти не схочеш піти за цією радою й будеш робити все більше ніж жити у мирі, то якщо ти так сильно бажаєш пізнати силу массагетів, не старайся так дуже переходити ріку, ми бо відійшли від ріки на три дні, тому перейди в наш край, а якщо бажаєш, щоб ми перейшли в твій край, то зроби те саме«. Почувши це, Кир скликав перших з-поміж персів, щоб з'ясувати їм справи та поспитати в них поради. Всі вони поспішили з порадою, закликаючи його, щоб він допустив Томиру з її військом до свого краю.

§207 Але Кройзос лідієць, який був присутнім та мав протилежний погляд, представив цю думку в такий спосіб: »О, королю, ти чув попередньо, що відколи Зевс віддав мене в твої руки, як тільки зможу, старатимусь відвернути все, що буде злим кроком для твого дому, щоб терпіння не було моїм немилосердним учителем. Отже, якщо ти вважаєш себе та військо, яке ведеш, безсмертним, не видається мені, що я міг би давати тобі якусь раду. Але, якщо ти знаєш, що ти й всіх кого ведеш, є людьми, мушу тебе повчити, що доля людей точиться колесом і вона дозволяє постійно мати щастя тому самому чоловікові. Вже раніше я мав протилежний погляд супроти інших дорадників. Бо, якщо схочеш допустити ворогів до нашого краю, то це стане великою небезпекою, а якщо програєш війну, то втратиш ціле своє царство, бо ясно, що массагети не будуть втікати назад, але будуть наступати на твої про-

вінції. Вигравши війну, не будеш мати такої перемоги, коли б ти перейшов на другий бік ріки і розбив массагетів та переслідував їх. Між тим протиставлю тамтим, що, якщо побідиш ворогів, то схочеш піти походом проти осідку Томириної влади. Незалежно від того, вважаю за гидку річ і не гідну для Кира, сина Камбіза, відступати назад перед жінкою, тому, як видається мені, ми повинні перейти ріку та піти далі так далеко як вони підуть назад, а опісля перемогти їх, поступаючи так як я покажу. Як я знаю, массагети невідомі тих добрих речей в Персії і не мають досвіду у великих та гарних речах. Для тих людей дораджую роздобути багато м'яса з овець, зварити його та приготувати в нашому таборі. Поналивати багато незмішаного вина до посудин та приготувати різного їдження. Зробивши це, залишити слабші частини з нашого війська, а з рештою, негайно відступити до ріки, бо я не помиляюсь в моїй opinii, що коли массагети побачать багато гарних речей, кинуться до них, а нам залишиться отже виконати велике діло».

§208 Ті opinii були оспорювані, але Кир закинув свій перший плян, а послушав Кройза, закликаючи Томиру відтягнути своє військо, бо він, перейде ріку і піде проти неї. Отже вона відступила назад, так як перед тим обіцяла. Тоді Кир віддав під опіку Кройзові свого сина Камбіза, якому віддав королівство й наказав йому шанувати Кройза та поводитись із ним добре, навіть тоді, якщо перехід ріки проти массагетів не піде добре. Так зарядивши, він відіслав їх до Персії, а сам перейшов ріку разом із своїм військом.

§209 Пізніше перейшов через Араксес і вночі як спав у краю массагетів, приснився йому такий сон: Кирові у сні здавалось, що бачив найстаршого сина Гістаспея, який мав на плечах крила, одним крилом затінював Європу, а другим Азію. Гістапей, син Арсамена, був з родини Ахайменідів, а Дарій був його найстаршим сином, який тоді мав 20 років і він залишив Персію, бо ще не мав стільки років, щоб служити у війську. Як Кир пробудився, подумав над своїм сном, що здавався для нього дуже важливим, закликав Гістаспея і взявши його на бік самого, сказав: »Гістаспею, твій син змовляється проти мене та проти мого царства, а як я знаю про це, то скажу: боги опікуються мною та показують мені все, що має статися. Тому що так є: я сплячи попередньої ночі, бачив найстаршого твого сина, що мав крила на раменах, затінюючи одним Азію, а другим Європу. З того видіння я є певним, що він робить змову проти мене, а отже ти якнайскорше вертайся до Персії і роби так, щоб привів сина на допит, після здобуття того краю.

§210 Так сказав Кир, думаючи, що Дарій дійсно робить змову проти нього, а насправді боги показували йому, що він має сам померти, а його королівство має перебрати Дарій. На це Гістаспей відповів так: »Царю, нема такого мужа живого в Персії, щоб змов-

лявся проти тебе, а якщо є, то нехай він умре якнайскоріше, бо ти персів з невільників зробив вільними людьми і володієш над над всіма як король. Якщо твій сон-видіння звіщає, що мій син змовляється проти тебе, я передам його тобі, а ти зможеш з ним зробити що захочеш».

§211 Сказавши це, він перейшов Араксес і вернувся до Персії, щоб пильнувати свого сина Дарія для Кира. Сам же Кир пішов наперед до Араксу (на один день походу) й зробив так, як радив Кройзос. Після того Кир з добірним військом відійшов назад з Араксу, залишаючи нездарів. Одна третина армії массагетів напала на військо, яке Кир залишив, знищила його дощенту, помимо геройського спротиву. Побачивши приготований бенкет, засіли та влаштували пир, а як наїлися й запили вином, то позасинали. Тоді прийшли перси, багатьох з них повбивали, а ще більше забрали в полон, серед якого був і полководець массагетів, син Томири, якому було на ім'я Спаргапіз.

§212 Як Томира довідалася, що сталося з її військом та сином, післала гінця до Кира, кажучи так: «Незвичайно кровожадний Кире, не тішся тим, що ти зробив, бо це овоч вина, яке ви перси п'єте аж до божевілья, вино виповняє ваші тіла й через те, від вас виходять погані слова, також отрутою обманув і переміг мого сина, а не у відважній боротьбі. Тепер, отже, прийми добру пораду від мене. Віддай мені мого сина і відійди з того краю без кари, бо ти винен за загибель одної третини війська массагетів. Якщо ти того не зробиш, клянуся Сонцем, паном массагетів, що коли ти зажадаєш скільки б то не було крови, я задоволю тебе».

§213 Коли Кир одержав таку вістку, він нічого не робив, але Спаргапіз, коли покинув його дурман вина, зрозумів, що він опинився в поганому становищі. Тож звернувся він до Кира, щоб той звільнив його з кайдан. Як тільки його звільнили, наклав на себе руки.

§214 Такий був кінець Спаргапіза. Томира, якої Кир не хотів послухати, зібрала всі свої сили і почала війну з ним. На мою думку, та боротьба була найзапеклішою, яку варвари (негреки) будь-коли вели. Розповідають, що спочатку війська будучи розділені, стріляли із луків одні на одних, а опісля, як вже всі стріли вистріляли, взялись до боротьби списами та кинджалами. Воювали вони довго, бо ніхто не хотів відступати, але вкінці массагети взяли верх і перемогли. Більшість перського війська загинула й навіть сам Кир був убитий, поволодівши всього 28 років. Тоді Томира наповнила бурдюк людською кров'ю і пішла відшукати поміж вбитими персами Кира, а коли знайшла, вложила його голову в бурдюк та з почуттям презирства, сказала мертвому отаке: «Хоч я живу та перемогла тебе в боротьбі, ти підступно схопив мого сина, але свою обіцянку дотримую: тож наповню тебе кров'ю».

По-різному оповідають як Кир закінчив життя, але я розкажав найбільш правдоподібно.

ІЗ ХРОНІКИ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ

В Льос Анджелес, Каліфорнія, США, помер на 92-му році життя (6-го січня ц. р.) відомий бандурист-віртуоз Василь Ємець. Покійний народився 2-го серпня 1890 р. в місцевості Шарівка в Україні. Вчився у Харківському університеті, музичні студії продовжував у музичних консерваторіях у Берліні й Празі. В 1913 р. зорганізував першу капелю бандуристів у Катеринославі на Кубані, а в 1918 р. керував великою київською капелею бандуристів поки вступив до української армії. Після Першої світової війни виступав як соліст і бандурист у багатьох містах Західної Європи, а згодом продовжував свої виступи після Другої світової війни. В «Історії української музики», яка появилася в Києві в 1922 р., Микола Грінченко називає В. Ємця «бандуристом-віртуозом» і «неперевершеним кобзарем».

*

В Оттаві, Канада, 28-го жовтня 1981 р. відбулося святкове відкриття Духовної семінарії УКЦ св. Духа. Ректором Духовної семінарії є о. Йосип Андрійшин, а викладачами є професори: о. д-р Ю. Герич — викладає історію Вселенської та Української Церков, о. Рош — музику і спів, о. д-р Модест Гнеско — канонічне право в університеті св. Павла. Українську і старослов'янську мови питомці вивчають як кредитовий предмет в університеті св. Павла. Там студіюють теж Богословію. Зараз у семінарії є 9 питомців: 3 з Альберті і по 2 з Манітоби, Саскачевану й Онтарію.

*

У Нью-Джерзі, США, 13-го січня ц. р., померла на 76 році життя, після короткої і важкої недуги, відома та видатна письменниця і журналістка Дарія Емілія Столярчук-Ярославська. Покійна народилася 25-го квітня 1905 р. в Станиславові (нинішнє Івано-Франківське) в священичій родині. Свій літературний дебют почала повістю «Полин під ногами», за яку в 1939 р. на літературному конкурсі одержала нагороду. Від того часу вона автор таких книжок, як «Поміж берегами», «В обіймах Мельпомени», трилогія «Повінь», «На крутій дорозі», «Острів Ді-Пі», «Під чужі зорі» та «Папороть не цвіте». Уже після її смерті вийшла у світ її чергова збірка оповідань та новелет «Прапор». Бл. п. Дарія Ярославська була членкою Асоціації Діячів Української Культури та Союзу Українок Америки.

*

В Торонті, Канада, 7-8 листопада 1981 р. відбулася друга з черги Конференція АБН у тій країні (перша відбулася в 1953 р.). У сесіях взяло участь 250 зареєстрованих делегатів, а на офіційному прийнятті — 540 гостей. Конференція складалася з відкриття і чотирьох сесій — дві в суботу і дві в неділю. У першій сесії порушено тематику інформативного характеру, зокрема про діяльність АБН у вільному світі. У другій сесії речники національних груп розглядали й аналізували теперішню ситуацію в країнах поневолених советською Росією і комунізмом. Згодом на третій сесії, в неділю, делегати розглядали проблематику політики держав вільного світу у відношенні до визвольної боротьби поневолених народів. У четвертій сесії доповідачі підсумову-

вали висловлені думки на попередніх сесіях. У програму також входили ще прийняття, концерт, фільми та виставка документів, які віддзеркалюють ситуацію і визвольну боротьбу зарепрезентованих національностей на Конференції, яких було 15, а саме: українці, в'єтнамці, словінці, словаки, румуни, поляки, литовці, латвійці, мадяри, естонці, хорвати, білоруси, болгари, албанці і афганці.

Серед промовців та гостей-делегатів слід відмітити таких осіб: Ярослав Стецько — голова ЦК АБН; Слава Стецько — керівник зовнішньої діяльності ЦК АБН; Чарлз Андреанскі — Організація Американських Приятелів АБН; інж. Василь Безхлібник — генеральний секретар СКВУ; Рон Гостік — голова округи ВАКЛ на Канаду; о. Семен Їжик з Вінніпегу; Мірек Матушевскі — «Канадський Антисовєтський Дійовий Комітет»; Марія Шкамбара — голова ОЖ ЛВУ, яка промовляла від ОУВФ; д-р Едвард О'Коннор — гість із США; посол Джон Вілкінсон — гість із Великої Британії; забирали слово також наступні канадські послы до парламенту: Майкл Вілсон, Джесі Фліс та Юрій Шимко. Крім них промовляв також посадник міста Етобіко, Деніс Флін. Відтак були ще такі промовці: Саїд Зафір — представник мусулманського світу; д-р Труонг Куанг Сі — колишній професор Сайгонського університету у В'єтнамі та д-р Анатоль Бедрій. Сесіями провадили: голова конференції д-р Святослав Падучак, мгр Орест Стеців та Буї Бао Сон, представник В'єтнаму. Організацією Конференції займався комітет на чолі з д-ром Олегом Романишиним.

*Слава Стецько на прийнятті у прем'єра національного Китаю з нагоди XIV Конференції ВАКЛ (Тайпей, 3-7 серпня, 1981 р.) під час розмови з його дружиною, поруч прем'єр.
(Матеріяли з цієї Конференції були подані в 11 числі
«В.Ш.» за 1981 р.)*

У четвер 10-го грудня в Торонті відбулася маніфестація національних груп АБН в обороні державної незалежності своїх країн і політв'язнів поневолених Росією і більшевизмом народів. Подібна демонстрація відбулася раніше, 15 листопада 1981 р. в Оттаві також з участю багатьох національних груп.

*

У Рівергед, Лонг Айленд, стеит Н.-Й., США, 29-го грудня 1981 р., помер на серцевий приступ Петро Андрусів, один із найвидатніших українських мистців образотворчого мистецтва. Народився покійний 2-го липня 1906 р. у Каменоброді, Городецького повіту біля Львова. Студював на Академії Мистецтва у Варшаві, а згодом, після одержання диплому вчителя, почав працювати учителем рисунків та креслень у Технічній будівельній школі. У Варшаві Петро Андрусів був співзасновником мистецького гуртка «Спокій». Разом із мистцями Хасевичем, Васківським, Шатківським, Побулавцем, Мегиком та іншими брав активну участь у всіх виставках гуртка, в тому на Волині, в Луцьку, Кам'янці та Рівному. Під час Другої світової війни у Дрездені втратив увесь свій малярський дорібок. В 1947 р. поселився за океаном у Канаді, а згодом переїхав до Філядельфії в США, де був співзасновником і першим головою Української Кредитівки «Самопоміч» та заступником голови Централі Об'єднання Мистців Українців Америки, працював ілюстратором українських видань і графіки та писав статті з теорії мистецтва. У малюванні особливо цікавився історичними та баталістичними темами княжої і козацької доби України. Останнім твором покійного мистця була великих розмірів картина «Хрищення України», а торік вийшла монографія його творчості з передмовою Святослава Гординського. Стаття про Петра Андрусєва авторства Василя Гальченка та репродукція його картини «Княжа пристань у Києві» була поміщена у «Визвольному Шляху» за січень, 1976 р.

*

Митрополія Помісної УКЦ у США підписала контракт на один рік із фірмою «Пірс Комюнікейшенс Радіо», яка розпоряджає короткохвильною радіостанцією, що приміщена в Матері, стеиті Люїзіана. З тієї радіостанції кожної суботи о год. 11.30 ночі за київським часом від 2-го січня 1982 р. почали передавати півгодинну релігійну програму «З нами Бог» на короткій хвилі 19. Керівником цієї програми є Владика Роберт Москаль із Філядельфії. В програму входить Боже Слово, музика і 10 хвилин новин, що їх підготовляє Мстислав В. Дольницький, редактор українського католицького щоденника «Америка». Частину коштів радіопересилань покриває Союз Українців Католиків «Провидіння». Хоч програми звернені на Україну, слухачі у цілому світі можуть почути ці радіопересилання, бо передаються вони за допомогою штучного сателіта землі. Радіопрограма, як повідомляють організатори, передається завдяки приватній ініціативі без будь-якої державної цензури чи контролю. В Європі програму можна слухати о год. 8.30 Грінвіцького часу (В. Британія, Ірландія, Португалія), о год. 9.30 вечора в Західній

Європі (в тому й у Польщі, Югославії, Чехо-Словаччині, Німеччині, Албанії), о год. 10.30 ночі — в інших європейських країнах (Угорщина, Румунія, Болгарія, Фінляндія, Греція), а о год. 3.30 по полудні — у східних частинах США.

*

У Бадфорді, в північній Англії, відбулася від 13-го лютого до 6-го березня ц. р., в місцевій Центральній бібліотеці, велика виставка українського творчого мистецтва. Виставка, яка була влаштована заходами Союзу Українців у Великій Британії та управою міських бібліотек та музеїв Бадфорду, включала твори таких українських мистців, як Володимира Боровиковського, Олексі Новаківського, Івана Труша, Олексі Грищенка, Олени Кульчицької, Григорія Крука, Михайла Дмитренка, Михайла Мороза та багато інших. Глядачі також мали нагоду побачити зразки українських ікон, стародруку, емалії, бронз та інше. Позитивно відгукнулася місцева преса, яка зокрема відмітила загальну рису живучості у композиціях картин та їхню кольоритність.

*

У приміщенні Філії Українського Католицького Університету у Лондоні 16-17 січня ц. р. відбулася виставка малярських картин мисткині Галі Мазуренко, яка від довгих літ присвячується мистецтву та поезії. Виставка відбулась саме з нагоди 80-річчя Г. Мазуренко. В малярстві її улюблена техніка аквареля та пастеля, а тематика: пейзажі, квіти, тварини та портрети. Усе це відтворене у дусі містицизму, що притаманний її творам. Виставка була влаштована заходами Союзу Українців у Великій Британії та Лондонського Гуртка Організації Українських Жінок.

*

При кінці жовтня та спочатку листопада 1981 р. у Великій Британії відбув успішне турне Візантійський хор із Утрехту, Голландія, під диригуванням проф. д-ра Мирослава Антоновича. Хор виступав у Ноттінгемі, Манчестері, Бадфорді й закінчив своє турне в Лондоні, де вручено йому і його довголітньому диригентові, д-ру Мирославу Антоновичеві, почесні грамоти від Союзу Українців у Великій Британії за плекання і популяризацію української пісні впродовж 30-річного безперервного існування Візантійського Хору.

*

31-го січня ц. р. у Клівленді, США, відзначено 75-річчя мистця, композитора та диригента широковідомої Капелі Бандуристів ім. Тараса Шевченка, Григорія Китастого. Родом із Полтавщини, Ювілят є автором багатьох музичних творів, головню хорових композицій для чоловічого хору у супроводі бандур, як «Лебеді», «Як давно», «Нагадай бандуро співами», «Вставай народе», «Карпатські січовики», «Марш України». Скомпонував він багато для дитячого хору, але відомий він зокрема як автор таких композицій, як «Конотопська битва» та «Пісня про Ю. Тютюнника». Капеля Бандуристів, якої осідок в Дітройті, успішно концертувала у минулих роках у США, Європі та Австралії. Щойно вийшла у світ нова платівка Капелі п. н. «Ой гиля, гиля гусоньки...»

(За українською пресою зібрав Я. ВАСИЛЮК)

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» (Від 13. 11. 1981 до 22. 2. 1982 р.)

Англія:

Листа ч. 099, Брадфорд. Жертвували: Г. Василина — £2.00; по £1.00 — С.Н., О. Н., І. Ждан, Д. Яворський.

Листа ч. 131, Ноттінгем. Жертвували: по £2.00 — М. Чепак, Е. Курляк; по £1.00 — П. Баран, С. Бойко, І. Добровський, І. Мороз, М. Шкробан, В. Іванчук, С. Ткачук, П. Семак, О. Курляк.

Листа ч. 389, Аштон. О. Лучин — £2.00.

Листа ч. 1153, Глязгов. І. Вергун — £5.00.

США:

Листа ч. 1246, Вайтгол. Збірщик І. Стасів. Жертвували: по \$5.00 — Ів. Стасів, М. Хомка, Р. Звірик, І. Ганич, Ів. Федорак, М. Іванів, Д. Гудз, Михайло Путько.

Аргентина:

Листа ч. (1980 рік). Жертвували: Ігор Василик — 30,000, Зенон Василик — 30,000, Василь Василик — 20,000 (всі з Буенос-Айрес); Катерина Дембіцька, Доксуд — 10,000, С. Лотоцький, Кордоба — 10,000.

Листа ч. 773, Буенос Айрес. Володимир Собенко — 10 дол.

Листа ч. 792, Кордоба. Степан Лотоцький — 50,000 пез.

Листа ч. 802, Буенос-Айрес. М. Костюк — 50,000, Т. Гривнак — 10,000, М. Каменяк — 10,000, Ст. Довжинський — 10,000 пез.

Листа ч. 1116, Корзуля. Гр. Романів — 50,000 пез.

Листа ч. 1239, Ломас де Замора. Михайло Фітьо — 35,000 пез.

Індивідуальні пожертви

Англія:

З останньої волі бл. п. Івана Ковальчика, Едінбург £100.00

З останньої волі бл. п. Михайла Копитка £ 20.00

Збірка на прийняття для емеритів у Відділі СУБ Лінколн £ 14.00

По £10.00: П. Смерека (Карлайл), Василь Гріца (Сток-он-Трент), Й. Смола (Ейлсбури), Я. Турянський (Манчестер).

По £5.00: П. Б. (Вармінстер), С. Ковалик (Дарбі), В. Кузьмич (Алтрінгем), В. Романович (Варінгтон), А. Гуцман (Фелікстов), В. Васильків (Енфілд), М. Кулинич (Лонгтовн), І. Парубочий (Фелікстов), В. Островський (Карлайл), І. Бозюк (Карлайл), С. Стрільбицький (Фелікстов), П. Стасюк (Челмсфорд), Відділ СУБ (Лій), І. Фультмес (Олдгам), П. Вербюк (Рочестер), В. Бойчук (Дарбі), В. Ванчарський (Ковентрі), П. Гуляк (Лондон), Г. Скіп (Лестер), Ф. Мосюрняк (Каннок), Остап Ембра (Лондон).

В. Мандрика (Едінбург) — £4.50; Т. Дуда (Брадфорд) — £4.00; М. Пиляк (Брадфорд) — £3.75; Г. Зьомбра (Іпсвіч) — £3.50. *По £3.00:* М. Кривинський (Ноттінгем), М. Волошинович (Волвергамптон), Я. Ткачук (Герфорд), П. Гарбуз (Бері). *По £2.50:* Г. Чеканський (Гілфорд), О.

Красій (Ковентрі), М. Шеретюк (Чешант), М. Шутка (Брадфорд). По £2.00: І. Мельник (Редінг), І. Лац (Волвергемптон), В. Гес (Форнворц-Болтон), О. Довбуш (Лестер), М. Мадилюс (Бедфорд). По £1.00: Домка Петришин (Бедфорд), Т. Старчак (Болтон), В. Слюзала (Вест Бромвіч).

США:

Т. Свердан (Йонгстовн) — \$15.00, Василь Голод (Чікаго) — \$8.00. По \$5.00: С. Гаврилюк (Йонкерс), М. Демків (Нью-Йорк), В. Гладун (Рочестер), Василь Мудрак (Бруклін).

Канада:

Гуменюк (Вінніпер) — \$50.00; В. Макар (Торонто) — \$20.00. По \$10.00: В. Бидик (Івелф), П. Шумський (Торонто), В. Паїк (Едмонтон), В. Вараниця (Монреаль). По \$5.00: Стефанія Космина (Вестон), М. Чорнопиский (Ст. Катерінс), М. Кледор (Равдон), Д. Стецюк (Торонто), П. Кудла (Торонто). М. Шанайда (Монреаль) — \$3.00.

Німеччина: В. Мосса (Мінстер) — 10.00 нм.

Бельгія: І. Федько (Монтегві) — 2000.00 бфр.

Австралія: М. Мик (Кінгсбург) — £8.84

Всім Шановним Збірщикам і Жертводавцям висловлюємо щирі подяку!

ПРИЄДНАЛИ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ «В.Ш.»

1. В. Дідюк — Канада	4
2. Лука Демчук, Ковентрі	1
3. О. Марковський, Манчестер	1